

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı:1973/37

Karar sayısı:1975/22

Karar günü:11, 12, 13, 14 ve 25 Şubat 1975

Resmi Gazete tarih/sayı:3.12.1975/15431

İptal davasını açan: Ankara Üniversitesi.

İptal davasının konusu: 7/7/1973 günlü 14589 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 3. maddesinin (B) bendinde yer alan "örf ve âdetlerine bağlı" deyimini, 4. madde'sini, 5. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, fıkralarını ve aynı maddenin dördüncü fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulu Millî Eğitim Bakanının daveti üzerine toplanır" deyimini, 6. maddesinin (a) bendinde yer alan "... ve ilgili kuruluşlar senatolarınca tespit edilen ideal kadrolarını dengeli bir şekilde düzenlemek" deyimini, (ç), (e), (f) ve (g) bentlerini, 7. maddesini, 8. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerini, ikinci fıkrasını, 10. maddesinin birinci fıkrasında yeralan "Bütün Üniversiteler" deyimini, altıncı fıkrasında yeralan "Millî Eğitim Bakanı veya" deyimini, 22. maddesinin birinci fıkrasında yeralan "Yüksek Öğretim Kurulunun göstereceği bir veya birden fazla" deyimini, 29. maddenin (a) ve (ç) bentlerini, 38. maddesinin birinci fıkrasında yeralan "esasları yüksek öğretim kurulunca tespit edilecek" deyimini, 43. maddesinin altıncı fıkrasında yeralan "Yüksek Öğretim Kurulunun talebi ve deyimini 52. maddesinin birinci fıkrasında yeralan ve Yüksek Öğretim Kurulunun Önerileri" deyimini, 56. maddesinin Birinci fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca" deyimini, 57. maddesinin birinci fıkrasında yeralan "ders aracı olarak kullanılan kitap ve teksirleri öğretim üye ve yardımcıları kendi hesaplarına bastıramazlar" deyimini ve aynı maddenin ikinci fıkrasında yeralan "iki yıl içinde üniversite ve öğretim birimleri tarafından bastırılmayan" deyimini 61. maddesinin yedinci fıkrasını, 65. maddesinin yedinci fıkrasını, 66. maddesinin üçüncü fıkrasını, 69. maddesinin ikinci fıkrasındaki "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetleri veya Türk Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdiyle kullanılması" deyimini ve yine aynı fıkra yazılı "yayımlamayı müteakip 48 saat içinde" deyimini, 70. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), bentleri ile ikinci fıkrasını, 73. maddesinin birinci fıkrasını, 74 maddesinin birinci fıkrasında yer alan "yetkili organın teklifi ve yüksek öğretim kurulunun onayı ile" deyimini, 82. maddesinin birinci cümlesini, 83 maddesini, geçici 1. maddesinin çüncü fıkrasında yer alan "Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 7307 sayılı Kanun uyarınca Orta Doğu Teknik Üniversitesinde kazanılmış Asosye Profesörlük (Doçentlik) ve Profesörlük unvanları, bu Kanuna göre verilecek Üniversite doçentliği ve Üniversite Profesörlüğü unvanları ile eşdeğerlidir" tümcesini ve Geçici 2. maddesini Anayasa'nın 149. maddesi uyarınca iptal davası açmış ve yukarıda sözü edilen Kanun hükümlerinin iptalini istemiştir.

II. YASA METİNLERİ:

1 - 20/6/1973 günlü ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun iptali istenen maddelerle iptali istenen kimi hükümlerinin bulunduğu maddeler şunlardır:

Madde 3/b. - Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, millî tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve tecrübe sahibi, sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetiştirmek.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Madde 4. - Yüksek Öğretim Kurulu; Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Plânının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek Öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur.

Madde 5 - Yüksek Öğretim Kurulu, Millî Eğitim Bakanının başkanlığında, her üniversitenin yetkili organınca profesörler arasından 2 yıl içinde seçilecek birer temsilci ile kuruldaki üniversite temsilcileri sayısı kadar aynı süre ile Millî Eğitim Bakanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca atanacak üyelerden kurulur. Şu şekilde atananlar arasında resmî yüksek öğretim kurumları, Maliye, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlıkları ile Devlet Plânlama Teşkilâtından ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumundan en az birer üyenin bulunması şarttır.

Yüksek Öğretim Kurulunun göstereceği üç aday arasında Millî Eğitim Bakam tarafından bir genel sekreter tayin edilir. Genel Sekreter toplantılara oy hakkı olmaksızın katılır.

Genel Sekretere bağlı olarak, sekreterlik işlerini ve kurulca verilecek diğer görevleri yürütmek üzere Millî Eğitim Bakanlığında bir sekreteryaya kurulur. Bu sekreteryada ayrıca, eğitim araştırmaları, planlaması, koordinasyonu yapacak ve eğitimle ilgili çalışmaları düzenleyecek, yeteri kadar uzman bulundurulur.

Yüksek Öğretim Kurulu Millî Eğitim Bakanının daveti üzerine toplanır. Üyelerin üçte birinin isteği halinde toplantı yapılması zorunludur.

Yüksek Öğretim Kurulu çalışma usulünü kendisi tayin eder ve bu husus bir yönetmelikte gösterilir.

Madde 6 - Yüksek Öğretim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

a) Yüksek öğrenim alanında yeni kurumların açılması, mevcutların geliştirilmesi, insangücü ihtiyaçlarının karşılanması, yatırımların ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılması, yüksek öğretim alanının muhtaç bulunduğu öğretim ve araştırma elemanlarının yurt içinde ve dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak ve ilgili kuruluşların senatolarca tespit edilen, ideal kadrolarını dengeli bir şekilde düzenlemek;

b) Üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumlarını ilgilendiren kanun ve tüzük tasarılarını inceleyerek görüşlerini bir ay içinde Millî Eğitim Bakanlığına sunmak;

c) Öğretim ve öğretimin Devlet Kalkınma Planı hedeflerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacı ile üniversitelerin özelliklerini, kapasitelerini, insangücü ve maddî ihtiyaçlarını dikkate alarak gerekli gördüğü öğretim dallarında dönem sayısının artırılması, paralel öğretim veya gece öğretimi yapılması hususunda önerilerde bulunmak;

ç) Üniversitelerin, yüksek öğretimin bütünlüğü çerçevesi içinde, yüksek dereceli okullara akademik yönden yapabilecekleri yardımları ve bu alandaki gözetim hizmetlerinin esaslarını ilgili kurumlarla birlikte saptayarak, gereğini istemek ve sonuçlarını izlemek;

d) Görevlerine ilişkin çalışma sonuçlarının her yıl bir rapor halinde yayınlamak

e) Kalkınma planının gerektirdiği araştırma konuları ile özel araştırma fonlarının üniversitelere dağıtımını üniversitelerarası işbirliği halinde yapmak;

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

f) Yüksek öğretim kurumlarının öğrencilerinden alınarak ücret ve harçlar konusunda gerekli esasları tespit etmek ve denklığı sağlamak;

g) Uluslararası Bilimsel Kuruluşlara katılmak amacını güden, Millî Komiteler kurmak, denetlemek ve gereken malî desteği sağlamak;

h) Bu kanunla verilmiş diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak

Madde 7 - Üniversite Denetleme Kurulu, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetimi sağlamak üzere, Başbakanlığa bağlı olarak çalışan bir kuruluştur.

Kurul; Başbakanın başkanlığında, Millî Eğitim Bakanı, Adalet Bakanı, bu kanuna tabi üniversitelerin rektörlük yapmış öğretim üyeleri arasından kur'a ile üç yıl süre için seçilmiş üç üye, Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarı, Millî Güvenlik Kurulunun dekanlık yapmış öğretim üyeleri arasından üç yıl süre için seçeceği bir üyeden kurulur.

Başbakanın katılmadığı hallerde kurula Millî Eğitim Bakanı Başkanlık eder.

Kurulun sekreterlik işleri Başbakanlık tarafından düzenlenir ve yürütülür.

Madde 8 - Üniversite Denetleme Kurulu, Devletin gözetimi ve denetimi görevini yerine getirmek üzere;

a) Üniversitelerin veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin organlarından veya bu kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördüğü hallerde, yazılı veya sözlü bilgi istemek;

b) Üniversite veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerde görevli kişilerin disiplin veya ceza kovuşturması açılmasını gerektiren fiilleri için kovuşturma açılmasını yetkili makamlardan istemek; bu konuda yetkili organlarca alınan disiplin kararlarına karşı üniversitelerarası kurula itirazda bulunmak; onbeş gün içinde gerekli kovuşturmaya başlanmadığı veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturma en geç üç ay içinde sonuçlandırılmadığı takdirde, doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek sonucu, gereği yapılmak üzere yetkili organa iletmek;

c) Üniversitelerin veya üniversiteye bağlı kurum ve kuruluşların veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin idaresine el konulmasını gerektiren hallerde Bakanlar Kurulunu haberdar etmek;

ç) Üniversitelerin işleyişi konusunda her yıl Başbakanlığa rapor vermek;

Görev ve yetkilerine sahiptir.

Milli Eğitim Bakanı, gecikmesinde sakınca gördüğü hallerde en geç bir hafta içinde denetleme kurulunun tasvip ve takdirine sunmak üzere, kurul adına yukarıda yazılı görevleri yapmaya ve yetkileri kullanmaya mezdundur.

Madde 10 - Üniversitelerarası kurul, bütün üniversitelerin rektörleri ile en yetkili organının üç yıl için seçeceği ikişer profesörden kurulur.

Bu Kurulda üye üniversite rektörleri, her yıl Haziran ayının son haftasında bir arada yapacakları toplantıda, Üniversitelerarası Kurula aralarında, bir başkan, bir başkanvekili seçerler. Aynı şahıslar, aradan üç yıl geçmeden Üniversitelerarası Kurul Başkan ve Başkanvekilliğine tekrar seçilemezler.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Kurul toplantıları, rektörlerce aksi kararlaştırılmadıkça Başkanın bağlı olduğu üniversitenin bulunduğu şehirde yapılır.

Kurul raportörlüğünü oya katılmaksızın Üniversitelerarası Kurul Genel Sekreteri yapar. Genel Sekreter kurul tarafından tayin edilir. Genel Sekretere bağlı sekreterlik bürosunun merkezi Ankara'dadır.

Raportör, kurul tutanak ve kararlarını saklar, bunların birer örneğini üniversitelere ve fakültelere gönderir.

Üniversitelerarası Kurul, Başkanın çağrısı üzerine toplanır. Gerekli hallerde Millî Eğitim Bakanı veya her üniversite rektörü, kurulun toplantıya çağrılmasını Başkandan isteyebilir.

Üniversitelerarası Kurul kararlarının birer örneği Millî Eğitim Bakanlığına gönderilir. Millî Eğitim Bakanı alınan kararların yeniden in celenmesini, gerekçe göstererek, 15 gün içinde isteyebilir. Üniversiteler arası Kurul bir ay içinde aynı konu üzerinde alacağı kararı Bakanlığa bildirir.

Bu kararın, toplantıya katılan üye mevcudunun salt çoğunluğu ile alınması gereklidir. Bu karar, ilgililerin yetkili yargı mercilerine başvurmak hususundaki hakları saklı kalmak üzere, kesindir.

Madde 22 - Doçentlik unvanını kazandıktan sonra üniversitelerde çalışmak isteyenler, yüksek öğretim kurulunun göstereceği bir veya birden fazla üniversite veya bağımsız fakültenin açık doçentlik kadrolarına, tüzüğüne göre seçilerek tayin edilirler.

Tayinişlemi, Türk vatandaşı olma şartı yanında Devlet memurlarında aranan şartlar bulunmak kaydı ile fakülte kurulunun teklifi ve senatonun kararı üzerine rektör tarafından yapılır.

Gösterilen kadrolara müracaat etmeyen veya tayin edildikleri halde göreve başlamayanlarla açık kadro olduğu halde seçilmeyen doçentler, istifa etmiş sayılırlar. Kendilerine açık kadro gösterilmeyen üniversite doçentleri kendi asistanlık kadrolarında öğretim ve araştırma görevine devam edebilir.

Madde 29 - Asistanlığa tayin edilebilmek için Devlet hizmetine girmede aranan genel şartlardan başka aşağıdaki şartlar gereklidir;

- a) Görev alacağı bilim dalında doktora veya tıpta uzmanlık diploması almış olmak,
- b) Fakülte kurulunca gösterilecek iki misli aday arasından senatoya seçilecek üç kişilik bir jüri tarafından yapılacak bilimsel sınavda başarı göstermek,
- c) Görev alacağı bölüm veya kürsünün gerektirdiği yönetmelikle saptanmış şartları haiz olmak,

Bölüm ve kürsü başkanları, (b) bendinde sözü geçen jürinin tabii üyesidir.

- ç) Öğrenciliğinde 64 üncü maddenin 1 inci paragrafında bildirilen sebeplerle disiplin cezası almamış olmak.

İnsan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak; nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak için her ne suretle olursa olsun gösteri veya propaganda yapmamış veya anarşik hareketlere katılmamış olduğu hususunda üniversite yönetim kurulunca karar verilmiş olmak,

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

d) Yabancı uyruklu asistanlar, yukarıda belirtilen şartları haiz olmak şartıyla ve kendilerine bir burs temin edildiği ilgili üniversite yönetim kurulunca tespit edildiği takdirde asistanlığa alınabilirler.

e) Bazı teknik branşlarda ve sanat dallarında istihdam edilecek asistanlarda (a) fıkrasındaki şartların aranıp aranmayacağına üniversitelerarası kurul karar verir.

Madde 38 - Öğretim üyeleri ve asistanlar, en az Devlet Memurları için kabul edilmiş olan günler çalışma süresi kadar bir süre öğrenim, bilimsel araştırma, inceleme, uygulama ve yönetim görevleri ile üniversite organları veya kanunla verilen diğer görevlerin gerektirdiği yerlerde hazır bulunmak ve görevlerini yerine getirmek ve esasları yüksek öğretim kurulunca tespit edilecek belirli saatleri içinde görevleri basında bulunmakla yükümlüdürler.

Öğretim üyeleri ve asistanların devamları, kürsü, bölüm başkanları ile dekanlar ve rektörler tarafından kontrol edilir. Dekanlar, rektöre teklif etmek ve onayını almak sureti ile mesai saatleri içinde izinsiz görevi başına gelmeyenler hakkında takdire bağlı maaş kesme cezası vereceği gibi, bu kanunda bildirilen disiplin cezaları verilmek üzere haklarında muamele de yaparlar. Doğrudan doğruya üniversiteye bağlı kurumlarda görevli öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında bu işlemi rektör yapar.

Üniversite öğretim üyeleri ve asistanlar resmi çalışma saatleri içinde ve başka yüksek öğretim kurulları dışında ücretli veya ücretsiz resmî veya özel herhangi bir iş göremezler, ek görev alamazlar, serbest meslek icra edemezler. Üniversite asistanları bütün çalışmalarını üniversiteye hasrederler.

Ancak, resmî çalışma saatleri dışında serbest meslek icra etmek isteyen üniversite öğretim üyeleri aşağıdaki haklardan faydalanamazlar:

a) Üniversite tazminatı veya herhangi bir yan ödeme alamazlar.

b) Bilgi ve görgülerini artırmak ve bilimsel araştırma yapmak üzere kontenjanla yurt dışındaki çalışmalara masrafları kendileri tarafından ödenmek üzere katılabilirler.

c) Rektör, dekan yüksek okul müdürü ve bölüm başkanı seçilemezler.

Diğer öğretim yardımcılarından aylıkla tayin olunanlar da yukarıdaki esaslara tabidirler. Üniversite Öğretim üyelerine kanunlarla öngörülen resmi görevler saklıdır.

Madde 43 - Yeni üniversiteler ve fakülteler yüksek öğretim planlaması çerçevesi içinde kurulabilir.

Üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakülteler kuruluş kanunlarında aksine hüküm bulunmadıkça bu kanun esaslarına göre kurulur.

Bir üniversite içinde yeniden fakülte, yüksek okul ve okul açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi, ya da kaldırılması senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onamı ile yapılır.

Üniversite ve fakülteler, kendilerine bağlı olmak üzere, yeni enstitüler, bilim, araştırma, öğretim ve yayım kurumları açmaya yetkilidirler. Bunların yönetim şekilleri bağlı oldukları üniversite veya fakültelerce belirtilir.

Bu madde uyarınca açılacak, fakülte yüksek okul, okul, enstitü ve kurumlardan yeni ödenek ve kadro alınmasını gerektirenler için genel usullere uyulur.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Bir üniversite içinde açılacak yeni fakültelerin kuruluşunda istekleri ile görevlendirilecek öğretim üyeleri senatoların, yeni bir üniversitenin veya bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakültelerin kuruluşlarında istekleri ile ilk görevlendirilecek öğretim üyeleri, Yüksek Öğretim Kurulunun talebi ve Üniversitelerarası Kurulun seçimi ile tayin olunurlar.

Madde 52 - Üniversitelere giriş, İnsangücü planlaması, üniversitelerin kapasiteleri, öğrencilerin yetenekleri ve Yüksek Öğretim Kurulunun önerileri dikkatte alınmak suretiyle Üniversitelerarası Kurulca düzenlenir.

Türlü bilim ve uzmanlık kollarında bir meslek ve diploma sahibi olmak için üniversite kurumlarından birinde, öğretim ve Sınav Yönetmelikleri uyarınca kesin kayıt işlemini tamamlayarak veya kaydını yenileyerek öğrenim yapanlar üniversite öğrencileridir.

Yönetmelikleri uyarınca doktora veya uzmanlık çalışması yapanlara doktora veya uzmanlık öğrencisi denir.

Madde 56 - Üniversiteler, Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca, Öğrencilerinin beden ve ruh sağlığının korunması, beslenme, çalışma, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla, ilgili kamu kuruluşları ile de işbirliği yapmak suretiyle, öğrenci ve mezunlarına üniversite içinde ve dışında iş bulma servisleri kurmak ve çalışma şartlarını düzenlemek, mediko-sosyal merkezler, yurtlar, öğrenci kantin ve lokantaları açmak, toplantı ve sinema, tiyatro salonları, spor salon ve sahaları, kamp yerleri temin etmekle ve bunlardan öğrencilerinin en iyi şekilde yararlanmaları için gerekli tedbirleri almakla görevlidirler."

Birden fazla üniversitenin bu ânarlarda müşterek planlama ve malî yardımlaşma suretiyle ortak kuruluş meydana getirmeleri de mümkündür.

Madde 57 - Öğretim üye ve yardımcılarının ders kitapları ve teksirleri ilgili üniversiteler, fakülteler ve yüksek okullarca bastırılır ve öğrencilere maliyetlerini aşmayacak fiyatla satılır. Ders aracı olarak kullanılan kitap ve teksirleri öğretim üye ve yardımcıları kendi hesaplarına bastıramazlar. Bu konuda uygulanacak esaslar ve ödenecek telif hakları üniversitelerarası kurulca hazırlanacak ayrı bir yönetmelikle belirtilir.

İki yıl içinde üniversite ve öğretim birimleri tarafından bastırılmayan kitapları öğretim üyeleri kendileri bastırabilir. Bu taktirde üniversite yönetim kurulu kitabın fiyatını, maliyetinden aşağı olmamak üzere tespit eder.

Madde 61 - Bir fakültenin öğretim üye ve yardımcılarını ilgilendiren işlerde dekan, birden fazla fakültenin öğretim üye ve yardımcılarını veya bir dekanı yada rektörlüğe bağlı kuruluşları ilgilendiren işlerde rektör, herhangi bir disiplin suçu işlendiğini önerirse, gecikmeksizin işi başkanı bulunduğu yönetim kuruluna götürür. İlgili yönetim kurulu, suç haberinin açıkça asılsız olduğunu görürse, disiplin soruşturması yapılmasına yer olmadığına, aksi halde disiplin soruşturmasının yapılmasına karar verir ve bir veya birden fazla soruşturmacı seçer.

Soruşturma sonunda yönetim kurulu, ya disiplin cezasını gerektiren bir durum olmadığına, ya 60. maddenin (a) veya (b) bentlerindeki cezalardan birinin verilmesine, yahut diğer bentlerdeki cezalardan birinin Senatoya teklif edilmesine karar verir. Yönetim Kurulu Karar vermeden önce hakkında soruşturma yapılan kimseye savunma imkânı verir. Tanınan süre içinde sözlü veya yazılı savunma yapmayanlar bu haklarından vazgeçmiş sayılırlar.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Yönetim Kurulunun teklifi üzerine dosya kendisine gelen Senato, öğretim üyelerinden kurulu üç kişilik bir inceleme komisyonu seçer. Komisyon gerekli görürse ek soruşturma yapar ve Senatoca verilecek karar hakkındaki mütalâası ile birlikte raporunu Senatoya sunar.

Senato; ya disiplin cezasını gerektiren bir durum olmadığına, ya da 60. maddede sayılan disiplin cezalarından birinin verilmesine karar verir.

Disiplin soruşturması öncelikle ve geciktirilmeksizin yapılır ve karara bağlanır. Bu hususu sağlamaktan soruşturmacı ve dekan veya rektör sorumludur.

Disiplin cezaları yazı ile ilgiliye bildirilir ve uyarma cezası hariç, kütüğe geçirilir.

Rektör hakkında yapılan disiplin kovuşturması üniversite denetleme kurulunca tayin edilecek bir soruşturmacı tarafından yürütülür.

Madde 65 - Üniversite öğretim üyelerinin, öğretim yardımcılarının ve diğer memurların görevleri dolayısıyla, ya da görevlerini yaptıkları sırada işledikleri ileri sürülen suçlar üzerine, ilk soruşturma rektörün tayin edeceği uygun sayıda soruşturmacı tarafından yapılır. Rektörün işlediği ileri sürülen suçların soruşturmacıları, kendisinin katılmayacağı bir toplantıda üniversite senatosu tarafından tayin edilir. Bu toplantı öğretim üyeliğinde en kıdemli rektör yardımcısının çağrısı üzerine ve onun başkanlığında yapılır.

Bu maddeye göre tayin edilecek soruşturmacıların, en az, sanığın akademik unvanına sahip bulunması şarttır.

Bu maddenin hükmüne giren bir suç fakültelerde, veya onlara bağlı kurumlarda işlendiğinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde dekanlar ön soruşturma yapar, ya da yaptırabilirler. Bu takdirde, dosya gereğinin yapılması için en geç bir hafta içinde rektörlüğe gönderilir.

Soruşturmacıların öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında düzenleyecekleri dosya, rektör tarafından, rektör hakkındaki soruşturmada en kıdemli rektör yardımcısı tarafından Danıştay'a gönderilir. Son soruşturmanın açılıp açılmamasına Danıştay'ın yetkili dairesi karar verir. Bu karara ilgililerce yapılacak itirazlar Danıştay Genel Kurulunca incelenerek karara bağlanır.

Memurlar hakkında son soruşturmanın açılıp açılmamasına üniversite yönetim kurulunca karar verilir. Bu karara karşı itirazlar Danıştayın yetkili dairesinde incelenerek karara bağlanır.

Bu madde hükümlerine göre tayin edilecek soruşturmacılar tarafından yürütülen ilk soruşturma sırasında, bir hâkimin yapması gereken tutma, arama, zabıt işlemlerin yapılmasına ihtiyaç duyulduğunda bu hususa soruşturmacı ya da soruşturmacıların talebi üzerine asliye ceza hâkiminden karar alınır.

Devletin ülke ve millet bütünlüğü, hür demokratik rejim, nitelikleri Anayasa'da yazılı Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan Devlet güvenliği ile ilgili bulunan suçların ve suçluların kovuş turulmasında yukarıda yazılı usul uygulanmaz. Bu hallerde kovuşturmayı Cumhuriyet Savcısı bizzat yapar ve sonucuna göre yetkili mahkemede kamu davası açar.

Madde 66 - Üniversitelerle bir üniversiteye bağlı kurumların ve bağımsız fakültelerin yetkili yönetim organları, öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin korunması ve bütün görevlerin düzenli şekilde yerine getirilmesi için her türlü tedbiri almakla yükümlüdür.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Rektör acele hallerde dekan veya bağı kuruluş yetkilileri, üniversite binaları veya ekleri içinde, üniversitenin imkânları ile önlenmesi mümkün görülmeıen olayların cereyanı ihtimali karşısında, zabıadan yardım talep edebilir. Bu talep derhal yerine getirilir.

Zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet izne bağılı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir. Bu takdirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir.

İlgili kurumlar, kovuşturma dolayısıyla zabıta kuvvetlerine, gereken her türlü yardım ve kolaylığı göstermekle yükümlüdür.

Madde 69 - Üniversitelerle onlara bağı kuruluş ve kurumlarda veya bir üniversiteye bağı olmayan fakültelerde, öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı önlenmemesi; veya üniversite organlarıncı alınan tedbirlerin gereken sonucu vermemesi;

Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden herhangi birisinin, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdiyle kullanılması; hallerinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitenin veya bu üniversiteye bağı kuruluş ve kurumlarını veya bir üniversiteye bağı olmayan fakültenin idaresine belli bir süre ile elkoyabilir. Elkoyma kararı Resmi Gazetede yayımlanır. Yayımlanmayı müteakip 48 saat içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamına sunulur. Elkoyma süresi 2 ay'ı geçmez.

Ancak, her defasında 2 ay'ı geçmemek üzere süre uzatılabilir. Uzatma, kararı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamına sunulur.

Madde 70 - Elkoyma halinde Bakanlar Kurulunun yetkileri:

a) Üniversite ve bağı kurum organlarında veya üniversiteye bağı olmayan fakültelerde görevli bulunanların tümünün veya bir kısmının yönetim görevlerine son vermek; yönetim görevlerine son verilenlerin yerine yenilerini seçmek;

b) Elkoymayı gerektiren durumun doğmasına sebep olanların tespiti, bunlar ve failleri hakkında gerekli disiplin ve ceza kovuşturmasını yaptırmak,

c) Üniversitede ve bağı kuruluşlarında görevli kişilerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırmak;

ç) Elkoyma süresince, üniversiteye veya bağı kuruluşlarını veya bir üniversiteye bağı olmayan fakülteleri kısmen veya tamamen geçici veya sürekli olarak kapatmak veya açmak;

d) Elkoymayı gerektiren durum ve olaylar dolayısıyla gerekli görülen öğrencileri üniversiteye veya üniversiteye bağı kuruluşlara veya üniversiteye bağı olmayan fakültelele devamdan geçici olarak men etmek veya men'i kaldırmak; yetkilerine sahiptir.

Elkoyma halinin kaldırılmasından sonra, kesin bir yargı kararı almadıkça Bakanlar Kurulunun (b) ve (c) bentlerine göre almış bulunduğu kararlar yürürlükte kalır.

Madde 73 - Kanunun 5 inci maddesinin (f) fıkrasına göre öğrencilerden alınacak ücret ve harçlar yıllık 3.000 lirayı geçmemek üzere her üniversitede kurulacak "Öğrenci Fonu" na yatırılır. Bu fon özellikle lisans ve lisans sonrası başarılı ve muhtaç öğrenciler için burslara ve diğere

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

yardımlara tahsis edilir. Bunun dışında bu fon sosyal, kültürel ve sportif tesislerin kurulması işletilmesi, öğrencilere düşük fiyatla kitap ve teksir sağlanması amaçları için de kullanılabilir. Fonun yönetim, işletme ve denetim esasları senatolarca, tespit edilir. Her yıl sonunda fondan artan meblağ gelecek yılın fonuna eklenir.

Giriş imtihanlarında alınan kaydiye ücretleri. "Bu imtihanı yapan kuruluşun" yönetim ve yatırım harcamalarında kullanılmak üzere ayrı bir fonda toplanır. İta âmiri ilgili rektördür.

Üniversiteler ve bunlara bağlı kurumlara yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler, vergi, resim ve harçlardan muaftır. Bağış ve vasiyetlerin kullanılmasında bağış ve vasiyeti yapanların koydukları, kanuna göre muteber kayıtlara ve şartlara uyulur. Gelir veya Kurumlar Vergisine tabi mükellefler tarafından üniversiteler makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir.

Üniversiteler tarafından öğretim, eğitim ve araştırma maksadı ile ithal edilen veya bağış yolu ile gelen makine, alet ve cihazlarla, ecza ve malzeme, her türlü vergi, resim ve harçlardan muaftır.

Üniversite, fakülte ve bunlara bağlı kurumlar tarafından yapılan bilim ve teknik inceleme ve araştırma ile yayımların gerektireceği her türlü giderler hakkında, 2490 sayılı Kanunun hükümleri uygulanmaz. Bu işlerde uygulanacak esaslar senatolarca belirtilir.

Üniversitelerin inşaat, makine ve teçhizatı ile ilgili işlerinde 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 135 inci maddesi ile 2490 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz. Bu işlerde uygulanacak esaslar senatoca hazırlanacak bir yönetmelikle belirtilir.

Madde 74 - Üniversitelerde ve bunlara bağlı kuruluş ve birimlerde; yetkili organın teklifi ve Yüksek Öğretim Kurulunun onayı ile döner sermaye işletmeleri kurulabilir. Verilecek sermayenin miktarı kendi kanunlarında veya bütçe kanunlarında gösterilir.

Döner sermaye işletmelerinin faaliyet alanları, sermaye ümitleri, işletme ile ilgili idarî işlemlerin yürütülmesi esasları ve muhasebe usulleri, Maliye Bakanlığının olumlu mütalâası alınmak suretiyle hazırlanacak yönetmelikle belirtilir.

Kurulacak döner sermaye işletmeleri, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye ve 2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve ihale Kanunlarına tabi değildir Ancak malî yılın bitiminden itibaren dört ay içinde hazırlanacak bilanço ve ejderi ile, bütün gelir ve gider belgeleri denetim için Sayıştay'a ve birer örneği de aynı süre içinde Maliye Bakanlığına verilir.

Madde 82 - 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile bunu değiştiren 115, 119, 345, 923 sayılı Kanunlar yürürlükten kaldırılmıştır.

Karadeniz Teknik Üniversitesi adıyla Trabzon'da bir üniversite kurulması hakkındaki 6594 sayılı Kanun ile bunu değiştiren 336, 535, 871 ve 1650 sayılı kanunların, 6990 sayılı Atatürk Üniversitesi Kanunu ile bunu değiştiren 336, 535, 871, 994, 996, 1499, 1573 ve 1578 sayılı kanunların hükümleri saklıdır. 6594 ve 6990 sayılı kanunlarla ek ve tadillerin de bahsedilen 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerindeki hükümler yerine bu kanun hükümleri uygulanır. 892 sayılı Hacettepe Üniversitesi kurulması hakkındaki kanunun işbu kanuna aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 83 - 7307 sayılı Kanunla kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesinin kanunî hükümleri saklıdır. Bu kanunun 47 nci maddesinde sözü edilen öğretim üyesi yardımı Orta Doğu Teknik Üniversitesinin yetkili organlarınca yürütülür.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

1487 sayılı Kanunla kurulan Boğaziçi Üniversitesi bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç üç yıl içerisinde işbu kanun hükümlerine tabidir.

Geçici Madde 1 - Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce çeşitli kanunlarla kazanılmış akademik unvanlar saklıdır.

Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce asistan kadrosunda eylemsiz doçent olarak görev ifa edenler bu kanunun 22 nci maddesi hükümlerine, doçent kadrosundaki kadrosuz profesörler de bu kanunun 24 üncü maddesi hükümlerine tabi olurlar.

Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce 7307 sayılı Kanun uyarınca Orta Doğu Teknik Üniversitesinde kazanılmış Asosye Profesörlük (Doçentlik) ve profesörlük unvanları, bu kanuna göre verilecek üniversite doçentliği ve üniversite profesörlüğü unvanlarıyla eşdeğerlidir. Ancak bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesinde de Üniversite doçentliği ve üniversite profesörlüğü unvanları bu kanunda öngörülen esaslara uygun olarak kazanılır.

Geçici Madde 2 - Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihte üniversite öğrencisi bulunanlara, üniversite yönetmeliklerinin kısıtlayıcı hükümleri saklı kalmak üzere, bu kanunun 54 üncü maddesinde öngörülen süre iki yıl ilâve edilerek uygulanır.

2 - Dayanılan Anayasa Hükümleri:

Davacı Ankara Üniversitesi'nin 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun iptalini istediği madde ve hükümleri bakımından dayandığı Anayasa kuralları şöyledir:

"Başlangıç:

Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan;

Anayasa ve Hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 devrimini yapan Türk Milleti;

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplıyan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve;

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin, Millî Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabul ve ilân ve Onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adalete ve fazilete aşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.

Madde 2 - Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Madde 12 - Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Hiç bir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Madde 20 - Herkes, düşünce kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlarını söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek basma veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz.

Madde 21 - Herkes, bilim ve sanatı, serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir. Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Madde 61 - Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.

Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nisbet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir.

Madde 111 - Millî Güvenlik Kurulu, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve kanunun gösterdiği Bakanlar ile Kuvvet Komutanlarından kurulur.

Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanı başkanlık eder; bulunmadığı zaman bu görevi başbakan yapar.

Millî Güvenlik Kurulu, Millî Güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder.

Madde 120 - Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve Kanunla kurulur. Üniversiteler, özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir.

Üniversite Özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz.

Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel Kanuna göre kurulan Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, Öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa, olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev yetkileri, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversitelerarasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması, öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir.

Üniversitelerin bütçeleri, genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve Öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararını hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir."

III. İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 22/11/1973 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Sait Koçak, Kemal Berkem, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Abdullah Üner, Kani Vrana, Lûtfi Ömerbaş, Şevket Müftügil, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmaları ile yapılan ilk niceleme toplantısında aşağıdaki sorunlar üzerinde durulmuştur.

1 - Anayasanın 149. ve 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 21.maddelerinde Üniversitelerin kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Anayasa Mahkemesine iptal davası açabilecekleri açıklanmıştır. 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun davacı Ankara üniversitesinin varlık ve görevlerini düzenleyen bir yasa olduğunda kuşku yoktur. Yasanın bu niteliği karşısında, Ankara Üniversitesinin 1750 sayılı Kanunun tümü veya kimi hükümleri hakkında dava açma yetkisinin varlığını kabul etmek gerekir.

Dosyadaki belgelere göre, 44 sayılı Kanunun 25/3. maddesi uyarınca dava açmaya yetkili Ankara Üniversitesi Senatosu 25/9/1973 gününde yaptığı 3 sayılı toplantıda iki karar almıştır. Bunlardan (36) sayılı Rektörlüğe iptal davası açma yetkisini veren karardır. (35) sayısını taşıyan öteki karar ise hazırlanan dava dilekçesinin kabul edilerek Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ilişkindir. Sözü geçen (35) sayılı karar içeriğinden anlaşıldığına göre, Üniversite Senatosu, 1750 sayılı Kanunun bu davaya konu yapılan hükümlerinin Anayasaya aykırı olduğu sonucuna varmış ve dava dilekçesini, 1 oya karşı 35 oyla kabul etmiştir. Açılan davanın, Üniversitenin yetki alanı içindeki konulan kapsamakta olduğu açıkça görülmektedir.

2 - Rektöre dava açma yetkisi verme ve dava dilekçesi içeriğini kabul ederek Anayasa Mahkemesine başvurma kararları 25/9/1973 gününde yapılan (3) sayılı toplantıda alınmıştır. Her iki karar gün ve sayıları da belirtilmek suretile (T.C. Ankara Üniversitesi Zat İşleri Müdürlüğü) mühüriyle mühürlenerek onanmıştır. Onanlı bu örnekler 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 26/3. maddesinde sözü edilen belgeler niteliğindedir. 25/9/1973 günlü (3) sayılı toplantıya katılanların imzalarını ve toplantı yetersayısını gösteren belge de Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'nün 1/10/1973 günlü, 953 sayılı başvurma yazısına bağlı olarak gönderilmiştir. Bu durumda alınan kararlarla aynı toplantıya ilişkin olmak üzere Rektörlük yazısıyla gönderilmiş bulunan ad ve imza cetvelinin ilintisiz saymaya ve iptal davası için yeterli geçerlilikten yoksun kabul etmeye olanak yoktur.

Öte yandan Senatoca iptal davası açma yetkisi verilen Prof. Dr. Tahsin Özgüç'ün de Ankara Üniversitesi Rektörü olduğu dosyadaki belgelerden anlaşılmaktadır. Örneğin Anayasa Mahkemesine başvurma dilekçesine bağlı 25/9/1973 günlü (3) sayılı Senato toplantısının ad ve imza cetvelinde Tahsin Özgüç'ün unvanı da "Rektör" olarak açıkça belirtilmiştir. Durum bu biçimde kanıtlanınca, Prof. Dr. Tahsin Özgüç'ün Rektörlüğe seçim belgesinin dosyada bulunmamasının ayrı bir eksiklik sorunu yarattığı kabul edilemez.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Yapılan görüşmeler sonunda dosyanın eksikliği bulunmadığı anlaşıldığından, esasının incelenmesine Kemal Berkem, Şevket Müftügil, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet O. Boyacıoğlu'nun senatonun yetkilendirme kararının, bu karara katılanları da belirleyen onanlı bir örneğinin ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun ayrıca, rektörlüğe seçilme belgesinin de getirilmesi gerektiği yolundaki karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ:

1 - Sözlü açıklama:

Davanın esasını incelemek üzere Muhittin Taylan, Kani Vrana, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Şevket Müftüğü, Adil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla toplanan Anayasa Mahkemesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğünün 12/11/1974 günlü 204/4 sayılı yazı ile yapmış olduğu açıklamalarla sözlü açıklama önerisi üzerinde durulmuştur. Yapılan görüşme ve tartışmalar sonunda Orta Doğu Teknik Üniversitesinin, varlık ve görevlerini ilgilendiren konulardan iptal davasının değindiği alanlarda sözlü açıklama yapmasının, konunun yeterince aydınlanması bakımından yararlı olacağına karar verilmiştir.

Muhittin Taylan, Kani Vrana, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır. Ahmet H. Boyacıoğlu ayrıca Orta Doğu Teknik Üniversitesi hakkında, 1750 sayılı Kanunda yer alan ve iptal davasına konu yapılan kimi hükümler dışında kalan dava bölümünün bu toplantıda incelenmesi yolundaki karşı görüşünü belirtmiştir.

22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 29. ve 30. maddeleri uyarınca, sözlü açıklamasının dinlenmesi için Orta Doğu Teknik Üniversitesine usulünce çağın kâğıdı gönderilmiş ve 30.1.1975 gününde yapılan toplantıda Üniversite Rektörü Prof. Tarık Sorner ile Üniversitenin vekili Av. Rahmi Mağat dinlenmişlerdir.

2 - İnceleme:

Davanın esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi, sözlü açıklama tutanağı, iptali istenen yasa hükümleri, Anayasaya aykırılık iddiasına dayanıklık eden Anayasa Kuralları, bunlarla ilgili gerekçeler ve başka yasama belgeleri, konu ile ilgisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A - 1750 sayılı Yasanın iptali davasına konu yapılan kurallarının Anayasaya aykırılığı sorunu:

1 - 3. maddenin (b) bendi yönünden:

1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 3. maddesinin (b) bendinde Üniversitenin görevleri sayılırken şu hükme de yer verilmektedir:

"Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, millî tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı, milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve tecrübe sahibi, sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetiştirmek". Davacı Ankara Üniversitesi bu bette yeralan "örf ve adetlerine bağlı" deyimini, Anayasanın Cumhuriyetin nitelikleri saptayan 2. maddesine ve o madde ile bağlantılı olarak başlangıç bölümünün dördüncü fıkrasına ve eğitim ve öğretim esaslarını belirleyen 21/4 ve 120/5. maddeleri hükümlerine aykırı bulmakta ve iptalini işlemektedir.

Gerçekten Türkiye Cumhuriyetinin nitelikleri, 1961 Anayasasının başlangıç bölümü ile 2. maddesinde belirgin bir biçimde saptanmıştır. Cumhuriyetimiz, millî şuur ve bütünlük içinde, barışa ve insan hak ve özgürlüğüne dayalı memleket kalkınmasını sosyal adalet ve Atatürk devrimleri ilkeleri doğrultusunda amaçlayan siyasal bir varlıktır. Burada özellikle Atatürk devrimleri deyimini üzerinde durmak gerekir. Devrimin kavramı, sözcüğün açık anlamından da belirleneceği üzere, durgunluğun, alışkanlığın, hareketsizliğin tersidir. Devrimcilikte hiçbir zaman duraklama yoktur. Bilim ve tekniğin gelişmesiyle modern toplum yaşamının koşulları da sürekli olarak değişikliğe uğrar. Kendisini bu değişmeye uyduramayan, yani devrim yapamayan sosyal topluluklar çağın gerisinde kalmaya ve ileri toplumların sömürgesi olmaya mahkûmdurlar. İşte Atatürk devrimlerinde temel amaç, geri kalmışlıktan kurtulmak, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmaktır. Belirli bir süre geçtikten sonra Atatürk devrimlerinin amaçlarına ulaştığını ve artık yeni bir atılıma gereksinme duyulmayacağını kabul etmeye olanak yoktur. Çünkü, Atatürk devrimleri, çağdaş uygarlık düzeyi doğrultusunda sürekli hareket halindedirler ve birbirini ara vermeden izlerler. Bilim özgürlüğü devrim kavramını oluşturan öğelerden biridir. Bu özgürlük ve üniversite öğretiminin bağlı olacağı ilkeler Anayasanın 21. ve 120. maddelerinde gösterilmiştir. Bu maddelere göre; çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz ve üniversitelerdeki öğretim ve eğitimin de özgürlük ve güvence içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi zorunludur.

Şimdi nitelikleri yukarıda belirlenen Atatürk devrimleri kavramı ve Anayasa ilkeleri karşısında örf ve adetin ne olduğunu ana çizgileriyle açıklamak ve anayasal açıdan içeriğini ortaya koymak gerekmektedir.

Örf ve adetin oluşması için iki koşulun birlikte gerçekleşmesi zorunludur. Bunlardan biri süreklilik, öteki de inanıştır. Çok uzun zamanlardan beri süregelen ve halkın inancını ile canlılığını koruyabilen örf ve adetin, uygulamada zorunlu bir nitelik kazanabilmesi, daha doğrusu hukuksal bir değer taşıyabilmesi için, ayrıca yaptırım ögesini de içermesi gerekmektedir. Bu değerdeki yöresel örf ve adetlerin özel hukuk alanında, özellikle ticaret hukuku alanında örnekleri çoktur ve sosyal yaşamda etkileri büyüktür. O kadar ki halkın benimseyerek sürdürdüğü örf ve adetleri, giderek hukuk kuralları haline getirme eğilimi XIX yüzyıl başlarında belirli bir teorinin temelini oluşturmuştur. Ancak çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için büyük ve hızlı atılımlar yapması gereken yurdumuzda, örf ve adete bağlı bir düzenin egemen olması düşünülemez. Çünkü toplumun gereksindiği dinamizm, çoğu kez yüzyılların geçmişten sürekleyip getirdiği ve özniteliği durgunluk ve belirsizlik olan Örf ve adetlerle çelişki halindedir.

Atatürk devrimleri, yurdumuzun sosyal, endüstriyel ve kültürel yönlerden gereksindiği dinamizmin bir sonucu olmuştur ve bu dinamizm Türk toplumunda etkinliğini her zaman koruyacaktır. Şu halde Cumhuriyetin geleceğini güvence altına alacak olan genç kuşakları, yüzyıllar öncesi toplum düzeninin gereksindirdiği ve yarattığı örf ve adetlere bağlı tutmak, onları modern Türkiye'nin üniversitelerinde örf ve adet yönteminde ve doğrultusunda yetiştirmek, Atatürk devrimleriyle ve bu devrimlerin temelini oluşturan ilkelerle bağdaştırılmaz.

Kaldı ki 14/6/1973 günlü 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2 maddesinde Millî Eğitimin amaçları gayet açık bir biçimde ortaya konulmuştur. İlk, Orta ve Yüksek Öğretim kademelerinde, öğrencilere örf ve adetleri öğretmeyi ve onlara bağlılığı amaçlayan hiçbir hüküm bu kanunda yer almamıştır ve Anayasa ilkeleri karşısında yer alması da olanaksızdır.

Çağdaş bilim ve teknoloji esaslarına göre özgür düşünceli bilim ve meslek adamı, araştırmacı ve uzman yetiştirmekle görevli üniversitelerin bütün öğretim dallarında, bu amacın dışında, ayrıca örf ve adet öğretimi de yapılması Anayasanın 120. maddesinin öngördüğü temel eğitim ilkelerine aykırı düşer.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Aslında iptali istenen Kanun hükmü Hükümetin önerdiği tasarıda yer almış değildi. Tasarıda 3/b. maddesine ilişkin hüküm şöyle düzenlenmişti: "Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve tecrübe sahibi elamanlar, Anayasada ifadesini bulan Türk Devletinin ve Türk devriminin ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek"

Bu düzenleme Millet Meclisi komisyonlarında değiştirilmiş ve şimdiki halini almıştır. Değiştiriliş gerekçesi de açık bir biçimde ortaya konulmuş değildir. Örf ve âdetten ne kastedilmiştir' Kan gütme gibi akıl dışı olduğu kadar kanunla da suç sayılmış olanlardan başlayarak, konukseverlik, büyüklere saygı, küçüklere şefkat gibi tüm toplularda aynı değeri taşıyan türlerine kadar, hangilerinin öğretim konusu olarak Üniversite öğrencilerine sunulacağı belirsiz bırakılmıştır.

Her türlü örf ve adeti, akıl ve bilinç dışında bir takım kurallar topluluğu olarak niteleyen bir görüşü benimseme olanağı yoktur. Ancak, toplumun yüzyıllar öncesindeki yaşam koşullarına göre, hatta çoğu kez akılcı bir gereksinme ile oluşmuş örf ve âdetlerini, bile sonradan sosyal koşullar ve gereksinmeler değiştikçe akıl ve bilincin gerisinde kalmış olduklarını kabul zorunluğu vardır. Bundan başka örf ve âdetler, memleketimizin toplum yapısına ve yöresel özelliklerine göre birbiri ile kimi kez çelişir nitelik almaktadırlar. Kanun hükümlerile bağdaşmayan gelenekler bir yana bırakılsa bile, ötekilerinin Türk toplumunun tümünce benimsendiği ileri sürülemez. Kaldığı bunların üniversite gençliğine öğrenim konusu olarak sunulması, öğretim bütünlüğünü de sarsar; Üniversiteler ve Üniversite Öğretim Üyeleri ve öğrenciler arasında çatışmalara neden olur. Bu gibi çatışmalara, örf ve âdetlerle yakından ilişkileri bulunan din ve mezhep ayrılığı ve bundan doğan sosyal görüş ve inanış nedenleri de eklenince, Türk Devletinin ülkesi ve ulusu ile bölünmez bütünlüğü geniş bir biçimde tehlikeye düşer.

Bu açıklamalara göre; Üniversitelere "örf ve âdetlerine bağlı" gençler yetiştirmek görevini veren 1750 sayılı yasanın 3. maddesinin (b) bendinde yer alan "örf ve âdetlerine bağlı" deyiminin, Anayasanın Başlangıç Bölümü ile 2., 3., 21. ve 120. maddeleri hükümlerini zedelediği ve bu maddelerde benimsenen temel ilkelere ters düştüğü ortadadır. Bu deyim, açıklanan nedenlerle iptal edilmelidir.

Bu görüşe Halit ZARBUN ve Ahmet Salih ÇEBİ katılmamışlardır. 2 - 4. madde yönünden:

Davacı Ankara Üniversitesi, bu madde ile düzenlenen Yüksek Öğretim Kurulu'nun, üniversite dışı bir kuruluş olması nedeniyle, Üniversitelere yön vermekle görevli tutulamayacağını böyle bir düzenlemenin idarî ve bilimsel özerklikle bağdaşamayacağını ileri sürerek Anayasanın 120. maddesine ters düşen hükmün iptalini istemektedir.

Anayasa'nın 120. maddesi, Üniversitelerin, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendilerince seçilen organları eliyle yönetileceği kuralını koymaktadır. Yine aynı maddede, Üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma yöntemleri ve Üniversite organlarının sorumluluğu öğrenim ve Öğretimin özgürlük ve güvence içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi esaslarının kanunla düzenleneceği kuralı yer almaktadır. Devletin bu kurallar ile niteliği ve kapsamı belirlenmiş olan gözetim ve denetimini Üniversiteler dışında veya Üniversiteler üstünde olmak üzere kuracağı kurullar elile uygulaması doğaldır.

Nitekim, 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu 4. - 10. maddelerinde Anayasada öngörülen Devlet gözetim ve denetiminin uygulama usullerini belirtmiş ve gerekli kurulları kurmuştur. Bu kurullar: 4. maddedeki Yüksek Öğretim Kurulu, 7. maddedeki Üniversite Denetleme Kurulu ve 9. maddedeki Üniversitelerarası Kurul olup bunlardan ilk ikisi Üniversiteler dışında, sonuncusu ise Üniversiteler arasındadır.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Kanunla bunlara verilen görevler, yönetime ilişkin gözetim ve denetim niteliğinde olmaları halinde bu kurulların Üniversite dışında bulduklarına dayanılarak Anayasaya aykırı oldukları ileri sürülemez.

Bu açıklamadan anlaşıldığı gibi, bu kurullara ilişkin olmak üzere Anyasaya aykırılık durumunun oluşabilmesi, verilen görevlerin, gözetim ve denetim sınırlarını aşarak doğrudan doğruya yönetime katılmaya olanak sağlayacak nitelikte olmaları halinde söz konusu olabilir ve böyle bir durumda Anayasaya aykırılık iddiası kurulun kendisine değil, söz konusu sınırları aşan görevlere yöneltilebilir.

Konunun bu açıdan incelenmesi aşağıdaki sonuçları ortaya koyar: İptali istenen 4. madde Yüksek Öğretim Kurulunun tanımını yapmakta, bunu yaparken de kurulun görevlerinin genel çizgilerini geniş bir çerçeve içinde göstermektedir.

Maddeye göre sözü geçen kural: (Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Plânının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek Öğretim alanına yön vermek amacı ile gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli) dir.

Bu görevlere yakından bakılacak olursa, hepsinin de Devletçe yapılacak gözetim ve Denetim niteliğinde işler olduğu, Üniversitelerin kendi başlarına bunların üstesinden gelmelerinin söz konusu bile edilemeyeceği ve kurulun bu konularda yapacağı işin de (gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak), (yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak) ve (uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmak) gibi yönetime doğrudan katılma niteliğinde olmayan Devletçe yapılacak denetim ve gözetime yardımcı çalışmalardan ibaret bulunduğu görülmektedir.

"Yüksek Öğretim alanına yön vermek amacı ile" deyimini, Kurulun kendi başına ve doğrudan doğruya yüksek öğretim kuruluşlarını bağlayıcı kararlar verebilmesi veya yönetim yetkisi ile donatılmış bir nitelik kazanmış olması anlamına gelmeyeceği açıktır. Yüksek Öğretim kurumları arasında "koordinasyonu sağlamak" görevinin de kesinlikle yönetime el uzatma yolu ile yerine getirilebileceğini kabul etmek mümkün değildir. Kurulun varlığının temelini, Anayasa'nın 22/9/1971 günlü, 1488 sayılı Yasa ile değiştirilen 120. maddesindeki "Devletin gözetimi ve denetimi" ilkesi oluşturmaktadır. Bu ilke daha önce Anayasanın yalnız bilim ve sanat hürriyetine ilişkin 21. maddesinde yer almış iken, yapılan değişiklikle Üniversitelere ilişkin 120. maddeye de aktarılmıştır. Bu değişiklik ve eklemenin bir anlamı olsa gerektir. Çünkü Kanun Koyucu, hele Anayasa koyucu bir işe yaramayan, bir amacı olmayan hükümler getirmez. O halde "Devlet gözetimi ve denetimi" deyiminin Anayasanın 120. maddesine aktarılmış nedenleri üzerinde durmak gerekecektir.

Bilindiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına ve Anayasanın başlangıç bölümünde yer alan temel ilkelere dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Bu nitelikteki bir devletin eğitim politikasına temel olacak ilkelere uyum ve bütünlüğün varlığı esastır. Uyum ve bütünlükten yoksun bir eğitim politikasının güdüldüğü memleketlerde gençliğin, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki kalkınmaya olan maddi ve manevi etkisi zayıflar, giderek yozlaşır ve böylece bu gibi memleketlerde yabancı sömürsü ve çıkarıcılığı egemen olur. İşte bunun içindir ki, Anayasamızın 50. maddesinde: "Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta gelen ödevlerindedir" hükmü yer almıştır. Demek ki, Devletin ödevleri hiyerarşisi içinde eğitimin önemini ve bu önemin derecesini, Anayasa yukarıda değinilen nedenlerle, ön plânda tutmaktadır. Özellikle Devlet örgütlerinde veya özel kesimde çalışacak

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

olanların millî eğitim politikasına uygun bir bütünlük içerisinde yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu uyum ve bütünlüğü sağlamak, yüksek öğretimdeki temel gereksinimleri ve gelişmeleri izleyerek devlete gerekli öğüt ve önerilerde bulunmak üzere bir kuruluşun varlığı zorunludur. Yüksek Öğretim Kurulu bu gereksinimin karşılığı olarak 1750 sayılı Kanunda öngörülmüştür. Anayasanın 120. maddesinde yeralan "Devletin gözetimi ve denetimi" ilkesinin tam uygulama alanı olan yüksek öğretimin uyum ve bütünlüğünü korumak ve kollamak görevi, Devletin en başta gelen ödevlerinden biridir. Bu ödevin herhalde Anayasanın Üniversitelere özgü öteki temel ilkeleriyle bağdaştırılarak yerine getirilmesi gerekir.

Yüksek Öğretim Kurulunun tanımı yapılırken, bu esasların gözönünde tutulması elbette zorunlu olacaktır. Şu halde bu kuruluş Anayasanın 120. maddesinde öngörülen temel koşullar çerçevesinde yönetim ve bilim özerkliğini zedelemeyecek hukuksal bir yapıya sahip olacak, Devlet gözetimine esas alınacak öğüt ve önerilerde bulunacaktır. Bu öğüt ve öneriler özellikle, Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve kalkınma planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön verecek doğrultuda oluşacaktır. Yüksek Öğretim Kurulu bu konularda gerekli inceleme ve değerlendirmeleri yaparak yüksek öğretim kurumları arasında bir koordinasyonun sağlanmasına çalışacaktır. 1750 sayılı kanunun 4. maddesinde açıklanan, bu tanımın, Anayasanın millî eğitime ilişkin temel ilkeler, özellikle 120. maddenin öngördüğü üniversitelere Özgü özerklik esaslarına aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle 4. maddeye yönelen iptal istemi reddedilmelidir.

Bu görüşe, Nihat O. Akçakayalıoğlu değişik gerekçe ile katılmış ve Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

3 - 5. Madde yönünden:

Yüksek öğretimin bütünlüğünü sağlamak için önerilerde bulunmak üzere Üniversitelerüstü Yüksek Öğretim Kurulu olarak bir örgütün yararlı ve hatta Devlet gözetimi ilkesinin zorunlu bir sonucu olduğuna yukarıda değinilmiş ve bu kuruluşun Üniversiteler bakımından, Anayasanın 120. maddesindeki esasları zedelemeyen görev yapması gerekliliğine işaret edilmişti. Yüksek Öğretim Kurulunun kuruluş ve işleyişini düzenleyen 5. maddeye ilişkin Anayasaya aykırılık iddialarını da bu açıdan incelemek gerekecektir.

5. maddenin birinci fıkrası Kurulun kimlerden oluşacağını göstermektedir. Kurul, Millî Eğitim Bakanının başkanlığında toplanır. Üyelerin yarısını her üniversitenin yetkili organınca 2 yıl için seçilecek profesörler oluşturur. Diğer yarısı da yine iki yıl görev yapmak üzere Millî Eğitim Bakanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca atanır. Bakanlar Kurulunca atananlar arasında resmî yüksek öğretim kurumları, Maliye, Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlıkları ile Devlet Planlama Teşkilâtından en az birer üyenin bulunması zorunludur.

Kurulun oluşum biçimi gözönünde tutulursa bu kuruluşun üniversitelerüstü değil, üniversiteler dışı bir niteliğe sahip olduğu hemen meydana çıkar. Bir kuruluşun üniversiteler dışı veya üstü olup olmadığı sorununu, o kuruluşun bütün üyelerinin sadece üniversite profesörü olup olmamasına dayanarak çözmek olanağı yoktur. Aynı zamanda üyelerin tümünün üniversite yetkili organlarınca seçilmesi bu konudaki kesin ölçüyü belli eder. Yüksek Öğretim Kurulu üyelerinin çoğunluğu yürütme organına mensup veya yürütme organınca seçilenlerdir. Böyle olunca, Kurulun üniversitelerin yönetimine katılacak veya yönetime etki yapacak nitelikte karar alma yetkileriyle donatılmış olmaması gerekir. Aksi takdirde, anlamı ve sınırları yukarıda belirtilen Devlet gözetimi ilkesinin ve 4. maddedeki tanımın dışına çıkmış olur.

Yüksek Öğretim Kurulunun bu açıdan niteliğini saptamak için tanımı ve kuruluş biçimi belirdikten sonra yapacağı görevlerin de birlikte incelenmesi zorunludur. Çünkü bir kuruluşun, varlığının Anayasaya uygun olup olmadığı yalnız tanım ve oluşum biçimine bakılarak saptanamaz; ayrıca onun yaptığı görevlerin de gözününde bulundurulması gerekir. Kanunun üniversitelerüstü olarak belirlediği Yüksek Öğretim Kurulunun gerçekte üniversite dışı olduğu yukarıda açıklanmıştır. Fakat 1750 sayılı Kanunun çeşitli maddelerine serpiştirilmiş olan göreve ilişkin hükümleri, özellikle 6. madde hükümleri incelendiği takdirde, kurulun üniversite içi yönetim kararları alabilme yetkileriyle donatılmış olduğu gayet açık bir biçimde meydana çıkar. Örneğin üniversite kadrolarını düzenlemek (madde 5/a) özel araştırma fonlarının üniversiteler arasında paylaştırılmasını ve uluslararası bilimsel kuruluşlara katılma olanaklarını sağlamak (Madde 5/e, g), Doçentlerin atanması (Madde 22), tam gün çalışma esaslarını saptama (Madde 38) ve üniversitelerde döner sermaye işletmeleri kurulması (Madde 74) gibi alanlarda Yüksek Öğretim Kuruluna verilen yetkiler değerlendirilirse, kuruluş biçimi ve üyelerinin çoğunluğunun kişisel niteliği ve seçimlerine ilişkin kurallar bakımından üniversite dışı olduğunda hiç kuşku bulunmayan bir kurulun üniversite içi, daha açık bir deyimle, üniversite yönetimi ile ilgili kararlar aldığı görülecektir.

Bu kararın kimi bölümlerinde açıklandığı ve Anayasa Mahkemesinin 4/5/1972 günlü, E. 1969/52, K. 1972/21 sayılı kararında da açıkça belirtildiği üzere, Anayasanın 120. maddesinde yer alan "Devletin gözetimi" ilkesinin, yürütme organına üniversite yönetimine katılma yetkisini de içerdiği anlamının verilmesi ve soyut "gözetim" sözcüğünün bu anlamda kabul edilmesi, yukarıda açıklanan sakıncalı sonuçları doğurmuştur. Bundan başka "Devletin gözetimi" ilkesine, "Yürütme organının gözetimi" biçiminde eşdeğerli bir anlam verilerek yasal düzenlemelere gidilmiştir. Oysa Devletin; ülkesi ve milletile, yasama ve yargı yetkisine sahip olan organlarla, yürütme görevini yerine getiren örgütleriyle oluşan bir millî bütünlüğü ifade ettiği Anayasamızda açıklanmıştır. Anayasal kuruluşların hangi yetkilerle donatıldığı ve hangi görevlerle yükümlü oldukları yine Anayasada belirtilmiştir. Yetki ve görev ilkeleri Anayasaca belirlenen kuruluşların, yasal yolla bu yetki ve görev alanlarının kısıtlanması veya bu alanlara başka kamusal kuruluşların elatabilmeleri Anayasanın üstünlüğünü ve bağlayıcılığını belirleyen 8. madde hükümleriyle bağdaşamaz. Bu görüşten hareket edilerek 1750 sayılı kanunun 5. maddesi incelendiği takdirde, üniversitelerüstü Devlet gözetim kuruluşu olarak nitelenen Yüksek Öğretim Kurulunun 4. maddedeki tanımına ters düşen görevleri yüklediği yetkilerle donatıldığı, üniversitelerin yönetimine katılma olanağına sahip olduğu görülecektir. Oysa üyelerinin kişisel nitelikleri ve seçilme koşulları bakımından Kurul üniversiteler hakkında yönetsel işlemlerde yetki sahibi olamaz. Böyle olunca 5. maddenin Yüksek Öğretim Kurulunun kuruluş biçimini ve işleyişini düzenleyen birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları üniversiteler yönünden Anayasanın 120. maddesine aykırıdır ve iptal edilmelidir.

Bu görüşe Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu katılmamışlardır.

4 - 6. madde yönünden:

Yukarıda açıklandığı üzere Yüksek Öğretim Kurulunun oluşum ve işleyiş biçimini belirleyen 5. maddenin, üniversiteler yönünden, iptali öngörülmüştür. Bu durumda 5. maddede belirlenen biçimde kurulan ve işleyen bir kuruluşun, üniversiteler yönünden karar alınmasına işlemler yapmasına olanak bulunmamaktadır. 1750 sayılı kanunun 6. maddesi ise, Yüksek Öğretim Kuruluna üniversiteler açısından tanınan görev ve yetkileri belirtmektedir. Davacı Ankara Üniversitesinin 5. maddeye yönelen istemi yerinde görülerek bu maddenin iptal edilmiş olması karşısında 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, 1750 sayılı kanunun 6. maddesinin, üniversiteler yönünden, artık bir uygulama alanı kalmamış olacaktır. Bu madde, anılan nedenle Yüksek Öğretim Kurulunun sadece üniversiteler alanına giren görev ve yetkileri yönünden iptal edilmelidir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Bu görüşe Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet Koçak, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayahoğlu katılmamışlardır.

5 -7. Madde yönünden:

Üniversiteler üzerindeki Devlet gözetimini ve denetimini yerine getirmek üzere kurulan kuruluşlardan birisi de bu maddede yer alan (Üniversite Denetleme Kurulu) dur.

Üniversite Denetleme Kurulu, 1750 sayılı Kanundan önce yürürlükte bulunan ve 1961 Anayasasının kabulünden sonra da bir çok değişikliklere uğrayan 4936 sayılı Kanunda yer almamıştır. Böyle bir kuruluşa yer verilmesi, Anayasa'nın 120. maddesinin 1971 yılında 1488 sayılı Kanunla değiştirilmesi sırasında, üniversitelerin Devlet gözetimi ve denetimi altına konulmasının sonucudur. Gerçekten 120. maddenin ikinci fıkrası değişiklikten önce şu biçimde idi: "Üniversiteler kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organlar elile yönetilir ve denetlenir". Değişiklikten sonra fıkranın ilk tümcesi şöyle düzenlenmiştir: "Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında kendileri tarafından seçilen organları elile yönetilir". Görülüyor ki, değişiklik üniversitelerin yönetimi bakımından bir yenilik getirmemektedir. Özerk üniversiteler kendileri tarafından seçilen organları elile yönetilecek, bu organlar ve öğretim üye ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılana ayacaktır. Üniversite öğretim üyeleriyle yardımcıları serbestçe bilimsel araştırma ve yayında bulunacaklardır. Yüksek Öğrenimin uyum ve bütünlüğünü koruma amacı gerçekleştirilecek, bilimin özgürlük ortamı içinde öğretilmesi koşulları sağlanacaktır. Devlet gözetim ve denetimi deyiminin, bütün bu söylenenleri kısıtlayacak doğrultuda yorumlanması olanağı yoktur. Aksine Devlet gözetimi ve denetimi, yukarıda belirtilen Anayasal amaç ve ilkeleri gerçekleştirmeye yararlı olmalıdır. Mahkememizin daha önce verdiği 4/9/1972 günlü Esas: 1969/52 ve Karar: 1972/21 sayılı kararında Devlet gözetim ve denetiminin özü ve anlamı şu biçimde açıkça ortaya konmuştur: "Devletin gözetim ve denetim yetkisi, yönetim özerkliği bulunan bir kuruluşun yönetim işlemlerine ve işlerine karışmasını haklı göstermez; çünkü yönetime üniversite dışındaki bir organ veya yerin karışması durumunda, bir yandan üniversitenin kendisince seçilen organlar elile yönetildiğinden artık söz edilemeyeceği gibi, öte yandan Devlet gözetim ve denetiminin kabul edilmesile güdülen ereğin sınırları da asılmış olur. Gerçekten yönetim çalışmalarından olan bir işlemin tamamlanmasına veya bir işin görülmesine üniversite dışında bir organın veya yerin karışması, o işlem veya işin ancak üniversite organlarından başka bir yerin yönetime ortak olması sonunda tamamlanması demektir. Yine Anayasanın 1971 değişikliği ile üniversitenin Devlet gözetim ve denetimi altına konulması, özerk birer kuruluş olan üniversitelerin, yalnızca bilimsel gereklere göre ve özgürlük ortamında öğretim ve araştırma yapmak olan amaçlarından sapmaları önleyerek bu ereklere varılmasını sağlamak düşüncesine dayanmaktadır; üniversite dışındaki bir yerin yönetime katılması ise, belli bir ölçüde herhangi bir siyasal gücün üniversite yönetimi üzerinde etkili olması sonucunu doğurup üniversitenin yalnızca bilimin nesnel gereklerine göre ve özgürlük içinde çalışmasını kısıtlar". (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı: 10, Sayfa: 352 - 353.)

Yukarıda açıklananlardan çıkarılacak sonuç şudur: Devletin gözetimi ve denetimi, üniversitenin yönetim ve bilim özerkliğini, öğretim üyelerinin serbestçe araştırma ve yayında bulunma haklarını, düşünce, bilim ve sanat özgürlüklerini, öğretim ve öğrenimin özgürlük ve güvence içinde yürütülmesi gereğini zedeleyici bir görünüm almamalıdır. Özellikle bu konularda üniversite tüzel kişiliğinin haiz olduğu Anayasal haklara siyasal iktidarı ortak yapıcı biçimde yetkilerle donatma olanağı düşünülemez. Tersine Devlet gözetim ve denetimi; belirtilen hak ve özgürlükleri öğrenim ihtiyacında bulunan bütün yurttaşlara ve öğretim kurumlarına yeterince sağlamak ve üniversitelerin Anayasanın 120. maddesinde öngörülen kurallara uygun biçimde çalışmalarına yardımcı olmak, bu çalışmaların tam bir verimlilik içinde sürdürülmesini desteklemekle amacına ulaşmış olur.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Gözetim ve denetim ereği böylece saptandıktan sonra, Denetim Kurulunun üniversite içi veya dışı bir kuruluş olmasının, sorunun çözümünde etkili olmadığı ortaya çıkar. 1750 sayılı Kanunun 7. maddesi Denetleme Kurulunu; Başbakanın başkanlığında, Millî Eğitim Bakanı, Adalet Bakanı, bu kanuna tabi üniversitelerin rektörlük yapmış öğretim üyeleri arasından üç yıl için kur'a ile seçilmiş üç üye Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarı, Millî Güvenlik Kurulunun, dekanlık yapmış öğretim üyeleri arasından üç yıl için seçeceği bir üyeden oluşturmaktadır. Başbakan ile birlikte Millî Eğitim ve Adalet Bakanları, Devletin eğitim politikasının gerçekleştirilmesinden sorumlu olan Bakanlar Kurulunun konu ile en yakın ilgisi bulunan üyeleridir. Kurulun öteki üyeleri ise üniversite sorunlarıyla yakından uğraşmış olmaları nedeniyle konu hakkında yeterince bilgisi olan üniversite eski rektör ve dekanlarıdır. Öğrenim ve öğretim özgürlüğünü engelleyici eylemlerin önlenmesi ve bu konuda tüm bir güvence sağlanması ereğini ortaya koyarken, Anayasa koyucusunun aynı zamanda millî güvenliği de birlikte düşündüğünü kabul etmek zorunluğu vardır. Bu nedenle Millî Güvenlik Kuruluna Anayasanın 111. maddesi ile verilen geniş kapsamlı görev kavramı içinde, öğrenim ve öğretim özgürlüğüne ve güvencesine ilişkin tedbirlerin alınması çalışmaları da bulunmaktadır. Millî Güvenlik Kurulunun, dekanlık yapmış öğretim üyeleri arasında üç yıl için seçeceği bir üyenin Denetleme Kurulunda görevlendirilmesi, Anayasanın 111. maddesindeki ilkeye bir aykırılık oluşturmamaktadır.

Bu açıklamalara göre, 1750 sayılı Kanunun, Üniversite Denetleme Kurulunun oluşum biçimine ilişkin 7. maddesi, Anayasanın 111. ve özellikle 120. maddelerine ve başka hükümlerine aykırı değildir. Bu maddeye yöneltilen itiraz reddedilmelidir.

Bu görüşe Ahmet H. Böyacıoğlu katılmamıştır.

6 -8 Madde yönünden:

Bu madde Üniversite Denetleme Kurulunun görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Davacı Ankara Üniversitesi maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleriyle ikinci fıkrasının Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek iptalini istemiştir, istem bu sıraya göre incelenecektir.

Birinci fıkra bakımından:

a) Bu fıkranın (a) bendi Üniversite Denetleme Kuruluna "Üniversitelerin veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin organlarından veya bu kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördüğü hallerde, yazılı veya sözlü bilgi istemek" yetkisini vermektedir. Bu hükmün özerkliği zedeleyen, öğrenim ve öğretimin özgürlük ve güvence içinde yürütülmesini engelleyen bir yönü olması halinde Anayasa ilkeleriyle bağdaşamayacağı açıktır. Ancak böyle bir sonuca varabilmek için, Denetleme Kuruluna verilen yetkilerin, gösterilen özerklik ilkeleri açısından incelenmesi gerekir.

Gözetim ve denetim, kamu görevini gözaltında bulundurmamak, kanunların öngördüğü gibi yürüyüp yürümediğini saptamak ve bunun için gerekli incelemeleri yapmak anlamına gelir. Fakat Anayasanın 120. maddesinde yazılı Devlet denetiminin bu anlamın sınırlarını aşan, bir denetleme olarak anlaşılması olanaksızdır. Bu konudaki ayrıntılı açıklamalar, yukarıda Yüksek Öğretim Kurulu ve Üniversite Denetleme Kurulunun tanımına ve kuruluşlarına ilişkin hükümler incelenirken yapılmıştı. 8. maddenin (a) bendinde Denetleme Kuruluna verilen yetki, yönetimle görevli kişilerden veya organlardan yalnız bilgi istemektir. Bu bilgi isteme yetkisi, sadece öğrenim ve öğretim özgürlüğü ve güvencesi ilkelerinin gerçekleşmesi yolundan sapsmaları önlemek ve bu ilkelerle bağdaşmayan tutumları engellemek ereğini güdecektir. Bilgi isteme amacının bu olduğu, özellikle aynı fıkranın (c) ve (ç) bentlerinde gösterilen görevlerin niteliğinden anlaşılmaktadır. Gerçekten Denetleme Kurulu, Anayasanın 120. maddesi uyarınca yönetime el konulmasını gerektiren hallerde Bakanlar Kurulunu haberdar eder. Bundan başka öğretim ve öğrenimin anayasal

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

doğrultuda bir bütünlük ve uyum içinde yürütülmesini sağlamak, bu konudaki gereksinimleri saptayarak zorunlu yasal tedbirleri almak üzere Başbakanlığa bilgi vermek de Denetleme Kurulunun görevleri arasındadır. Bu görevlerin yeterince yerine getirilmesi için üniversitelerden ve bu nitelikteki yüksek öğretim kurumlarından gerekli bilgileri istemek, Denetleme Kuruluna bu yetkiyi vermek, Anayasanın 120. maddesine ve öteki hükümlerine aykırı düşmez. Çünkü bu yetki, Anayasanın 120. maddesiyle Devlete yükletilen gözetim ve denetimin zorunlu bir sonucudur. 1750 sayılı Kanunun 8. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine yönelen iptal istemi, gösterilen nedenlerle reddedilmelidir.

Muhittin Taylan, KâniVrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

b) Birinci fıkranın (b) bendi disiplin işlemlerine ilişkindir. Bu bent ayrı nitelikte iki hükmü içermektedir. Bunlardan biri, Üniversite veya üniversiteye bağlı olmayan fakültelerde görevli kişiler hakkında disiplin veya ceza kovuşturması yapılmasını yetkili makamlardan isteme yetkisini Denetleme Kuruluna vermektedir. Yetkili organlar tarafından bu konuda bir karar verilmiş olsa bile, bu kara karşı Denetleme Kurulunun Üniversiteler arası Kurula itiraz edebilme hakkı tanınmıştır.

Görülüyor ki, bu hükümle Denetleme Kuruluna, üniversite yönetim işleri için bir müdahale hakkı tanınmış değildir. Şayet üniversitede görev alan kişilerin disiplin ve ceza kovuşturmasını gerektiren eylemleri öğrenilirse, Kurul bunun üniversite yetkili organlarından incelenmesini isteyebilecek, hatta işi itiraz yolu ile Üniversitelerarası Kurula getirebilecektir. Karar verme yetkisi tamamen Üniversite organlarına ait bir haktır. Bu organların da verdikleri kararlar, elbette yetkili yargı mercilerince usul veya esas yönünden incelenebilecektir. Böyle olunca, ortada, üniversite dışı bir kuruluş olduğunda kuşku olmayan Denetleme Kurulunun üniversite yönetimine katıldığından ve hele öğretim üyeleri hakkındaki disiplin işlerinde esasa etkili karar verme yetkisi bulunduğundan söz edilemez. Üniversite yetkili organı katında kurulca bu konuda bir öneride bulunma hakkının tanınması, Anayasa'nın 120. maddesinde belirlenen yönetim özerkliği ilkesini bozmaz. İptali istenen kurul bu anlamda bir yoruma elverişli değildir. Bu nedenle (b) bendinin tümüne yöneltilen iptal istemi reddolunmalıdır.

Hasan Gürsel bu görüşe katılmamıştır.

C) Öte yandan (b) bendinde Anayasaya aykırılık iddiasına neden olan ikinci hüküm, üniversitenin yetkili organına disiplin veya ceza kovuşturması önerisinde bulunan Üniversite Denetim Kuruluna, onbeş gün içinde kovuşturmaya başlanmaması veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturmanın en geç üç ay içinde sonuçlandırılmaması hallerinde doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı atayarak, sonucu, gereği yapılmak üzere yetkili organa iletme görevini vermektedir. Davacı Ankara Üniversitesi bu hükmü üniversite yönetim işlerine, üniversite dışı bir kuruluşun doğrudan doğruya katılması, ortak olması biçiminde yorumlayarak iptal edilmesini istemektedir. Oysa, hükme böyle bir nitelik tanınmasına olanak yoktur. Denetleme Kurulunun bir soruşturmacı atamasının koşulları maddede gösterilmiştir. Kurula tanınan yetkiyi bu koşullarla birlikte ele almak ve hükmü buna göre değerlendirmek gerekmektedir. Devlet gözetimi ve denetimi ilkesinin bir sonucu olarak kurulun üniversite Denetleme Kuruluna bir öğretim üyesi hakkında disiplin veya ceza kovuşturması yapılması önerisinde bulunma yetkisi tanındıktan sonra, bu önerinin yetkili organca hiç ele alınmaması veya alınıp üç aydan fazla bir süre geçtiği halde bir sonuca bağlanmayarak sürüncemede bırakılması uygun görülmez. Bu gibi hailerce önerinin yaptırımını da göstermek gerekir. Kaldı ki, soruşturmacı atamakla, yönetime katılmayı eşdeğerde işlemler olarak kabul etmeye olanak yoktur. Yönetime katılma, disiplin veya ceza kovuşturmasının esası hakkında karar verme yetkisi biçiminde kendisini gösterdiği halde, koşulları çok dar olan soruşturmacı atanması halinde, işin esasına ilişkin uzaktan yakından karar

Esas sayısı:1973/37

Karar sayısı:1975/22

alma yetkisinin de içerildiği anlamı çıkarılamaz. Bu bakımdan "doğrudan doğruya soruşturmacı tayin" yetkisini Üniversite Denetleme Kuruluna tanıyan hüküm, özerk yönetim ilkesiyle çelişkili değildir, bu hükme yöneltilen iptal isteminin reddi gerekir.

Muhittin Taylan, Kâni Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftigil ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

İkinci fıkra bakımından:

8. maddenin ikinci fıkrası, Üniversite Denetleme Kuruluna verilen yetkilerin, gecikmesinde sakınca olan hallerde, Millî Eğitim Bakanı tarafından kullanılabilmesine izin vermektedir. Bu hüküm uygulamada, sınırları önceden kestirilemeyen bir yetki devrine yol açar. Maddenin birinci fıkrasının (a) bendi ile Kurula verilen görevin ivedi niteliği yoktur. (b) bendinde sözü edilen görevler de aynı niteliktedir. Bu bent uyarınca yapılacak işlemlerin gerektirdiği süreler dikkatle gözden geçirilecek olursa, Denetleme Kurulunun bu gibi hallerde hemen toplanma olanağını ortadan kaldıracak bir durumla karşılaşmıyacağı kolaylıkla anlaşılır. Kaldığı Üniversite Denetleme Kurulunun kendisine verilen görevleri hemen yerine getirebilme olanağından yoksun, dinamik görev anlayışı dışında çalışan bir kuruluş olarak kabul edilmesi doğru değildir. (c) bendinde ise, üniversite idaresine el konulmasını gerektiren hallerde, Denetleme Kurulunun Bakanlar Kuruluna haber vermesi işlemleri düzenlenmektedir. Olay çok önemlidir. Millî Eğitim Bakanı bir hafta sonra Kurulun onamına sunacağı bir öneriyi doğrudan doğruya Bakanlar Kuruluna götürebilecektir. Üniversite öğretim ve öğreniminde büyük sarsıntıları da birlikte getireceği kuşkusuz olan bu gibi tasarrufların temelini oluşturacak öneri yetkisinin, geçici bir süre için dahi olsa, devredilmesi ve bunun Millî Eğitim Bakanının takdirine bırakılması Denetleme Kurulunu giderek etkisiz bir Kuruluş haline sokar. (ç) bendinde yazılı göreve gelince, bu görevin yerine getirilmesinde gecikme olasılığının bulunması veya gecikmesinde sakınca unsuru taşıyabilmesi söz konusu olamaz.

Demek ki, maddenin birinci fıkrası ile Üniversite Denetleme Kuruluna verilen görevlerden hiçbiri gecikmesinde sakınca koşulu ileri sürülebilecek nitelikte sayılamaz. Tersine bu görevlerin Millî Eğitim Bakanına, kısa süre için dahi olsa verilmesi, üniversiteler üzerindeki Devletin gözetim ve denetim görevini bir bakana devretme sonucunu doğurur ki, böyle bir hükmün Anayasa'nın 120. maddesiyle bağdaştırılmasına olanak yoktur.

Bu nedenlerle 8. maddenin ikinci fıkrasının iptaline karar verilmelidir.

7 - 10. madde yönünden:

Bu madde Üniversitelerarası Kurulun Kuruluş ve işleyişini düzenlemektedir. Burada herşeyden önce şu yönü belirtmekte yarar vardır: Her Üniversite ayrı tüzel kişiliğe sahip olmakla beraber, yurdun tümünü kavrayan bir kamu hizmetini gördükleri gözönünde tutulduğunda, Üniversitelerin kendi aralarında da görev ve çalışma bütünlüğünün ve bu bakımdan ortak sorunlarının varlığını kabul etmek zorunludur. Bu nedenle herbiri açısından ayrı ayrı geçerli olan özerklik kuralları herhangi bir suretle zedelenmeden, üniversitelerin bütünü temsil eden kendi aralarında bir kuruluşun öngörülmesini ve ortak sorunların çözümü için bu kuruluş eli ile çalışmalar sürdürülmesini doğal karşılamak gerekir.

Nitekim 9. madde ile kurulan bu nitelikteki Kurul, üniversitelerarasında akademik koordinasyonu sağlamak, öğretim ve öğrenimin gerektirdiği tedbirleri almak ve yasa, tüzük ve yönetmelik çalışmaları yanında kimi yönetsel görevleri yapmakla yükümlenmiştir. (Örneğin 8, 18, 19, 20, 21, 23, 40, 41, 43, 46, 47, 52 ve 53. maddelerde sözü edilen görevler gibi)

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Davacı Ankara Üniversitesi 10. maddeyi yukarıda açıklanan yönü ile değil, bütün üniversitelerin bu Kurulda temsil edilmesi yönünden Anayasa'ya aykırı bulmaktadır. İleri sürülüşe göre; Kurulda Atatürk, Karadeniz, Teknik, Boğaziçi ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri gibi özerk olmayan üniversitelerin siyasal iktidar tarafından atanmış temsilcileri bulunmakta ve bu oluşum biçimi, yönetim yetkileri ile de donatılmış bulunan Kurula, özerklik ilkesiyle bağdaşmayan bir karakter vermektedir. Bundan başka bu üniversiteler yönetime ilişkin konularda oy sahibi olacaklar, fakat özerk üniversiteler onların yönetimine etkili olamayacaklardır. Böylece Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi zedelenmiş olacaktır. Örneğin Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyesi yardımı konusunda bağımsızlığını koruyacaktır (Madde 83/1).

Ancak konuya daha yakından bakılınca davacının iddialarına katılma olanağının bulunmadığı saptanacaktır. Çünkü Üniversitelerarası Kurul sürekli bir kuruluştur. Oysa, ileride 82. ve 83. maddeler dolayısıyla daha ayrıntılı bir biçimde değinileceği üzere, Atatürk, Karadeniz Teknik ve Boğaziçi Üniversitelerinin ilk kuruluşlarına ilişkin yönetim ve işleyiş hükümleri, geçici bir dönemi öngörmekte ve bu üniversiteleri özerk yönetime ulaştırmak için bir geçiş durumunu düzenlemektedir. Boğaziçi Üniversitesi, 1750 sayılı Kanunun 83/2. maddesi uyarınca, esasen en geç üç yıl sonra, özel yönetim niteliği yitirecek ve bu kanun hükümlerine bağlanacaktır. Atatürk ve Karadeniz Teknik Üniversiteleri de şimdiye kadar aynı geçici niteliklerini sürdürmüşlerdir. Bu iki Üniversite, Anayasa'nın 120. maddesinin ikinci fıkrasında sözü edilen ayrık kuraldan yararlanamazlar. Çünkü ayrık kural, Anayasa'nın yürürlüğe girdiği 20 Temmuz 1961 gününde Kuruluşunu tamamlamış bulunan Orta Doğu Teknik Üniversitesini kimi koşullarla, kapsamına almıştır. Atatürk ve Karadeniz Teknik Üniversitelerinin Kuruluşlarından bu yana yirmi yıla yakın bir süre geçtiği halde, özerk yönetime geçememişleri ve halâ yürütmenin güdümünde bir yönetime bağlı tutulmaları Anayasanın 120. maddesinin öngördüğü ilkelerle bağdaşmaz. Bu nedenle ve 82. maddenin iptalini öngören hüküm karşısında artık özerk tüzel kişiliklere sahip olarak öğretim çalışmaları yapması gereken her iki Üniversitenin, Üniversitelerarası Kurulda bu sıfatla temsilci bulundurmaları gerekmektedir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesine gelince; Anayasa'nın yukarıda sözü edilen ayrık kuralı, bu üniversitenin özel yönetim biçimini korumaktadır. Bu açıdan bakılınca Üniversitelerarası Kurulda Orta Doğu Teknik Üniversitesince temsilci bulundurulması Anayasa'ya aykırı değildir.

Bu nedenle 10. maddenin birinci fıkrasına ilişkin iptal istemi gösterilen nedenlerle reddedilmelidir.

Davacı Ankara Üniversitesi, 10. maddenin altıncı fıkrasında yer alan bir hükmün de iptalini istemektedir. Altıncı fıkra şöyledir: "Üniversitelerarası Kurul, Başkanın çağrısı üzerine toplanır. Gerekli hallerde Millî Eğitim Bakanı veya her üniversite rektörü kurulun toplantıya çağrılmasını Başkandan isteyebilir." Bu fıkra ile Millî Eğitim Bakanına tanınan yetkinin, yönetim özerkliği ilkesiyle bağdaşmadığı ileri sürülerek iptali istenilmiştir. Oysa, Millî Eğitim Bakanına tanınan yetki, kurulu toplantıya zorlama niteliğinde bir yetki değildir. Bakan toplantı yapılması için Başkana bir öneride bulunacak ve bu önerinin dayandığı nedenleri de belirtecektir. Toplantıya çağırarak Başkanın salt yetkisi içindedir. Bu bakımdan, yönetime katılma anlamında yasal bir düzenlemenin getirildiği ileri sürülemez.

Bu nedenle davacının iptal istemi reddedilmelidir.

8 - 22. madde yönünden:

Doçentlerin atanması işlemlerini düzenleyen 22. maddenin birinci fıkrasında, Yüksek Öğretim Kuruluna tanınan yetkinin, yönetim özerkliği ilkesiyle bağdaşmadığı ileri sürülerek iptali istenmektedir. Doçentlik unvanını kazananlar, ancak Yüksek Öğretim Kurulunun üniversitelerde

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

veya bağımsız fakültelerde göstereceği kadrolara atanabileceklerdir. Yukarıda 5. madde incelenirken, Yüksek Öğretim Kurulunun oluşum biçimi bakımından üniversitelerin yönetsel işlemlerinde karar sahibi olamayacağı saptanarak Kuruluşun Üniversiteler yönünden Anayasa'ya aykırı düştüğü belirtilmişti. Bu durumda sözü geçen Kurulun üniversiteler açısından herhangi bir görev yapması söz konusu olmadığından 22. maddenin birinci fıkrasında yeralan ve uygulama alanı kalmayan "Yüksek Öğretim Kurulunun göstereceği" deyiminin 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesi uyarınca iptali gerekmektedir.

Bu görüşe Kemal Berkem, Halit Zarbun, Ahmet Koçak, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu katılmamışlardır.

9 - 29. madde yönünden:

Bu maddenin (a) ve (ç) bentlerinin iptali istenmektedir.

a) (a) bendi:

Asistanlığa atanmak için gerekli 'koşulların başında "görev alacağı bilim dalında doktora veya tıpta uzmanlık diploması almış olmak" kuralı yer almaktadır. Kanunun öngördüğü bu kuralın eşitlik ve yönetim özerkliği ilkeleri ile bağdaşmadığı ileri sürülmektedir.

Halkın, öğrenim ve eğitim gereksinmelerinin sağlanması, Devletin başta, gelen ödevlerindedir. Bu temel görüş Anayasa'nın 50. maddesinde açıklanmaktadır. Üniversite öğretiminin, belirtilen devlet ödevlerinden bir bölüm olduğu kesindir. Şu halde bu gibi devlet ödevleri, yine Anayasa'nın 117. maddesi uyarınca, aslı ve sürekli kamu hizmeti niteliğindedir. Anayasa'nın 58. maddesine göre kamu hizmetine alınanlar hakkında kanunla kimi nitelikler öngörülebilir. Ancak bu nitelikler, hizmetin gereklerine uygun olmalıdır. (a) bendinde yeralan kural bu açıdan incelenince çek olursa aşağıda açıklanacak sakıncalı sonuçlar ortaya çıkacaktır.

1750 sayılı Kanunun 28. maddesine göre, asistanlar üniversite öğretim yardımcısıdır. Bunlar üniversite öğretim üyeliğini bir meslek olarak kendilerine amaç edinmişlerdir. Bunun için de akademik kariyerde "doktorluk" veya tıpta "uzmanlık" unvanlarını elde etmiş bulunmaları zorunludur.

Bir bilim dalında doktora vermek veya uzmanlık kazanmak, üniversite öğretim üyeliği mesleğinin bilimsel çalışma metodunu kavramayı hızlandırır. Ancak bundan sonraki bilimsel çalışmaları yanında öğretim çalışmalarını da sürdürebilen ve Yaşa'nın 31. maddesinde yazılı görevleri yerine getirerek başarı sağlayabilen asistan, doçentliğe (Yardımcı Profesörlüğe) aday olacaktır. Bu nedenle öğretim üyeliği mesleği için hazırlanma ve yetiştirme bakımından, akademik unvanların ilki olan doktorluk ve uzmanlığın, asistanlık görevi ile olan yakın ilişkisi ortadadır. Çünkü üniversite öğretim üyeleri öğretimle öğrenimin, daha açık bir deyimle, öğretmenle öğrencinin karşılıklı etkilerini, sosyolojik, psikolojik ve pedagojik bağlantılarını yeterince kavramakla başarıya ulaşmış olurlar. Asistanlık süresini, sadece doçentlik (yardımcı profesörlük) unvanı almak için gerekli çalışmalara ayırmak, mesleğin açıklanan yönü üzerinde olumsuz etkiler yaratır. Esasen başarılı her bilim adamının, üniversite öğretim üyesi olamaması bu nedenlere dayanmaktadır.

Hızla gelişmekte olan memleketimizde yüksek öğretim kurumlarına ve bu kurumlarla birlikte öğretim üyelerine olan gereksinimler açık seçik ortadadır. Bu gereksinimler sanki önemini kaybetmiş gibi mesleğe alınmada, ilk akademik derecenin meslek dışında kazanılmış olma koşulunu öne sürmek, memleket gerçekleri ile bağdaşmaz ve özellikle Anayasa'nın 50. maddesinde öngörülen "halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta gelen ödevlerindedir" temel

kuralına aykırı düşer. Bundan başka (a) bendinde yer alan kısıtlama, mesleğe bir yandan çekiciliği de azaltmaktadır. Çünkü asistan olabilmek için doktora ve uzmanlığı kendi malî olanaktan ile kazanmış gençlerin bulunması güçleşecektir. Bu düzenleme öte yandanda üniversite öğretim üyeliği mesleğini, varlıklı ailelerin tekeline götürür ki, bu da Anayasa'nın eşitlik, sosyal adalet ve millî dayanışma ilkelerine ters düşmektedir. Her ne kadar Kanununun 32. maddesinde bazı olanaklardan söz edilmiş ise de, yürütmenin taktirine, yıllık bütçe ve kadro sınırlamalarına bağlı olan bu olanaklar yetersizdir ve güdülen ereğin gerçekleşmesine elverişli olacak nitelikte değildir.

Özetlenecek olursa; asistanlığa atanabilmek için "görev alacağı bilim dalında doktora veya tıpta uzmanlık diploması almış olmak" koşulu, üniversite öğretim üyeliği mesleğinin daha ilk basamağında gereksiz, amaca aykırı bir kısıtlama ile hakkın özünü zedelemekte, aynı zamanda genç kuşakları mesleğe alınmada öğrenimlerdeki başarı dereceleri ile orantılı olmayan bir eşitsizliğe sürüklemektedir. (a) bendi bu nedenlerle iptal edilmelidir.

Halit Zarbun ve Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

b) (ç) bendi:

Asistanlığa atanmada (ç) bendi aşağıdaki koşulları öngörmektedir: "Öğrenciliğinde 64. maddenin birinci paragrafında bildirilen sebeplerle disiplin cezası almamış olmak",

"İnsan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak için her ne suretle olursa olsun gösteri veya propaganda yapılmış veya hareketlere katılmamış olduğu hususunda üniversite yönetim kurulunca karar verilmiş olmak"

İptali istenen (ç) bendinin ilk tümcesinde sözü edilen 64. maddenin ilk paragrafı ise şu hükmü içermektedir: (Üniversite içinde veya dışında üniversite öğrencileri sıfatına, şeref ve haysiyetine aykırı harekette bulunan; üniversitenin sükûn ve huzurunu ve çalışma düzenini bozan; üniversite mensuplarının şeref ve haysiyetine veya şahıslarına tecavüz eden veya saygı dışı davranışlarda bulunan öğrencilere; bu kanun ve "Üniversite Öğrenci Disiplin Yönetmeliği" uyarınca: uyarma, kınama, bir haftadan bir aya kadar üniversiteye devamdan menedilme, bir veya iki yarı yıl için Üniversiteye devamdan menedilme veya üniversiteden çıkarma cezaları verilir).

Görülüyor ki bir kimse öğrenci iken herhangi bir disiplin yanılığına düşerek, üniversiteden çıkarma cezası bir yana, uyarma cezasına uğrasa bile, ne kadar başarılı bir öğrenci olursa olsun, üniversiteye asistan olarak atanamayacaktır. Oysa aynı kişi, hâkim, subay veya memur olabilecek, kamu hizmetlerinin en son derecesine kadar görev yapabilecektir. Bu durum hiçbir kuşkuya meydan bırakmayacak biçimde açık bir eşitsizliktir. Kaldı ki aynı kişi, üniversiteye asistan olamadığı halde, diğer bir yüksek öğretim kurumuna asistan olabilecek üniversite dışında doçentlik sınavlarına girerek öğretim üyeliği unvanını alabilecek ve bu sıfatla görev yapabilecektir. Haklı bir nedene dayanmayan bu ayrıcalığın ve eşitsizliğin Anayasaca korunmasına olanak yoktur.

ç) bendinin ikinci tümcesindeki hükme gelince:

Metni yukarıda açıklandığı üzere bu bent hükmü, nitelikleri saptanan konularda "her ne suretle olursa olsun gösteri veya propaganda yapmamış veya anarşik hareketlere katılmamış olduğu hususunda" Üniversite yönetim kurulunca karar verilmiş olmayı asistanlığa atamanın önkoşullarından birisi olarak öngörmektedir.

Bu bent hükmünde belirtilen fiiller, ceza yaptırımını gerektiren eylemlerden ibarettir. Bu bakımdan bir kimsenin bu tür suçları işlediği veya işlemediği ancak yargı yerlerinin kararları ile saptanabilir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Bu nedenle bir bakıma yetki devri gibi bir sonucu içeren ve ayrıca Anayasa ilkelerine ve çağdaş ceza hukuku kurallarına ters düşen bu bendin ikinci tümcesindeki hüküm de iptal edilmelidir.

Açıklanan bu nedenlerle (ç) bendinin tümü iptal edilmelidir.

10 - 38. Madde yönünden :

Bu madde tam gün çalışma ilkesini getirmekte ve öğretim üyesi ve asistanların, esasları Yüksek Öğretim Kurulunca tespit edilecek belirli saatler içinde görevleri basında bulunmaları zorunluğunu hükme bağlamaktadır. Davacı Ankara Üniversitesi, Yüksek Öğretim Kuruluna yetki tanıyan madde hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmektedir. Gerçekten yukarıda 1750 sayılı Kanunun 5. maddesi incelenirken Yüksek Öğretim Kurulunun, kuruluş biçimi itibariyle iptali gerekeceği sonucuna varılmıştı. 38. maddenin birinci fıkrası, Yüksek Öğretim Kuruluna üniversite Öğretim üyelerinin ve asistanların çalışma saatlerini belli etme yetkisini vermektedir. Yukarıda belirtilen iptal hükmü sonucunda Kurulun bu yetkiyi kullanabilme olanağı artık yoktur. O halde fıkarda yer alan "esasları Yüksek Öğretim Kurulunca tespit edilecek" deyiminin uygulama alanı kalmadığından 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesi uyarınca iptal edilmesi gerekmektedir.

Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet Koçak, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

11 - 43. madde yönünden:

Maddenin son fıkrasında yeni bir üniversitenin veya bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakültelerin kuruluşlarında, istekleri üzerine ilk görevlendirilecek öğretim üyelerinin atanmasında Yüksek Öğretim Kurulunun istekte bulunması koşulu öngörülmüştür. Bu yetkiye ilişkin hükmün iptali istenmektedir. Gerçekten belirtilen yetki, yönetsel bir düzenleme yetkisidir. Oysa biraz önce açıklandığı üzere, Yüksek Öğretim Kurulunu oluşturan 5. maddenin, üniversiteler yönünden iptali öngörülmüştür. Bu durumda kurulun, 43. maddenin son fıkrasındaki yetkiyi kullanma olanağı yoktur.

Fıkarda yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun talebi ve" deyiminin uygulanma alanı kalmadığından 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesi uyarınca iptali gerekmektedir.

Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet Koçak, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

12 - 52. Madde yönünden:

Bu madde Üniversitelere girişi düzenlemektedir. Düzenleme yetkisi Üniversitelerarası Kurula verilmekte, fakat bu yapılırken Yüksek Öğretim Kurulunun önerilerinin dikkate alınması gerekeceği belirtilmektedir.

Bir üniversitenin öğrenim ve Öğretim kapasitesinin belirlenmesi ve buna göre öğrenci alınması, o üniversitenin yönetsel yetkileri arasındadır. Yüksek Öğretim Kuruluna vücut veren 5. maddenin üniversiteler yönünden iptali öngörüldüğüne göre, 52. maddenin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretim Kurulunun önerileri" deyiminin uygulama alanı kalkmıştır. Bu deyim, 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesi uyarınca iptali gerekmektedir.

Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet Koçak, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

13 - 56. Madde yönünden:

Bu madde üniversitelerin, öğrencilere ilişkin sosyal hizmet çalışmalarının nasıl düzenleneceğini belirtmekte ve bu çalışmaların Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi zorunluğunu ortaya koymaktadır. Yüksek Öğretim Kurulunun oluşum biçimini düzenleyen 5. maddenin üniversiteler yönünden iptali öngörüldüğüne göre, 56. maddenin birinci fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca" deyiminin uygulama alanı artık kalmamıştır. Kurula yönetsel yetki veren bu deyim 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesi uyarınca iptali gerekmektedir.

Kemal Berkem, Halit Zarbun, Ahmet Koçak, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

14 - 57. Madde yönünden:

57. Madde ders kitaplarının ve teksirlerinin basılması işlemlerini düzenlemektedir.

Burada ders kitabı ve teksir deyimleri ile amaçlanan yayımın "ders aracı" kavramında olması gerektiği madde metninde açıkça belirtilmiştir.

Genellikle öğretim araçları olarak kullanılan kitapların devlet tarafından sağlanması, Anayasanın 50. maddesinin birinci fıkrasında ifadesini bulan ilke doğrultusundan bir harekettir. Şu halde Öğretim araçlarının başında gelen ders kitap ve teksirlerinden öğrencilerin rahatça yararlanabilmeleri için devletçe gerekli tedbirlerin alınması zorunludur. Öğretim üye ve yardımcılarının bu konudaki çalışmaları, onların üstlendikleri görevin kaçınılmaz bir sonucudur. Ders kitap ve teksiri hazırlamak, Öğretim üye ve yardımcılarını için yerine getirilmesi zorunlu olan bir ödevdir. Bu ödevin gereğince yerine getirilmemiş olması, üstlenilen görevin niteliğinin yeterince anlaşılammış olduğunu kanıtlar. Bu nedenle öğretim üye ve yardımcılarının ders kitap ve teksiri olarak hazırladıkları yayımların baskısı ve öğrencilere dağıtılması işlerini devlete bırakmaları doğaldır. Ancak ders aracı olarak üniversiteye teslim edilen kitapların üniversitece uzun süre bastırılmayarak elde tutulması, zorunlu nedenlere dayansa bile, haklı görülemez. Aksi halde bu hükmün öngördüğü kamu yararı gerçekleşmiş olmaz. Bu nedenle yasa koyucu, pek seyrek de olsa, bu gibi olasılıkları gözününde tutarak, en çok iki yıl içinde bastırılmayan kitapların, öğretim üyelerince kendi hesaplarına bastırılabilmesini öngörmüştür.

57. Maddede yer alan hükümlerin, bilimsel yayın ve araştırma özgürlüğüne dokunan bir yönü yoktur. Ders aracı olarak kullanılmayan diğer bilimsel yayınların serbestçe yapılmasına madde hükmü esasen engel değildir. Davada öne sürüldüğü gibi, Başka yüksek öğretim kurumlarında çeşitli yöntemler bulunabilmesi, üstelikte öğretim üyelerinin ders kitaplarını tamamen serbestçe kendi hesaplarına bastırabilmeleri, inceleme konusu olan 1750 sayılı Kanunun 57. maddesindeki kuralları, Anayasaya aykırı duruma düşüremez. Davacı Ankara Üniversitelerinin bu konuda eşitlik kuralına dayanması gösterilen nedenlerle olanaksızdır.

57. Maddeye ilişkin Anayasaya aykırılık iddiası bu nedenlerle reddedilmelidir.

15 - 61. Madde yönünden:

Maddenin dava konusu yapılan son fıkra hükmü, rektör hakkında yapılan disiplin kovuşturmasına ilişkin işlemlerin, üniversite denetleme kurulunca atanacak bir soruşturmacı tarafından yürütülmesini öngörmektedir.

Yukarıda Üniversite Denetleme Kurulunun görev ve yetkileri incelenirken bu kurulun, maddede gösterilen kimi koşullar altında, Üniversite öğretim üyeleri için doğrudan doğruya

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

soruşturmacı atayabileceği saptanmıştır. Örneğin gerekli kovuşturmaya, istenildiği halde yetkili organlarca onbeş gün içinde başlanmamak veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturmayı en geç üç ay içinde sonuçlandırmamak gibi hallerde, Denetleme Kurulu, ilgili hakkında doğrudan doğruya soruşturmacı atayabilir. Oysa, 61. maddenin son fıkrasında bu koşullar bile aranmadan, rektör hakkında Kurulca doğrudan doğruya soruşturmacı atanması öngörülmüştür. Bu düzenleme Anayasanın 120. maddesinde yer alan yönetim özerkliği ilkesine aykırıdır. 61. maddenin son fıkrası bu nedenle iptal edilmelidir.

Halit ZARBUN ve Muhittin GÜRÜN bu görüşe katılmamaşlardır.

16 - 65. Madde yönünden:

Anayasaya aykırılık iddiası bu maddenin son fıkrasına karşı ileri sürülmektedir. Maddenin öteki fıkralarında üniversite öğretim üyeleri, öğretim yardımcıları ve diğer memurlar hakkında görevlerle ilgili ve görev sırasında işledikleri suçlar dolayısıyla nasıl soruşturma yapılacağı düzenlenmektedir. Bu soruşturma, öngörülen usul çerçevesinde üniversite içinde yapılacak, Danıştayca denetlenebilecektir. Fakat maddenin son fıkrasında öngörülen suçlar için başka hüküm getirilmiştir. Fıkra şöyledir: "Devletin ülke ve millet bütünlüğü, hür demokratik rejim, nitelikleri Anayasada yazılı Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devlet güvenliği ile ilgili bulunan suçların ve suçluların kovuşturulmasında yukarıda yazılı usul uygulanmaz. Bu hallerde kovuşturmayı Cumhuriyet Savcısı bizzat yapar ve sonucuna göre yetkili mahkemede kamu davası açar." Davacı Ankara Üniversitesi, genel idare hizmetindeki memurların memurun muhakematı hakkındaki hükümlere tabi olduklarını, son fıkrada yazılı suçlar nedeniyle onlar için bir ayırım yapılmadığını ileri sürmekte ve eşitlik kuralına bu nedenle aykırı düşen son fıkra hükmünün iptal edilmesini istemektedir.

Burada her şeyden önce belirtilmesi gereken bir yasal durumu gözönünde tutmak zorunlu olacaktır. 1750 sayılı Üniversiteler Kanunundan sonra, Anayasanın değişik 136. maddesine dayanılarak çıkarılan 26/6/1973 günlü 1773 sayılı Kanunun 1. maddesinde, Devletin ülkebi ve milleti ile bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya devlet güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulduğu belirtilmektedir. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev kapsamına giren suçlar dikkatle incelenecek olursa, bunların 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 64. maddesinin son fıkrasında yazılı suçların aynı olduğu saptanacaktır. Şu halde, bu gibi suçların sanıkları Devlet Güvenlik Mahkemelerinde yargılanacak ve ilk soruşturmaları da Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı tarafından yapılacaktır. Öte yandan Devlet Güvenlik Mahkemeleri hakkındaki 1773 sayılı Kanunun 23. maddesinde, soruşturma izni işlemleri düzenlenmekte ve hangi devlet görevlileri hakkında hangi mercilerden önceden izin alınması gerekeceği açıklanmaktadır. Bu maddede üniversite öğretim üyeleriyle öğretim yardımcıları ve Üniversite memurları hakkında soruşturma izni alınması öngörülmemiştir. Aynı maddede genel yönetim hizmetinde bulunan diğer memurların da, sözü edilen suçlardan sanık olmaları halide, soruşturma izni bakımından ayırık hükümden yararlanmaları öngörülümüş değildir. Şu halde Memurin Muhakematı Kanununun özel hükümlerin, Devlet Güvenlik Mahkemeleri görevine giren suçlarda, diğer devlet memurlarına uygulanma olanağı bulunmamaktadır. Böyle olunca, davacı Ankara Üniversitesinin ileri sürdüğü gibi, genel yönetim hizmeti gören ve 773 sayılı Kanunun 23. maddesi kapsamı dışında kalan memurlarla üniversite öğretim üyeleri, öğretim yardımcıları ve üniversite memurları arasında bir ayırım yapıldığı ve Anayasanın 12. maddesinde yazılı eşitlik ilkesinin zedelendiği ileri sürülemez.

Yukarıdaki açıklamalar 65. maddenin son fıkrasında yazılı soruşturma yönteminin Anayasa hükümleriyle çelişkili olmadığını gösterdiğinden, bu yöne ilişkin iptal isteminin reddi gerekmektedir..

17 - 66. Madde yönünden:

1750 sayılı Kanununun 66. maddesinin üçüncü fıkrasına göre kolluk görevlileri "suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir."

Görüldüğü gibi burada "suç ve cezaların kovuşturulması için çağrısız, izinsiz üniversiteye girmek" ten söz edilmektedir. Anayasanın değişik 120. maddesinin birinci fıkrasında ise "Üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz." denilmiştir. İlk bakışta deyiş biçimleri ve içeriği yönünden yasa kuralı ile Anayasa ilkesi arasında bir benzerlik, bir aynı doğrultuda oluş göze çarpmaktadır. Şu duruma göre önce Anayasa ilkesinin bütünü içinde yorumlanması sonrada dava konusu kuralın yorum sonunda elde edilen verilere uygun düşüp düşmediğinin saptanması gerekecektir

Anayasanın değişik 120. maddesinde üniversitelerin özerk tüzel kişiler olarak tanımlanması ve bunların ancak Devletçe ve Kanuna dayanılarak, kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı kümelerinin üniversite çalışmaları ile öğrenim ve öğretimim etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürmelerini sağlamak olduğunda kuşku yoktur. Anyasa Mahkemesi üniversite özerkliğinin nedenini ve gerekçesini; 4/2/1966 günlü, 1965-32, 1966/3 sayılı; 3/2/1968 günlü, 1967/32-1968/57 sayılı; 12/1/1971 günlü, 1969/31 - 1971/3 sayılı; 25/4/1974 günlü, 1973/41 - 1974/13 sayılı kararlarda görüleceği üzere, ötedenberi böyle anlamış ve saptamış bulunmaktadır.

Başka bir deyişle, üniversite özerkliğinin bir imtiyaz veya dokunulmazlık olmadığı da söylenebilir. Onun içindir ki, bu özerkliğin üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engellik etmesi düşünülemez. Çünkü gerçekte işlenmiş bir suçun ve onu işleyenlerin üniversite binalarında ve eklerinde yetkililerce kovuşturulması kamu düzenini ve kamu güvenliğini yakından ilgilendiren bir sorundur. Anayasanın 120. maddesinde 1488 sayılı yasa ile değişiklik yapılmamış olsaydı bile üniversite binalarında ve eklerinde işlenmiş suçların ve suçluların veya suç işleyip de buralara sığınanların kovuşturulmasına özerkliğin gene de engellik edemeyeceği ortadadır.

Üniversite özerkliği Anayasa'nın 120. maddesinde yapılan değişikliklerle belirgin duruma getirilmiş; suç ve suçluların kovuşturulması ile özerklik arasındaki ilişki ve sınır açıklığa ve kesinliğe kavuşturulmuştur. Şu duruma göre kolluk gücünün bu belirli sınırı aşması; yetkisini başka alanlara taşıması düşünülemez ve ne özerklik ve ne de "suçların ve suçluların kovuşturulması" kavramları ile bağdaşamaz. Çünkü "suçların ve suçluların kovuşturulması" sözlük anlamı da açık olan hukukî bir kavramdır; kapsamı ve içeriği yasa kuralları ile belli edilmiştir. Nitekim Anayasanın değişik 15. maddesinin birinci fıkrasında da "Adli kovuşturma"dan söz edilmekte olması "suçların ve suçluların kovuşturulması"nın "adli kovuşturma" niteliğini ayrıca kanıtlar. İşlenmiş bir suçun takibine, delillerinin elde edilmesine faillerinin kovalanmasına yakalanmasına yönelmiş çalışmalar "adli kovuşturma" kavramı içine girdiğinden Anayasanın değişik 120. maddesinde öngörülen ve özerkliğin engellrk edemeyeceği belirtilen işin adli zabıta görevi olduğu açıkça ortaya çıkar.

Anayasanın değişik 120. maddesindeki söz konusu kavramın içeriği, niteliği ve güdülen erek böylece saptandıktan sonra şimdi de dava konusu kuralın bu anlayışa, başka deyimle Anayasanın özüne uygun olup olmadığı üzerinde durulacaktır.

Anayasada "suçun ve suçluların kovuşturulması" deyimini adli kovuşturma anlamında kullanıldığına göre bu deyimim aynısının yer aldığı üçüncü fıkranın adli zabitanın görevi sırasında

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

uygulanacak bir kural olduğu anlaşılır. Bu fıkra da geçen "her zaman" deyiminden suç ve suçluların kovuşturulmasında, yani kolluğun adli görevini yerine getirirken gece, gündüz ayrımı yapılmaksızın bu hizmetin görüleceği anlamının çıktığı; böyle bir görevin yerine getirilmesinin ise çağrı ve izin koşuluna bağlanamayacağı ortadır.

Şurasının açıklanması da yerinde olacaktır: Anayasanın değişik 120. maddesinde ve dava konusu kuralda geçen "üniversite binaları ve ekleri" deyiminden yönetim, öğretim ve eğitimin sürdürüldüğü yerler anlaşılır. Üniversiteler içinde görevlilere ayrılmış konutların veya bu erekle kullanılan başka yerlerin bu kavramın dışında kabul edilmesi gereklidir.

Yukarıdan beri açıklananlar gözönünde bulundurulursa, 1750 sayılı Kanunun 66. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci tümcesinin Anayasaya aykırı yönü bulunmadığı görülür. Davanın, sözü geçen kurala yönelmiş bölümünün reddedilmesi gereklidir.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil katılmamışlardır.

İptal isteğine konu edilen üçüncü fıkra da yer alan "Bu takdirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir" hükmüne gelince; burada kolluk gücü, üniversite bina ve eklerine girme ve arama yapmada tamamen serbest bulunmakta, özerk yönetime herhangi bir haber verme zorunluğu ile dahi yükümlü tutulmamaktadır. Bu kuralın, Anayasanın 120. maddesinde açıklanan Özerk üniversite yönetimi esaslarıyla bağdaşmayacağı hiç bir kuşkuyla yer vermeyecek derecede ortadadır. Her ne kadar "giriş sebebinin niteliğine göre" kolluk gücünün üniversite yönetimini haberdar edip etmeme konusunda takdir hakkı bulunmakta ise de, bilimsel çalışma yapılan yerlerde, laboratuvarlarda, deney bölümlerinde, üniversite öğretim üyelerinin kitaplarının bulunduğu ve yazılarını hazırladıkları çalışma odalarında hiç habersiz arama yapabilme olasılığının varlığı, takdir hakkının iyi veya kötüye kullanılabilmesi tartışmasına gerek kalmadan, doğrudan doğruya üniversite bilim ve yönetim özerkliği ilkelerinin özünü ortadan kaldıracak bir uygulama olanağını ortaya koymaktadır. Esasen tamamen aynı nitelikte bulunan bir hüküm başka bir dava nedeniyle daha önce Anayasa Mahkemesince iptal edilmişti (2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununda değişiklik yapılması hakkındaki 26/6/1973 günlü 1775 sayılı Kanun, madde 4, Resmi Gazete 14 Eylül 1974; Sayı: 15006).

66. Maddenin üçüncü fıkrasında yeralan "Bu takdirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir" hükmünün, gösterilen nedenlerle iptali gerekmektedir.

Bu görüşe Kemal Berkem, Halit Zarbun ve Abdullah Üner katılmamışlardır.

18 - 69. Madde yönünden:

Davacı Ankara Üniversitesi bu maddenin ikinci fıkrasının iptalini istemektedir. Bu fıkra da yer alan hüküm şudur: "Anayasada yeralan hak ve hürriyetlerden her hangi birisinin, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milliyetiyle bölünmez bütünlüğü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdiyle kullanılması; hallerinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitenin veya bu üniversiteye bağlı kuruluş ve kurumların veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültenin idaresine belli bir süre ile elkoyabilir. Elkoyma kararı Resmî Gazete'de yayımlanır. Yayımlanmayı müteakip 48 saat içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının enamına sunulur. Elkoyma süresi 2 ayı geçemez."

Anayasa Mahkemesinin 25/2/1975 günlü, E: 1973/38, K: 1975/23 sayılı kararında da açıklandığı üzere, Anayasanın değişik 120. maddesinin son fıkrası, Bakanlar Kurulunun Üniversite yönetimine elkoymasına, çerçevesini Anayasanın çizerek saptadığı iki koşulun birlikte gerçekleşmesi halinde olanak tanımaktadır. Anayasanın öngördüğü bu koşullardan birincisi, Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, Kurum ve Kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi; ikincisi de bu tehlikenin üniversite organlarınca giderilmemesi halidir. Diğer taraftan yine Anayasanın değişik 120. maddesinin son fıkrasında "Hangi hallerin elkoymayı gerektireceği, Kanunla düzenlenir" yollu bir buyruk yer almaktadır.

Anayasanın değişik 120. maddesinde yer alan ve yukarıda açıklanmış olan bu kuralların birarada incelenmesinden çıkan sonuç sudur; Üniversitelerde öğrenim ve öğretim özgürlüklerinin hangi hallerde tehlikeye düştüğü veya tehlikeye düşmüş sayılacağı; Üniversite organlarınca bu tehlikenin giderilmesi için alınacak tedbirlerin nelerden ibaret olduğu ve ne gibi hallerde tehlikenin giderilmediği veya tehlikenin giderilmiş sayılmayacağı hususları yasaca belirlenecektir. Başka bir deyimle, Üniversite yönetimine Bakanlar Kurulunca elkoymayı gerektiren hallerin yasama organınca yasa kuralı konulmak yoluyla saptanmasının istenmesi, Anayasanın bu buyruğu gereğidir. O halde dava konusu kural bu açıdan Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilmelidir.

Dava konusu kanun kuralı ele alındığında, Bakanlar Kurulunun üniversite yönetimine elkoyması için:

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden her hangi birisinin;

- a) İnsan hak ve hürriyetlerini veya
- b) Türk Devletinin Ülkesi ve Milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya
- c) Dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri

Anayasada belirtilen Cumhuriyeti;

Ortadan kaldırmak kasdiyle kullanılmasını koşul olarak aramaktadır.

Görüldüğü gibi bu fıkra hükmünde, söz konusu edilen eylemlerin üniversitede oluştuğuna ve bu yüzden üniversitedeki öğrenim ve öğretim özgürlüğünün tehlikeye düştüğüne ve üniversite yönetiminin bu tehlikeyi gideremediğine ilişkin hiç bir kural ve açıklama yer almamaktadır. Oysa yukarıda açıklandığı gibi Anayasa'nın değişik 120. maddesinin son fıkrasında bu koşullar belli edilmiş ve hangi hallerin elkoymayı gerektireceği, elkoyma kararının ilân ve uygulama usulleri ile süresi hakkındaki düzenlemelerin özel kanunda belirleneceği kurala bağlanmıştır.

Dava konusu fıkra da öngörülen eylemlerin ağır suç oluşturmalarına karşın üniversitedeki öğrenim ve öğretim özgürlüğünü her halde tehlikeye düşürdüğü de ileri sürülemez. Bundan başka dava konusu fıkra da söz konusu edilen eylemler, o üniversitede oluşmasa bile üniversite yönetimine el konulabilecektir. Gerçi fıkra içinde "İlgili üniversitenin" denilmiş olması bu eylemlerin o üniversitenin içinde geçmiş olması anlamına gelmez. Örneğin, üniversite dışında oluşan bazı olaylara o üniversite öğrencilerinin katılmış olmalarına dayanılarak ve böylece öğrenci ile üniversite arasında Anayasanın öngörmediği bir bağlantı ve ilişki kurulmak suretiyle o üniversitenin yönetimine el konulabilecektir. Bundan dolayıdır, ki, üniversite dışında oluşan olaylar neden gösterilerek o üniversitedeki öğrenim ve öğretim özgürlüğü tehlikeye düşmemiş ve olağan çalışmalarda hiç bir aksaklık görülmemiş olsa bile üniversite yönetimine elkonulabilecek; üniversite içinde oluşmaya başlayan olaylar nedeniyle de üniversite yönetimince gereken önleyici, giderici ve yeterli tedbirlerin alınıp alınmadığına ve bunların sonuçlarına bakılmaksızın el koyma icararı verilebilecektir. Her ne kadar Yasanın 8. maddesinin (c) bendi hükmüne göre, Üniversite Denetleme

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Kurulunun, bu konuda inceleme yaparak durumdan Bakanlar Kurulunu haberdar etme göreviyle yükümlü olduğu açıklanmış ise de, Denetleme Kuruluna böyle bir yetki verilmesi, 69. maddenin ikinci fıkrasında belirlenen biçimdeki bir düzenlemeye, Anayasa kurallarıyla bağdaşabilme olanağı sağlayamaz.

Öte yandan elkoyma kararının hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantılarının onayına sunulması gerekirken, yasa düzenlemesine göre, elkoyma kararı önce Resmî Gazete'de yayımlanacak, yayımı izleyen 48 saat içinde Birleşik Toplantının onayına sunma işlerine geçilecektir. Anayasanın 120. maddesinin son fıkrasında yer alan "Hemen" sözcüğünün içerdiği kavram ve amaç ile bu tür düzenlemenin uyum halinde olduğu ileri sürülemez.

Bu nedenlerle, 69. maddenin ikinci fıkrası, Anayasanın 120. maddesinin son fıkrasında yazılı ilkelere aykırıdır ve iptal edilmelidir.

Bu görüşe Halit Zarbım katılmamıştır.

Maddenin ikinci fıkrasının tümünün iptal edilmesi karşısında, üçüncü fıkrada yer alan "Ancak, her defasında 2 ayı geçmemek üzere süre uzatılabilir. Uzatma kararı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onanımına sunulur" hükmünün bu fıkra açısından uygulama alanı kalmamıştır. 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, 1750 sayılı Yasanın 69. maddesinin son fıkrasının da söz konusu ikinci fıkra yönünden iptal edilmesi gerekmektedir.

19 - 70. Madde yönünden:

a) Bu maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleriyle son fıkrası iptal davasına konu yapılmaktadır. Konunun bu sıraya göre incelenmesine geçilmeden önce maddenin tamamının 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptali gerektiği görüşü ortaya atıldığından herşeyden önce bu yön üzerinde durulmuştur.

70. madde, elkoyma halinde Bakanlar Kurulunun yetkilerini düzenlemektedir. 69. maddede yer alan elkoyma hallerinin belirtilmesi ve elkoyma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onayına sunulması işlemleri ile 70. maddenin konusu ayrıdır. Bakanlar Kurulunun yetkilerinin neler olduğunu saptayan 70. madde hükmünün, elkoyma hallerini belirleyen ve onaya sunma işlemlerini düzenleyen 63. madde hükmünün iptalini öngören Mahkeme kararı ile uygulamaya değerini yitirdiği kabul edilemez. Çünkü hangi hallerde Bakanlar Kurulunca Üniversite yönetimine elkonulacağı yasal yolla belirtilmesi Anayasa buyruğudur. Yasama Organı bu hallerin kapsamını ve içeriğini olabildiğince ayrıntılı bir biçimde ve Anayasanın 120. maddesinin son fıkrasında açıklanan koşullar çerçevesinde düzenleme zorunluğundadır. 70. madde 1750 sayılı Kanunun öngördüğü sistem içindeki yerini koruduğu ve yasa koyucu da, yukarıda belirtildiği biçimde el koyma hallerini ve koşullarını yeniden düzenlediği takdirde, Bakanlar Kurulu yetkilerinin neler olduğunu belirleyen hükümler yürürlükte kaldığından bu konuda başkaca yasal bir düzenlemeye gereksinme duyulmayacaktır. Soruna bu açıdan bakılınca, 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28/2 maddesinin olayda uygulanması bir yarar sağlamıyacaktır.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Ziya Önel, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

b) 70. maddenin (a) bendinde iki hüküm yer almaktadır. Bunlardan biri "Üniversite ve bağlı kurum organlarında veya üniversiteye bağlı olmayan fakültelerde görevli bulunanların tümünün veya bir kısmının yönetim görevlerine son vermek" işlemlerinin yönetime elkoyan Bakanlar Kurulunca yürütüleceğini buyurmaktadır. İptali istenen (a) bendinin bu bölümünde Anayasaya

aykırılığı oluşturan bir neden bulunmamaktadır. Gerçekten Anayasanın 120. maddesinin son fıkrasında öngörülen koşulların gerçekleşmesi halinde, Bakanlar Kurulunca Üniversite yönetimine elkonulacağı açıklanmaktadır. Bu demektir ki, olağanüstü olaylar nedenlerle tehlikeye düşen öğrenim ve öğretim özgürlüğünün tekrar sağlanmasına ve olaylar etkisiz kalıncaya kadar özerk üniversite yönetimi yerine yürütme organının yönetimi geçecek, bu yönetim özerk yönetimin bütün yetkilerini kullanabilecektir. Anayasa Mahkemesinin bir kararında da açıkça belirtildiği üzere, "Bir kuruluşun yönetilmesi, ona yükletilmiş olan işleri görmek için gereği gibi işleminin sağlanması anlamına gelir. Düzenli bir işlemin sağlanması ise, ilk önce, o örgütte çalışacakların atanması, gerektiğinde disiplin cezalarına çarptırılması ve görevden çıkarılmasıdır. Demekki yönetim yetkisi, özünde görevlileri atama, disiplin cezası verme ve görevden çıkarma yetkilerini içerir" (Anayasa Mahkemesinin 4/5/1972 günlü, E: 1969/52. K: 1972/21 sayılı kararı, 23/1/1973 günlü, 14426 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.) Şu halde belirli bir süre özerk yönetimin yerine geçen Bakanlar Kurulunca, o yönetimin gerekleri ne ise, elkoyma koşullarıyla sınırlı olarak ve yetkilerini bu sınırların dışındaki alanlarla taşımadan o işleri yerine getirebilecektir. Bakanlar Kurulunun, Üniversitenin haiz olduğu yetkilerden daha fazlasını kullanması düşünülemez, esasen (a) bendi hükmü de böyle bir yoruma elverişli değildir. Bu duramda (a) bendinin birinci tümlecinin içerdiği hükümde anayasaya aykırılık nedeni bulunmamaktadır. İstemin bu hükmü amaçlayan yönü reddedilmelidir.

c - (a) bendinde yeralan ve Anayasaya aykırılık iddiasına konu yapılan ikinci hükme gelince, bu hüküm; yönetimine elkonulan üniversitede, yönetim görevine yükümlü kişilerin bu görevlerinden çıkarılması halinde, yerlerine başkalarını seçebilme yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımaktadır.. Biraz önce değinildiği gibi, yönetim yetkisi, özünde görevlileri atama, disiplin cezası verme ve görevden çıkarma yetkilerini içerir. Bu kavramda olan bir yetkinin, özel ve açık bir sınırlama olmadıkça, bir bölümünün kullandırılıp öbür bölümünün, kullandırılmaması Anayasanın 120. maddesinin son fıkrasile getirilen hükmün amacına aykırı düşüğü gibi uygulamada da ters sonuçlar doğurur. Unutulmamalıdır ki (a) bendinde sözü edilen görevliler, yönetimde görev alan kişilerdir. Yoksa sadece öğretimle ilgili görevliler bu hükmün kapsamı dışındadır. Yönetim görevine yükümlü kişilerin bu görevlerinden alınabilmelerinde Anayasaya aykırılık görülmediği saptandıktan sonra, yerlerine yenisini seçme yetkisinin tanınmaması halinde yönetim aksar ve Üniversitenin düzeninde işlemini sağlama amacının gerçekleşmesi yerine, yönetimde kargaşalık olur. Bakanlar Kurulunun bu görevi, yürürlükteki kuralları uygulamak suretile yerine getireceği kuşkusuzdur. Çünkü Yasa, olağanüstü yönetimde dahî Bakanlar Kuruluna, hiç bir kurala bağlı olmaksızın, kendi takdiri ile görevlendirme yetkisi tanımayı düşünmemiş, sadece üniversite seçim organlarının yerine geçerek, belirli bir süre, yürürlükteki kurallara göre görevlileri seçme hakkını kullanma yetkisi tanımıştır.

Öte yandan Anayasanın 120. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının yazılış biçimindeki farklılıklardan yararlanarak amaca ters düşen sonuçlar çıkarmak da doğru değildir. Gerçekten 120. maddenin üçüncü fıkrasında: "Üniversiteler, devletin gözetim ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel Kanuna göre kurulan Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır." Denilmekte ve dördüncü fıkrasında da: "Üniversite Organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, Üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır" diye yazılmaktadır. Son fıkra hükmü ise Üniversite yönetimine elkoyma ile ilgilidir. Bu yazılış biçiminden, yönetim organlarının, üniversite dışındaki makamlarca görevlerinden uzaklaştırılmayacakları hakkındaki ilkenin üniversite yönetimine elkonulması halinde geçerliliğini koruyacağı anlamını çıkarmaya olanak yaktur. Öte yandan bu sınırlamanın, üniversite özerk yönetiminin seçilen organları eliyle yürütülmesine ilişkin üçüncü fıkrada yeralan ilkenin uygulama alanını daraltmadığı ve yönetime el konulması halinde üniversitelerin kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilmesine devam edileceği anlamını çıkarmak da olanaksızdır. Zira 120. maddenin son fıkrasile, belirli bir süre için

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

üniversitenin kendisini yönetmesi yetkisi elinden alınmakta, yerine Bakanlar Kurulunun yönetimi konulmaktadır. Aksi düşünce, daha yukarıda açıklanan ve Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında belirtilen "Yönetim" kavramına ters düşer. Çünkü, üniversite yönetimi bir bütündür; görevden uzaklaştırma ile görevliyi seçme yetkilerini birbirinden ayırmak Anayasa'nın 120. maddesi ile bağdaştırılmaz.

Gösterilen nedenlerle, 70. maddenin (a) bendinde yer alan "Yönetim görevlerine son verilenlerin yerine yenilerini seçmek" kuralı Anayasaya aykırı değildir. Bu hükme yönelen iddianın reddi gerekmektedir.

Muhittin Taylan, Kani Vrana, Ahmet Salih Çebi, Adil Esner ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

ç) Bakanlar Kurulu Üniversite yönetimine elkonulması halinde (b) bendine göre şu yetkiyi de kullanabilecektir: "Elkoymayı gerektiren durumun doğmasına sebep olanların tesbiti, bunlar ve failleri hakkında gerekli disiplin ve ceza kovuşturmasını yaptırmak." Bu yetki, elkoyma yönetiminin amacıdır. Olayları yaratanlar ve bunlara katılarak etki çevresinin genişlemesine ve böylece öğrenim ve öğretim özgürlüğünün tehlikeye düşmesine sebep olanlar hakkında, yönetime elkoyma Bakanlar Kurulunca gerekli disiplin ve ceza kovuşturması yaptırmak zorunludur. Bu gibi tedbirleri alma ve yetkileri kullanma olağanüstü yönetimin gereğidir. Esasen olağan zamanlarda Üniversite Denetleme Kuruluna verilen disiplin ve ceza kovuşturmasını harekete geçire yetkisinin (Madde 8), olağanüstü zamanlarda, Özellikle yönetime elkoymayı gerektiren durumun doğmasına sebep olanlar hakkında, Bakanlar Kuruluna tanınmaması yadırganacak bir çelişki oluşturur. (b) Bendine ilişkin Anayasaya aykırılık itirazının bu nedenlerle reddi gerekmektedir.

d) (c) bendindeki hükme göre, "Üniversitede ve bağlı kuruluşların da görevli kişilerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırmak" yetkisi Bakanlar Kuruluna tanınmaktadır. Buradaki yetkinin kullanılmasında yönetim veya sadece Öğretim görevi yapanlar arasında bir ayırım gözetilmemiştir. Şu halde yönetim görevi olmasa bile, sadece öğretim görevi olan bir kişinin dahi Bakanlar Kurulunca görevine son verilebilecektir. Fakat bu işlemlerin de koşulları olduğu kabul edilmelidir. Bakanlar Kurulunun bu konuda tamamen serbest ve hatta keyfi hareket edebileceğini düşünmek olanaksızdır. Herşeyden önce Yürütme organına, üniversite yönetimine hangi nedenlerle elkoyma yetkisinin tanındığı gözden kaçırılmamak gerekir. Bunun temel ilkeleri Anayasanın 120. maddesinin son fıkrasında gösterilmiştir. Üniversite içinde veya dışında meydana gelen olaylar öyle bir genişlik ve etkinlik kazanabilir ki, öğrenim ve öğretimin özgür bir ortamda gerçekleşmesi tehlikeye düşebilir ve Üniversite yönetimi de bu tehlikeyi giderecek tedbirleri almakta güçsüz kalabilir ve olayların bu nitelikte gelişmesinde payı olan öğretim üyeleri ve yardımcıları da bulunabilir. İşte (c) bendindeki hükmün amacı bu nitelikteki öğretim elemanlarıdır. Yönetimde görev almış bile olsa, el koymayı gerektiren durumun doğmasına neden olan olaylara karışan, bunlarda payı olan öğretim üye ve yardımcılığı (c) bendinin kapsamına girmektedirler. 70. maddenin basında (Elkoyma halinde Bakanlar Kurulunun yetkisi) biçiminde bir açıklama bulunmasına, elkoyma koşullarının kesinlikle belli olmasına ve (c) bendinde de (gerekli görülenler) denilerek elkoyma koşul ve nedenleriyle bir bağlantı kurulmasına göre, Bakanlar Kurulunun yetkilerini kullanırken keyfi hareket edemeyeceği, olaylarla hiç ilgisi olmayan öğretim üyeleri hakkında görevden uzaklaştırma yetkisini kullanamayacağı açıkça anlaşılmaktadır. Esasen bir maddenin içinde bulunan fıkra ve bentleri ayrı ayrı ele alıp inceleyerek yorum yapmak ve anlamlarını belli etmek yerine, maddenin tamamını, hatta kanunun tümünü gözeterek değerlendirmek gerektiği genel bir hukuk kuralıdır. Bu açıdan (c) bendine bakılınca, Bakanlar Kurulunun kovuşturma sonuçlanıncaya veya kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırabileceği öğretim üye ve yardımcılarının elkoymaya neden olan olaylarda payı bulunanlar

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Özerk yönetimin yerine geçen Bakanlar Kuruluna bu konuda yetki tanınmasının, Anayasanın herhangi bir hükmü ile bağdaşmadığını ileri sürmek olanaksızdır. Aksine bu hüküm, Anayasa'nın 120. maddesinde öngörülen elkoyma halinin kaçınılması mümkün olmayan bir sonucudur. Bu kurala yönelen istemin gösterilen nedenlerle reddi gerekmektedir.

Muhittin Taylan, Kani Vrana, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil, Adil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

e) 70. maddenin ikinci fıkrası da iptal davasına konu yapılmaktadır. Bu fıkra şöyledir: "Elkoyma halinin kaldırılmasından sonra, kesin bir yargı kararı olmadıkça Bakanlar Kurulunun (b) ve (c) bentlerine göre almış bulunduğu kararlar yürürlükte kalır." Bu fıkrayı (b) ve (c) bentleriyle ilgili olarak ayrı ayrı inceleme gerekecektir:

(b) bendi yönünden:

Bu bent, elkoymayı gerektiren durumun doğmasına sebep olan görevliler hakkında disiplin ve ceza kovuşturması yaptırmaya Bakanlar Kurulunu yetkili kılmaktadır. Böylece başlanan bir disiplin ve ceza kovuşturmasının elkoymanın kaldırılmasından sonra da sürdürülmesi doğaldır. Yeter ki bu konuda kesin bir yargı kararı alınmış olsun. Özerk yönetim düzeninde başlanan disiplin ve ceza kovuşturmalarının yürütülmesindeki kural da budur. Hüküm bu bakımdan Anayasaya aykırı değildir. 70. maddenin ikinci fıkrasında yer alan kurala yönelen istemin (b) bendi açısından reddi gerekmektedir.

(c) Bendi yönünden:

Bu bent, görevli kişilerden gerekli görülenlerin, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırmaya Bakanlar Kurulunu yetkili kılmaktadır. Şimdi Bakanlar Kurulunca uzaklaştırılan bir öğretim üyesi, elkoyma halinin kaldırılmasından ve özerk üniversite yönetimi tekrar kurulduktan sonra dahi göreve başlayamayacaktır. Yeter ki bu öğretim üyesi hakkında göreve başlamasına engel olmadığını belirten kesin bir yargı kararı olsun. Olağanüstü zamanlarda olağanüstü nitelikteki tedbirlerin gereği olarak görevden uzaklaştırılan bir öğretim üyesinin bu süre devamınca kovuşturma sonucu alınıncaya kadar tekrar göreve başlamasında sakıncalar olabilir. Fakat olağanüstü yönetim kalktıktan sonra gerekli tedbiri almaya artık özerk üniversite yönetimi yetkilidir. (b) bendi ile (c) bendi arasındaki ayırımı burada tekrar belirtmekte yarar vardır: (b) bendinde, Öğretim üyesi görevinden alınmamış, sadece hakkında disiplin ve ceza kovuşturması açılmış ve elkoyma halinin kalkmasından sonra bu kovuşturmanın sürdürülmesi öngörülmüştür. Oysa (c) bendine göre, öğretim üyesi görevinden alınmıştır, onun yaşamına çok ağır etkisi olan bir işlem ortaya konmuştur. Elkoyma hali kalksa bile ilgili kesin yargı kararı getirilmedikçe görevine başlayamayacak, belki ekonomik ve sosyal çöküntüye uğrayacaktır. Görevine tekrar başlayabilmek için, hakkındaki suçlamaların aksini ispat etmek durumunda kalacak, yıllarca yargı mercileri önünde çaba harcayacaktır. Ceza hukukunun temel kurallarından olan "Aslolan suçsuzluk" ilkesi yerine, bunun tamamen tersi olan "Aslolan suçluluk" gibi bir ilke değer kazanacak, ilgili, üstüne atılan suçları işlemediğini kanıtlama zorunluğunda bırakılacaktır. 70. maddenin ikinci fıkrası, (c) bendi yönünden bu sonucu doğuracak bir nitelik göstermektedir ve bu nedenle Anayasanın 120. maddesine olduğu kadar, demokratik hukuk devleti ilkesine de aykırıdır ve iptal edilmelidir.

Halit ZARBUN, Abdullah ÜNER ve Nihat O. Akçakayalıoğlu bu görüşe katılmamıştır.

20 - 73. Madde yönünden:

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

a) Bu maddenin birinci fıkrasının birinci tümcesinde, öğrencilerden alınacak "ücret" den söz edilmektedir. Oysa ücret alma kuralının esasını oluşturan yöntem 72. maddenin (c) bendinde yer almaktadır. 72. Maddenin(c) bendinde sözü edilen ücret kuralı ise, Anayasa Mahkemesince 25/2/1975 günlü E: 1973/38, K: 1975/23 sayılı kararla iptal edilmiş olduğundan 73. maddenin birinci fıkrasının birinci tümcesinde yer alan "Ücret" deyiminin uygulama alanı kalmamıştır. Böyle olunca 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesine dayanılarak birinci tümcedeki "Ücret" sözcüğünün iptali gerekmektedir.

b) 73. maddenin birinci fıkrasının birinci tümcesinde "Ücret" le birlikte "harç" lardan da söz edilmektedir. Bu tümce aynen şöyledir: "Kanunun 6. maddesinin (f) fıkrasına göre öğrencilerden alınacak ücret ve harçlar, yıllık 3000 lirayı geçmemek üzere her üniversitede kurulacak "Öğrenci fonu'na yatırılır." denilmektedir. Kanunun 6. maddesi ise tüm olarak üniversiteler bakımından Anayasaya aykırı bulunmuş ve iptali öngörülmüştür. (Bak. Yukarıda IV. Esasın incelenmesi, 5. ve 6. maddeler yönünden). Üniversiteler yönünden iptal edilen 6. maddenin (f) fıkrasında, öğrencilerden alınacak harçlara ilişkin esasların yüksek öğretim Kurulunca tesbit edileceği ve 73. maddenin şimdi iptal davası konusu yapılan birinci fıkrasıyla bu harçların bir "Öğrenci fonun" da toplanacağı belirtilmektedir. Oysa Anayasanın 61. maddesinde yukarı ve aşağı sınırları ile ölçü ve esasları kanunla belli edilmek şartıyla vergi, resim ve harçların muafiyet ve istisnalarıyla nisbet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya, sadece Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Şu halde öğrencilerden alınacak olan ve tavanı kanunda gösterilmiş bulunan harcın esasları ve nispetleri üniversiteler yönünden Anayasaya aykırı bir kuruluş tarafından saptanamaz. Aynı zamanda Bakanlar Kuruluna tanınan bir yetkinin, genel yönetim hizmetlerine ilişkin bir kuruluşa bırakılması da Anayasanın 61. maddesile bağdaştırılmaz. Böyle olunca, 73. maddenin birinci fıkrasının birinci tümcesinde yeralan hükmün tümünün iptal edilmesi gerekmektedir.

Öte yandan aynı fıkroda, öğrenci fonunun denetim esaslarının senatolarca saptıracağı belirtilmektedir. Oysa öğrencilerden alınacak harç üniversite katma bütçesine ilişkin bir gelir kaynağıdır ve bu niteliğiyle Anayasanın 127 maddesinin kapsamına girmektedir. Anayasanın 127. maddesinin birinci fıkrasında ise, "Sayıştay, Genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek... ile görevlidir" denilmektedir. İptali istenen hüküm ise bu denetici, Sayıştayın yetki alanından çıkarmakta ve böylece Anayasaya aykırı bir malî denetleme olanağı meydana getirmektedir. Bu nedenle 73. maddenin birinci fıkrasının sondan bir önceki tümcesinde yer alan "Denetim" deyiminin harç açısından iptali gerekmektedir.

21 - 74. Madde yönünden:

Üniversitelerde ve bunlara bağlı kuruluş ve birimlerde, yetkili organın teklifi ve yüksek öğretim Kurulunun onayı ile döner sermaye işletmeleri kurulabileceği 74. maddenin birinci fıkrasında açıklanmıştır. Oysa Yüksek Öğretim Kurulunun, Kuruluş biçimine ilişkin Kuralın Üniversiteler yönünden Anayasa aykırı bulunarak iptali öngörülmüştür. (IV Esasın incelenmesi, Bölüm A, Bent 3). Hal böyle olunca birinci fıkroda yeralan "Ve Yüksek Öğretim Kurulunun onayı" deyiminin uygulama alanı kalmamış bulunmaktadır. Bu deyim, 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 28/2. maddesi uyarınca iptal edilmesi gerekmektedir.

Bu görüşe Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet Koçak, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalioğlu katılmamışlardır.

22 - 82. Madde yönünden:

1750 sayılı Yasanın 82. ve 83. maddeleri, yürürlükten kaldırılan kanunlar başlığı altında düzenlenmiştir. Gerçekten 82. maddenin birinci fıkrasında 4936 sayılı Kanun ile bunun ek ve

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

değişikliklerine ilişkin 115, 119, 345 ve 923 sayılı Kanunların yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiş ancak maddenin ikinci fıkrasında, 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu kapsamı dışında bırakılan kimi Üniversitelere ilişkin kanunların yürürlüklerini koruyacaklarına işaret edilmiştir. Bu fıkra ile hükümleri saklı tutulan üniversiteler Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Erzurum Atatürk üniversitesidir. Karadeniz Teknik Üniversitesi 20/5/1957 günlü 6594 sayılı Kanunla kurulmuş, sonradan 336, 534, 871 ve 1650 sayılı kanunlarla bu kanunda eklemeler ve değişiklikler yapılmıştır. Atatürk Üniversitesi ise 7/6/1957 gününde 6990 sayılı Kanunla kurulmuş, sonradan 336, 535, 871, 994, 1499, 1573 ve 1578 sayılı Yasalarla bu kanuna ek ve değiştirici hükümler getirilmiştir. Davacı Anakara Üniversitesi sözü edilen iki üniversiteye ilişkin Yasa hükümlerini saklı tutan 82. maddenin ikinci fıkrasının birinci tümcesinin iptalini istemektedir.

Saklı tutulan hükümlerin iptali gerekip gerekmeyeceği konusunda karar verebilmek için her şeyden önce bu üniversitelerin hukuksal statülerinin yeterince saptanması zorunludur. Bilindiği üzere, 1961 Anayasasından önceki dönemde de üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakülteler birer kanunla kurulmakta idi. 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun birinci maddesine göre üniversiteler özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir. Şu halde kanunla kurulacak üniversitelerin gösterilen nitelikte olmaları gerekmektedir. Gerek Karadeniz Teknik Üniversitesi, gerek Atatürk Üniversitesi Kuruluş kanunları ve bunların ek ve değişiklikleri incelendiği takdirde görülür ki, bu öğretim kurumları hakkında sevkedilen hükümler geçici niteliktedir ve esas amaç, 4936 sayılı Kanunun birinci maddesinde yazılı özerkliğe ve tüzel kişiliğe bir an önce ulaşmaktadır. Nitekim Karadeniz Teknik Üniversitesi hakkındaki 6594 sayılı Kanunun 2. maddesinde ve geçici maddelerinde bu yön açıkça belirtilmiştir. 6990 sayılı Atatürk Üniversitesi Kanununa gelince, bu kanun hükümleri de sürekli değildir, tüzel kişilik alınca kadar yönetim biçimi geçici olarak düzenlenmiştir. Kanunun geçici maddeleri dikkatle incelendiğinde, amacın, 4936 sayılı Kanun hükümlerine bağlı bir üniversite oluşturmak olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Özellikle Kanunun geçici 4. maddesini değiştiren 30/1/1968 günlü ve 996 sayılı Yasada "bu üniversite tüzel kişilik kazanıncaya kadar" denilmek suretile, kuruluşa ilişkin hükümlerin geçici nitelikte bulunduğu görülmektedir.

Her iki üniversitenin hukuksal yapısı böylece saptandıktan sonra 1961 Anayasasının Üniversiteler için getirdiği ilkeler karşısındaki durumlarının incelenmesi gerekecektir. Bilindiği üzere Karadeniz Teknik ve Erzurum Atatürk Üniversiteleri, özel kanunlardaki hükümler uyarınca, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yönetilmektedir. 1924 Anayasa'sı, Üniversiteler için herhangi bir hükmü içermemesine karşın, 1961 Anayasası bu konuda bir ilkeler topluluğu getirmiştir. Üniversiteler özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir. Devletin gözetimi ve denetimi altında kendileri tarafından seçilen organları elile yürütülür. Bu organlar ve öğretim üye ve yardımcıları üniversite dışındaki makamlarca görevlerinden uzaklaştırılamazlar. Araştırma ve yayın serbesttir. Öğrenim ve Öğretimin Özgürlük ve güvence içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi esastır. Bu ilkelerle, yürütmenin yönetim ve denetimi altında bulundurulmuş bir üniversitenin hukuksal statüsünün bağdaşmayacağı açıktır. Anayasasının 120. maddesinin üçüncü fıkrasında sözü edilen Devlet gözetim ve denetiminden, yönetimin siyasal iktidarca yürütülmesi anlamı çıkarılamaz, aksi takdirde yukarıda belirtilen ilkeler etkinliklerini ve uygulama alanlarını yitirirler. Anayasa Mahkemesinin bir kararında da belirtildiği gibi: "Devletin gözetim ve denetim yetkisi, yönetim özerkliği bulunan bir kuruluşun yönetim işlemlerine ve işlerine karışmasını haklı göstermez, çünkü yönetime üniversite dışındaki bir organ veya yerin karışması durumunda, bir yandan üniversitenin kendisince seçilen organlar eliyle yönetildiğinden artık söz edilemeyeceği gibi, öte yandan Devlet gözetim ve denetiminin kabul edilmesile güdülen ereğin sınırları da asılmış olur. Gerçekten yönetim çalışmalarından olan bir işlemin tamamlanmasına veya bir işin görülmesine üniversite dışında bir organın veya yerin katılması, o işlem veya işin ancak üniversite organlarından başka bir yerin ortak olması sonunda tamamlanması demektir. Yine

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Anayasanın 1971 değişikliği ile üniversitenin Devlet gözetim ve denetimi altına konulması, özerk birer kuruluş olan üniversitelerin, yalnızca bilimsel gereklere göre ve özgürlük ortamında öğretim ve araştırma yapmak olan amaçlarından sapmaları önleyerek bu ereklere varılmasını sağlamak düşüncesine dayanmaktadır; üniversite dışındaki bir yerin yönetime katılması ise, belli bir ölçüde, herhangi bir siyasal gücün, üniversite yönetimi üzerinde etkili olması sonucunu doğurup üniversitenin yalnızca bilimin nesnel gereklerine göre ve özgürlük içinde çalışmasını kısıtlar." (Anayasa Mahkemesinin 4/5/1972 günlü, Esas: 1969/52, Karar: 1972/2 sayılı kararı Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı: 10, Sayfa: 352 - 353).

Karadeniz Teknik ve Erzurum Atatürk Üniversitelerinin hukuksal yapıları Anayasanın 120. maddesinde belirtilen yönetim ve bilim özerkliğinin öğretim ve öğrenimin gereksindiği siyasal baskılardan uzak bir özgürlük havası içinde gerçekleşmesine elverişli değildir. Bu bakımdan sözü edilen üniversitelerin kuruluşlarını düzenleyen kanun hükümleri Anayasa ilkelerile bağdaşmamaktadır. Bu hükümlerin yürürlüğünü saklı tutan 1750 sayılı Yasanın 82. maddesinin ikinci fıkrasının birinci tümcesi iptal edilmelidir.

Öte yandan Karadeniz Teknik Üniversitesi ile Erzurum Atatürk Üniversitesinin, Anayasanın 120. maddesinin üçüncü fıkrasında hükümleri saklı tutulan yasal kuruluşlardan olup olmadıkları üzerinde de durulmuştur. Yukarıda açıklandığı üzere, bu iki üniversitenin hukuksal yapıları geçicidir, yani özerk bir tüzel kişiliğe kavuşuncaya kadar millî Eğitim Bakanlığının yönetimi altındadır. Kuruluş tamamlandıktan sonra 4936 sayılı Kanun uyarınca gerekli organlar oluştuktan sonra Millî Eğitim Bakanlığının yönetsel vesayeti son bulacak, her iki üniversite de özerk birer tüzel kişiliğe sahip olacaklardır. Demek oluyor ki, bu gibi geçici üniversite kuruluşları için amaç, Anayasanın 120. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen ayrı hükümlerden yararlanmak değildir. Ayrı hüküm, Kuruluşunu 1961 Anayasasından önce tamamlamış ve aslında 4936 sayılı Kanunda gösterilen genel hukuksal statünün dışındaki üniversite kuruluşlarını amaçlamaktadır. Nitekim bu konu üzerinde Kurucu Mecliste Anayasa görüşmeleri sırasında da durulmuştur. Görüşmelere temel tutulan Anayasa tasarısında sözü edilen ayrı hüküm yoktu. Temsilciler Meclisinde ikinci görüşme yapılırken maddeye böyle bir hükümün konulması üyelerden biri tarafından önerilmiş, ancak Anayasa Komisyonu şu gerekçe ve koşullarla öneriyeye katılmıştır: "... bu ilâveye, gayet mahdut bir sahaya inhisar ettiğinden, bir istisna olmak üzere iltihak ediyoruz. Mesela Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Milletlerarası işbirliğiyle kurulmuş olan üniversitenin, yönetim organı olan "mütevelli heyeti" seçilmediğinden, bu gibi özellikleri nazarı itibara almak lâzımdır. Ama belirtmek isteriz ki, Genel Üniversiteler Kanununa zıt olarak bir takım özel kanunlarla kurulmuş olan ve şimdi ilâve edilmek istenen kayıttaki şarta uygun olmayan üniversitelerin vaktile muhtariyet esasına aykırı olarak kurulmuş olanlar bile, bünyelerini değiştirmek mecburiyeti vardır. Meselâ Atatürk Üniversitesi, Millî Eğitim Bakanlığına bağlılığı bakımından, durumunu muhtariyet esaslarına uygun olarak ayarlamaya mecburdur. Arzettiğim gibi, organlar bakımından getirdiği istisnalar, tamamen özel hallere münhasır olmak üzere, ek mahiyetindeki bu teklife katılırız."

Demek oluyor ki, 1961 Anayasasından önce özel kanunlarla kurulmuş bütün üniversitelere ilişkin hükümlerin yürürlüğünü saklı tutmaya olanak yoktur. Saklı tutulan hükümler, ancak kuruluşunu tamamlamış milletlerarası işbirliğiyle kurulmuş, özel ve zorunlu nedenlerle 4936 sayılı Kanunun genel yönetim esaslarından ayrı bir sistem getirmiş olan Orta Doğu Teknik Üniversitesini kapsamına almaktadır. Hukuksal yapıları ve kuruluş amaçları gözönünde tutulursa, Karadeniz Teknik ve Erzurum Atatürk Üniversitelerinin, Anayasanın 120. maddesinin üçüncü fıkrasına eklenen ayrı hükümden yararlanmalarına ve varlıklarını bilim ve yönetim özerkliğine aykırı bulunan kuruluş hükümleriyle sürdürüp götürmelerine olanak yoktur, 82. maddenin ikinci fıkrasının birinci tümcesi bu bakımdan da Anayasaya aykırı düşüğünden iptal edilmelidir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Ahmet Salih Çebi değişik gerekçe ile sonuca katılmış, Hali ZARBUN Abdullah Üner ve Nihat O. Akçakayahoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

23 - 83. Madde yönünden:

Bu maddenin birinci fıkrası, Orta Doğu Teknik Üniversitesine vücut veren yasa hükümlerini saklı tutmakta, ikinci fıkrası ise, Boğaziçi Üniversitesine, kendisini bu kanuna uydurmak için üç yıllık bir süre tanımaktadır. Davacı Ankara Üniversitesi maddenin tamamının iptalini istemektedir

Yukarıda 10. madde ile ilgili iptal istemi incelenirken belirtildiği üzere, Orta-Doğu Teknik Üniversitesi için öngörülen yönetim biçimi, diğer Devlet üniversiteleri için öngörülen yönetim biçiminden oldukça farklıdır. Bu üniversitede "Mütevelli Heyeti" sistemi vardır. Yani bir yönetici grubu, üniversiteye ilişkin öğrenim ve öğretim gereksinmelerini yakından izleyerek gerekli kararları almak ve işlemleri yapmakla görevli tutulmuştur. Ancak hemen şunu belirtmek yerinde olacaktır ki, Orta Doğu Teknik Üniversitesi için öngörülen özel yönetim sistemi, Anayasanın 120. maddesinin üçüncü fıkrasında yeralan ayrıık hükümden yararlanmak yoluyla hukuksal yapısını korumaktadır. Bu sistemin Anayasanın sözü geçen maddesinde belirtilen diğer Devlet üniversiteleri yönetim biçimine ters düştüğü kabul edilmek gerekir. Esasen bu düşüncedir ki, Anayasa koyucuyu Orta Doğu Teknik Üniversitesi için özel hükümler getirmeye zorlamıştır. Bununla beraber getirilen özel hükümden, öğretim görevinde çalışanların diğer Devlet üniversiteleri öğretim üyeleri ve yardımcılara tanınan kamusal güvenceden yoksun bırakılabilecekleri ve böylece öğrenim ve öğretimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi esaslarına aykırı bir düzenlemenin korunabileceği anlamını çıkarmaya olanak yoktur. Anayasa koyucunun, ayrıık kuralı 120. maddeye eklerken, bütün bu ilkelere aykırı düşen bir üniversite yönetim türünü amaçladığı kabul edilemez. Ayrıık hükmün korumayı amaçladığı yönetim biçimi, ayrııntılara girmeden, yalnız "Mütevelli Heyeti" sistemine dayanan, fakat diğer temel ilkelere sadık kalan bir yönetim biçimidir. 120. maddenin düzenlenmesinde öngörülen yöntem de Anayasa koyucunun ereğini açıkça belirtmektedir. Gerçekten ayrıık, kural 120. maddenin üçüncü fıkrasına eklenmiş ve sadece üniversitelerin "kendileri tarafından seçilen organları elile yönetilir" hükmüne karşı yöneltilmiştir. Şu halde "kendileri tarafından seçilen organları eliyle" yöneltilmeyen, yani "Mütevelli Heyeti" sistemiyle yönetilen ve 1961 Anayasa'sından önce kuruluşunu tamamlamış olan Orta-Doğu Teknik Üniversitesinde, öğretim ve öğrenim ile ilgili diğer temel ilkelerin de yürürlüğünü ve etkinliğini sürdürmesi doğaldır. Bununla beraber adı geçen üniversitenin yeni bir yasama tasarrufu ile 1750 sayılı Kanunun kapsamı içine alınmasına veya özerklik ilkelerile bağdaşan yeni bir düzenleme içine konulmasına hiçbir Anayasal engel bulunmamaktadır.

Öteyandan 120. maddenin üçüncü fıkrasına eklenen ayrıık hükmün sadece soyut biçimde Orta Doğu Teknik Üniversitesi yönetim sisteminin korunması amacile sevk edildiği, Anayasa görüşmelerine İlişkin tutanakların incelenmesinden anlaşılmaktadır. Gerçekten, yukarıda 82. madde ile ilgili iptal isteği incelenirken değinildiği üzere, Anayasa koyucunun ereğinin, özellikle Orta Doğu Teknik Üniversitesinin "Mütevelli Heyeti" sistemine dayalı yönetim yapısını zedelememek olduğu ve bu ayrııcılığın nedeninin de milletlerarası işbirliği ile kurulan üniversitenin özelliğini saklı tutmak bulunduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. (Bu konuda: Kâzım Öztürk; Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı, Ankara 1966, Cilt: 3, Sahife: 3034 - 3035). Durum böylece saptandıktan sonra 83. maddenin birinci fıkrasının. Anayasaya ayrıırılığından söz edilemez. İptal istemi bu nedenlerle reddedilmelidir.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan Boğaziçi Üniversitesine gelince, bu üniversite 9/9/1971 günlü 1487 sayılı Kanunla kurulmuştur. Kanunun 2. maddesinde, üniversitenin 4936 sayılı Kanun hükümlerine uyması için üç yıllık bir süre öngörülmüştür. Bu süre Eylül 1974 de sona ereceği bir sırada 20/6/1973 günlü 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılmış ve bu Kanunun 83/2.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

maddesinde yer alan hükümle üç yıllık geçici dönem, Temmuz 1976 gününe kadar uzatılmıştır. Boğaziçi Üniversitesine varlık veren 1487 sayılı Yasanın incelenmesinden anlaşılacağı üzere, geçici dönem içinde üniversite Millî Eğitim Bakanı tarafından atanan rektörün başkanlığındaki bir yönetim kurulunca yönetilir. Bu kurul rektörden başka, yine Millî Eğitim Bakanınca Robert Kolej Yüksek Okulunun öğretim üyeleri arasından görevlendirilecek dört üye ile halen mevcut üç bölümünün seçilmiş başkanlarından oluşmaktadır.

Yasanın birinci maddesinde, İstanbul Robert Kolej Mütevelli Heyetince T. C. Hükümetine devri kararlaştırılan taşınır ve taşınmaz her türlü malların bu üniversiteye tahsis olunacağı belirtilmektedir. Demek ki, kuruluş, özel ve sermayesi yabancılara ait İstanbul Robert Kolej Yüksek Okulunun T. C. Hükümetince devralınması konusundaki bir anlaşmaya dayanmakta ve özerk üniversite, bu anlaşma hükümleri gözönünde tutulmak suretile Kanunla kurulmaktadır. (Bak: 1487 sayılı Boğaziçi Üniversitesi Kanununa ilişkin Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 16, Dönem: 3, Toplantı: 2, 141 ve sonraki Birleşimler, Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 67, Toplantı: 10, 112 ve sonraki Birleşimler). Bu gibi durumlarda temeli özel, hatta yabancı yatırımlı olan bir yüksek okulun Devlet üniversitesi haline dönüştürülmesinde geçici bir yönetim döneminin öngörülmesi zorunludur. Taşınmaz malların, gelir getiren malların, personelin ve öğretim üyelerinin üniversite amaçlarına yöneltilmesi, intibaklarının yapılması ve benzeri işler ve işlemler, geçici bir yönetim dönemini, kısa bir süre için zorunlu kılan nedenlerdir. Bu gibi haklı nedenler karşısında, kısa süreli özel bir yönetim biçiminin, üniversiteler arasında eşitsizlik yaratacağı ileri sürülemez. Anayasaya aykırılık iddiası bu nedenlerle yerinde değildir.

24 - "Geçici madde 1" yönünden:

Davaya konu yapılan hüküm, bu maddenin üçüncü fıkrasında yer almaktadır. Hüküm şöyledir:

"Bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce 7307 sayılı Kanun uyarınca Orta-Doğu Üniversitesinde kazanılmış Asosye Profesörlük (Doçentlik) ve profesörlük unvanları, bu kanuna göre verilecek üniversite doçentliği ve üniversite profesörlüğü unvanlarıyla eşdeğerlidir." Böylece Devlet üniversiteleri öğretim üyeleri arasında akademik unvanlar bakımından uyum sağlanmış, başka adlar altında, taşınan unvanların değerleri saptanarak anlaşmazlığa meydan verilmesi önlenmiştir. Şimdiye kadar 4936 sayılı Kanuna göre alınmış doçentlik unvanına karşı, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde Asosye Profesörlük unvanı verilmekte, fakat bu ara kademenin akademik değeri konusunda duraksamalar ortaya çıkmakta idi. İptal isteğine konu olan hüküm, bu yöndeki bulanıklığı gidermiş, akademik unvanların hukuksal değerini yasal yolla aydınlığa kavuşturmuştur. Esasen sözlü açıklama sırasında Orta Doğu Teknik Üniversitesince yapılan açıklamalar ve verileri belgeler, profesörlük ve Asosye profesörlük sanının alınması için kurulan beş kişilik bilimsel jürilerde 2-4 üyenin 4936 sayılı Kanuna bağlı üniversitelerin profesörlerinden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Orta Doğu Teknik Üniversitesinde alınan akademik unvanlarla 4936 sayılı Kanuna bağlı üniversitelerde alınan unvanlardan birinin diğerinden üstün olduğu ve bu nedenle eşdeğerli sayılamayacakları yolundaki görüşler doğru olmadığı gibi, kuruluşlundanberi bir Devlet üniversitesi olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyelerine yasa yolu ile üniversite doçentliği veya profesörlüğü unvanının verildiği biçimindeki görüşlerde hukuksal dayanaktan yoksun bulunmaktadır. Bu hükme yönelen Anayasaya aykırılık iddiası gösterilen nedenlerle reddedilmelidir.

25 - "Geçici madde 2" yönünden:

Bu madde, şimdiye kadar öğrenimlerini tamamlayamayan öğrencilere ek iki yıl daha süre tanınmasına ilişkindir. Olağan öğrenim süresi 1750 sayılı Kanunun 54. maddesinde gösterilmiştir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Bu süre, öğrencinin içinde bulunduğu öğretim kademesi için öngörülen süredir. Öğrenciler öğrenimlerini olağan süreye, bu sürenin yarısı eklenmek suretile bulunacak toplam süre içinde bitirmek zorundadırlar.

Bu süre içerisinde öğrenimlerini, ilgili yönetmeliklerin belirttikleri meşru ve makbul bir sebep olmaksızın, tamamlamayan veya tamamlayamayacakları anlaşılan öğrencilerin, üniversite ile ilişkileri kesilir. Şimdi iptal istemine konu yapılan geçici 2. madde hükmü, kanunun yürürlüğe girdiği günde olağan ve ek sürelerle rağmen öğrenimini tamamlayamamış öğrencilere iki yıllık bir ek süre daha tanımaktadır. Bu kural kazanılmış hakları bozmuş değildir. Yönetmeliklerde kısıtlayıcı bir hüküm bulunmadığı takdirde, öğrenim süresinin alabildiğine uzayıp gitmesine de memleketimizin gerçekleri elverişli değildir. Çünkü her yıl yüksek öğrenim yapmak isteyip te bu olanağa erişemeyenlerin sayısı artmaktadır. Bunun nedeni de, üniversite ve diğer yüksek öğrenim kurumlarının yeterli olmamalarında aramak gerekir. Öğrenim süresinin sınırsız uzayabilmesi, sonraki dönem gençliğinin öğrenim, gereksinmelerini kısıtlar ki, bu da davacı üniversitenin ileri sürüşünün aksine, bir eşitsizlik yaratır, toplumun genç kuşaklarında çözülmesi gittikçe zorlaşan sorunların doğmasına neden olur. Bu gerçek, öğrenim süresinin belli bilim ve meslek dallarına göre sınırlandırılmasını gerektirmektedir. Kaldı ki, iptal istemine konu yapılan kural 54. maddede yazılı uzatmalı öğrenim süresine iki yıl daha eklemektedir. Anayasaya aykırılık iddiası bu nedenlerle yerinde görülmediğinden reddedilmelidir.

B) İptal hükmünün yürürlüğe gireceği gün sorunu:

Anayasanın 152. maddesinin ikinci fıkrasında; iptaline karar verilen kanun veya içtüzük veya bunların iptal edilen hükümlerinin, gerekçeli kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günde yürürlükten kalkacağı belirtilmekte, ancak, gereken hallerde, Anayasa Mahkemesinin, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabileceği, ancak bugünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemeyeceği açıklanmaktadır. Anayasa kuralının dikkatle incelenmesinden anlaşılacağı üzere, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği günü ayrıca saptama konusunda Anayasa Mahkemesi takdir hakkına sahiptir. İptal edilen kuralın ortadan kalkmasıyla, Kanunun öteki hükümleri hukuksal değerlerini sürdürebilecekler ve böylece uygulamada herhangi bir aksaklık meydana gelmeyecekse, Mahkemenin yürürlük bakımından süre belirlemesine de gerek yoktur. Fakat bir yasa kuralı iptal edilmekle, o yasanın düzenlediği kamu hizmetlerinin görülmesinde yeterli bir etkinlik sağlanamaz ve kuralın ortadan kalkmasıyla doğacak boşluk kamu düzenini tehdit edici bir nitelik alırsa, Anayasa Mahkemesi bu boşluğun yasama meclislerince yapılacak yeni bir düzenleme ile doldurulabilmesi için, durumu değerlendirerek takdir edeceği bir süre öngörebilir. Bu süre içinde Anayasaya aykırı görülen yasa kuralı yaşamın sürdürebilir. Mahkemenin burada takdir hak ve yetkisini kullanırken gözönünde tutacağı ölçü, iptal ile meydana gelen boşluğun kamu düzenini ne dereceye kadar tehdit altında bulunduracağı sorunudur. Ancak verilecek süre kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak, bir yılı aşamaz.

Anayasa Mahkemesi Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanunun 50. maddesinde aynı hüküm daha açık bir biçimde düzenlenmiştir.

Yukarıdaki açıklamalar karşısında 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun bu kararla iptal edilen hükümlerinden hangilerinin, yeni yasal düzenleme getirilinceye kadar yürürlüklerini sürdürmeleri gerekli olduğu konusunda da görüşmeler yapılmıştır.

I - Yukarıda Esasın İncelenmesi kesiminin (A) bölümünün (2) sayılı bendinde, kanunun 4. maddesinde tanımlanan (Yüksek Öğretim Kurulu) nun bu tanım çerçevesindeki varlığı

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Anayasaya uygun bulunmuş, bu suretle, geniş çizgileriyle maddede belirtilen görevlerin üniversiteler açısından yerine getirilebileceği ilkesi kabul edilmiştir.

Ancak aynı bölümün 3 sayılı bendinde söz konusu kurulun, kanunun 5. maddesiyle düzenlenmiş bulunan kuruluş biçiminin, üniversiteler açısından, Anayasaya uygun bulunmadığı saptanarak iptali öngörülmüştür.

Bu durumda iptal hükmünün yürürlüğe girdiği günde sözü geçen Kurulun üniversiteler açısından görev yapmasına olanak kalmayacağından, 4. maddede niteliği belirtilen önemli hizmetlerde bir boşluk meydana gelecektir.

Yasa koyucuyu bu boşluğu doldurması ve üniversitelerle ilgili hizmetleri de görebilecek nitelikte bir kuruluş kurması için olanak sağlanması gerekli görüldüğünden (A) bölümünün 3. bendinde öngörülen 5. maddeye ilişkin iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun olacaktır.

Öte yandan kararın (A) bölümünün 4., 8., 10., 11., 12., 13. ve 21. bentleriyle kanunun 6., 22., 38., 43., 52., 56. ve 74. maddelerinde yer alan ve (Yüksek Öğretim Kurulu) ile ilgili bulunan hükümlerin de, Kurulun oluşumuna ilişkin kuralın iptali gerekmiş olması karşısında, uygulanmalarına olanak kalmayacağından, 44 sayılı Kanunun 28 maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptalleri öngörülmüştür.

Kuruluşa ilişkin iptal hükmünün bir yıl sonra yürürlüğe girmesi esası kabul edildiğine göre, ona bağlı olan yukarıki maddelere ilişkin iptal hükümlerinin de bir yıl sonra yürürlüğe girmelerine karar verilmelidir.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vrana, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

2 - 21. maddenin son fıkrası, rektör hakkında disiplin soruşturmasının kimin tarafından yapılacağını göstermektedir. Bu hükmün iptali kararın (A) bölümünün 15. bendi ile öngörülmüş bulunduğu göre, Rektör hakkındaki soruşturmanın yürütülmesiyle yükümlü kişi veya kurulun belirtilmesi için yeni bir düzenlemeye gerek duyulacaktır. Bu yeni düzenleme için kararın yayım gününden başlayarak, bir yıl süre verilmesi uygun görülmüştür.

Bu görüşe Muhittin Taylan, Kani Vranâ ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmamışlardır.

3 - Bakanlar Kurulunun Üniversite yönetimine elkoymasına ilişkin 69. maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının iptali yukarıda (A) bölümünün 18. bendinde öngörülmüştür. Elkoyma hallerini ve biçimini gösteren bu hükümlerin iptalinden sonra yeni bir yasal düzenleme yapıncaya kadar, kararın yürürlük gününün, Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonraya bırakılması gerekli bulunmuştur.

4 - 73. maddenin birinci fıkrasındaki harçlarla ilgili hükmünün iptali yukarıda (A) bölümünün 20-b bendinde öngörülmüştür. Öğrencilerden alınacak harçlara ilişkin yeni yasal düzenleme getirilinceye kadar, yukarıda olduğu gibi, iptal hükmünün sadece harçlar bakımından, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günü izleyen bir yıl sonra yürürlüğe girmesi yerinde bulunmuştur.

V - SONUÇ:

1. 20/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun:

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

1 - 3. maddesinin (b) bendinde yer alan "örf ve adetlerine deyiminin iptaline Halit ZARBUN ve Ahmet Salih ÇEBİ'nin karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

2 - 4. maddesine yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

3 - 5. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının sadece üniversiteler yönünden Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Ahmet Koçak, Muhittin Gürün, Ahmet Salih ÇEBİ ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

4 - 5. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının üniversiteler açısından iptali üzerine artık üniversiteler yönünden uygulama yeri kalmayan 6. maddesinin de 22/4/1962 günlü, 44 sayılı kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrasında tanınan yetkiye dayanarak sadece üniversiteler yönünden iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet, Koçak, Ahmet Salih ÇEBİ ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

5 - 7. maddeye yönelen iptal isteminin reddine Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoyu ile ve oyçokluğu ile;

6 - 8. maddesinin.

A) Birinci fıkrasının,

a) (a) bendine yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

b) (b) bendinin tümüne yönelen iptal isteminin reddine Hasan Gürsel'in karşıoyu ile ve oyçokluğu ile;

c) (b) bendinde yer alan "doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek sonucu" biçimindeki kurala yönelen iptal isteminin reddine, Muhittin Taylan, Kani Vrana, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile,

B) Son fıkrasının Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliğiyle;

7 - 10. maddesinin birinci ve altıncı fıkralarına yönelen iptal isteminin reddine oybirliği ile;

8 - 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun göstereceği" deyiminin uygulama yeri kalmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet Koçak, Ahmet Salih ÇEBİ ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

9 - 29. Maddesinin,

A) (a) bendinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline Halit ZARBUN ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

B) (ç) Bendinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline oybirliği ile,

10 - 38. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan "esasları Yüksek Öğretim Kurulunca tesbit edilecek" deyiminin uygulama olanağı kalmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline, Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet KOÇAK, Ahmet SALİH ÇEBİ ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile,

11 - 43. Maddesinin son fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun talebi ve" deyiminin uygulama yeri kalmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet KOÇAK, Ahmet SALİH ÇEBİ ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

12 - 52. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretim Kurulunun önerileri" deyiminin 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet KOÇAK, Ahmet SALİH ÇEBİ ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

13 - 56. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca" deyiminin 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrasındaki yetkiye dayanarak iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet KOÇAK, Ahmet SALİH ÇEBİ ve Nihat O. AKÇAKAYALIOĞLU'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

14 - 57. Maddesine yönelen iptal isteminin reddine oybirliğiyle; 15 - 61. Maddesinin son fıkrasının Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline Halit ZARBUN ve Muhittin GÜRÜN'ün karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

16 - 65. Maddesinin son fıkrasına yönelen iptal isteminin reddine oybirliği ile;

17 - 66. Maddesinin,

A) Üçüncü fıkrasındaki "zabita, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir." hükmüne yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani VRANA, Muhittin GÜRÜN ve Şevket MÜFTÜGİL'in karşılarıyla ve oyçokluğu ile,

B) Aynı fıkranın "Bu takdirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite Rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsden haberdar edilebilir" biçimindeki hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN ve Abdullah ÜNER'in karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

18 - 69. Maddesinin,

A) İkinci fıkrasının Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline Halit ZARBUN'un karşıoyu ile ve oyçokluğu ile,

B) Son fıkrasının, ikinci fıkraya yönünden uygulama yeri kalmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline oybirliği ile;

19 - 70. Maddesinin,

A) 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline yer olmadığına, Muhittin Taylan, Kani VRANA, Ziya ÖNEL, Lütfü ÖMERBAŞ, Hasan GÜRSEL, Ahmet SALİH ÇEBİ ve Ahmet H. BOYACIOĞLU'nun karşılarıyla ve oyçokluğu ile;

B) Birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan (görevli bulunanların tümünün veya bir kısmının yönetim görevlerine son vermeye" ilişkin kurala yönelen iptal isteminin reddine oybirliği ile;

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

C) Birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "yönetim görevlerine son verilenlerin yerine yenilerini seçmek" biçimindeki kurala yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Ahmet Salih Çebi, Adil Esmer ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

Ç) Birinci fıkrasının (b) bendine yönelen iptal isteminin reddine oybirliği ile,

D) Birinci fıkrasının (c) bendine yönelen iptal isteminin reddine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Hasan Gürsel, Şevket Müftigil, Adil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile,

E) Son fıkrasındaki kurala yönelen iptal isteminin aynı maddenin (b) bendi yönünden reddine oybirliği ile,

F) Son fıkrasındaki kuralın aynı maddenin (c) bendi yönünden Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline Halit ZARBUN, Abdullah ÜNER ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

20 - 73. Maddesinin,

A) Birinci fıkrasının birinci tümcesinde yer alan kuralın, sadece "ücret" bakımından uygulama yeri kalmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yalnız "ücret" yönünden iptaline oybirliği ile,

B) Birinci fıkrasının "Kanunun 6. maddesinin (f) fıkrasına göre öğrenciden alınacak ücret ve harçlar, yıllık 3000 lirayı geçmemek üzere her üniversitede kurulacak "Öğrenci fon'una yatırılır." Tümcesi ile aynı fıkranın sondan bir öncesindeki tümcesinde yer alan "denetim" deyiminin harç açısından Anayasa'nın 61. ve malî denetime olanak vermemesi yönünden de Anayasa'nın 127. maddeleri hükümlerine aykırı olduklarına ve iptallerine oybirliği ile;

21 - 74. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretim Kurulunun onayı" deyiminin uygulama yeri bulunmadığından 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline Kemal Berkem, Halit ZARBUN, Ahmet KOÇAK, Ahmet Salih Çebi ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

22 - 82. Maddesinin ikinci fıkrasının "Karadeniz Teknik" sözcükleri ile başlayıp "hükümleri saklıdır" sözcükleri ile biten birinci tümcesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline Ahmet Salih Çebi'nin değişik gerekçesi ve Halit ZARBUN, Abdullah ÜNER ve Nihat O. Akçakayalıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

23 - 83. Maddesine ve GEÇİCİ 1. maddesinin üçüncü fıkrası ile GEÇİCİ 2. maddesine yönelen iptal istemlerinin reddine oybirliği ile; II. Bu kararın (I) sayılı bölümünün:

A - 3., 4., 8., 10., 11., 12., 13., ve 21. maddelerindeki iptal hükümlerinin Anayasanın değişik 152. maddesinin İkinci fıkrası uyarınca kararın Resmî Gazete de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmelerine Muhittin Taylan, Kani Vrana, Hasan Gürsel Ahmet Salih Çebi, Şevket Müftigil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

B - 15. Maddesindeki iptal hükmünün aynı yolla kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine Muhittin Taylan, Kani Vrana ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşıoylarıyla ve oyçokluğu ile;

C - 18. Maddesindeki iptal hükmünün aynı yolla kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine oybirliği ile;

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Ç - 20. Maddesinin (B) bendindeki iptal hükmünün sadece harçlar bakımından aynı yolla kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle; 11. 12. 13. 14. ve 25. Şubat 1975 günlerinde karar verildi.

Başkan
Muhittin Gürün

Başkanvekili
Kâni Vrana

Üye
Kemal Berkem

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O.
Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

1. Kararın 1/17-A bölümü hakkında:

20/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun "Organların güvenliği sağlama görevleri" başlığını taşıyan 66. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci tümcesinde "Zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir." hükmüne yer verilmiş bulunmaktadır. Bu hüküm 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun daha sonra 26/6/1973 günlü, 1775 sayılı Kanunun 4. maddesi ile değiştirilen 20. maddesinin ikinci fıkrasında "Zabıta aşağıda yazılı hallerde üniversite, bağımsız fakülte, veya üniversiteye bağlı kurumların binalarına veya bunların eklerine girebilir.-A).... B) Herhangi bir davet veya izne bağlı olmaksızın suç ve suçluların kovuşturulması için her zaman," biçiminde yinelenmiş bulunmaktadır.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun bazı maddelerini değiştiren 26/6/1973 günlü, 1775 sayılı Kanunun 2., 3., ve 4. maddelerinin iptali hakkında açılan dava zerine Anayasa Mahkemesince verilen 25/4/1974 günlü, Esas: 1973/41, Karar: 1974/13 sayılı kararda, yukarıda sözü geçen hükme yönelen iptal isteminin reddi bölümü hakkındaki karşıoy yazımızda (Resmî Gazete Gün: 14 Eylül 1974, Sayı: 15006) belirttiğimiz gibi, Kolluğun bu kurala dayanarak, niversiteye ve eklerine her zaman girebileceği anlaşılmaktadır.

Üstelik, 1750 sayılı Kanunun 66. maddesinin nc fıkrasının ikinci tümcesinde "Bu taktirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili niversite Rektörlüğü ve bağımsız fakültelerin Dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir." deyiminden de, söz konusu girişimden yetkilileri haberdar edip etmemenin, Kolluk görevlilerinin kendi istek ve seçmelerine ve dolayısıyla kendi değerlendirmelerine bırakılmış bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, Anayasa'nın üniversitelerle ilgili 120. maddesinin ikinci fıkrasında "niversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, niversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz." hükmü de yer almaktadır.

Yukarıda sözü geçen dava konusu tümcedeki kuralın, buraya Anayasa'nın 120. maddesinin ikinci fıkrasından aynen aktarılmış ve dolayısıyla oradaki hükmün yinelenmesinden ibaret olduğu yolundaki bir benimseme ile, Anayasaya uygunluğu gibi bir düşünce ileri sürülebilir. Ancak, her iki hüküm amaçlarına göre karşılaştırıldığında birbirinden çok aynmh bulduktan hemen ortaya çıkmaktadır. Anayasanın 120. maddesindeki hüküm, niversite özerkliğinin suç ve suçluların kovuşturulması bakımından sadece engellik edemeyeceğini göstermekte ve böylece olumsuz yönden bir sınır getirmektedir. Yoksa, bu özerkliğin böyle bir halde de yok sayılmasını gerektirmemekte; tersine, her iki konuyu birbirleri ile bağdaşır bir duruma sokarak, bir yandan niversite özerkliğini saklı tutmakla birlikte, öbür yandan kolluğun suçlara ve suçlulara karşı yasadan gelen görevlerini geciktirmeden yapmak olanağını sağlamaktadır. Demek ki, Anayasanın 120. maddesi hükmü, suç ve suçluların kovuşturulması halinde bile niversite özerkliğinin gznnde bulundurulması ve korunması zorunluğunu koymaktadır.

Durumun böyle olmasına karşılık, dava konusu kural, niversitelerin Anayasadan gelen özerkliğini hiç hesaba katmadan madde metnine sanki salt bir yetki imiş gibi konulmuş ve böylece kolluğun sonuçta, uygulamalardan önce veya sonra olmak üzere, Yasada gösterilen yerlerin yetkililerine haber verme gereğini bile duymadan, bu yerlerle eklerine izinsiz, çağrısız ve yalnız kendi istek, ölçü ve seçmelerine dayanarak, her zaman girebilmelerine olanak, hazırlanmış bulunmaktadır. Böyle bir öngörme ve buna dayanan uygulamanın ise giderek sonunda keyfiliğe dönüşmesi ve dolayısıyla her iki kamu idaresi arasında çelişme, sürtüşme ve uzlaşmazlıklara yol aması olasılığı her vakit vardır.

Ceza Usul Hukukunda, suçluların kovuşturulması deyim ve kavramı sadece bir kamu veya şahs ceza davasının açılması ile başlayan sonraki soruşturma evrelerini kapsadığına göre, Anayasanın 120. maddesinin ikinci fıkrasında "Suç ve suçluların kovuşturulması" deyimine yer verilmesi, dava konusu kuralın Kanunda salt bir yetki biçiminde yer almasını gerektirici diye yorumlanamaz. Çünkü, Kolluka suçların kovuşturulmasından değil, yalnız izlenmesinden ve araştırılmasından söz edilebilir. Burada sularında suçlularla birlikte kovuşturulmasından söz edilmesindeki amaç, işlenmiş bir suç karşısında niversite özerkliğinin, bir suçun işlenmesinden sonra saniğinin bulunması, yakalanması ve gerekli cezasal kovuşturma yapılmak üzere yetkili adalet yerlerine teslim edilmesi gibi görevleri bakımından sadece engelleyici olmamasını sağlamaktan ibarettir. Demek ki, niversite özerkliğinin böyle bir halde dahi işler durumda olduğu kabul edilmiştir. Bundan başka, birer kamu kuruluşu olan niversite, bağımsız fakülte veya bunlara bağlı kurumların, bu özerk varlıkları gereği olarak Kolluğun, suç ve suçluların kovuşturulması ve daha

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

yerinde bir yasal deyimle izlenmesi, araştırılması ve yakalanması amaç ve nedenleri ile de olsa, karşılıklı ve bağdaşır bir tutum içinde davranma ve görevlerini yerine getirme durumunda olması zorunludur. Bu bakımdan, sözü geçen kural Anayasa'nın 120. maddesine önce yukarıdaki nedenlerle aykırı bulunmaktadır.

Ayrıca, Üniversite binaları ile eklerinin çevrelerinde yurtlar ve lojmanlar gibi salt mesken olan veya meskenden sayılan yerler dahi bulunmaktadır. Bunlar hakkında Anayasa'nın 16. maddesi ile öngörülüp diğer ilgili yasalarca da benimsenen (Konut dokunulmazlığı) nı ortadan kaldıracak ve böylece sözü geçen temel hakkın özüne dokunabilecek bir Yasa kuralının Anayasa'nın bu konudaki ilkeleri ve hükümleri ile bağdaşamayacağı açıkça ortadadır. Nitekim, dava konusu kural Kanuna konulurken, böyle bir sonucun doğacağı da hiç düşünülmemiş denebilir. Çünkü, bu kurala göre, Kolluğun Üniversiteye ve eklerine veya bunların çevrelerinde bulunan yurt ve lojman gibi yerlere, bu yerlerin yetkililerine ve sakinlerine hiç haber vermeden ve bir çağrı ile istek olmadan veya diğer yasalarda konu ile ilgili koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğine bakmadan, soyut olarak kendi istek, ölçü ve seçmelerine dayanarak yapacağı bir değerlendirme üzerine her zaman girebileceği anlaşılmaktadır.

Kararın, sonuç kesiminin I/17-A bölümüne yukarıdaki nedenlerle karşıyız.

II. Kararın sonuç kesiminin I/2, I/6-A-a ve c, I/19-A, C ve D ve II/A-B bölümlerine, Sayın Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşı oy yazısında bu konularda yer alan düşüncelere katılmak yoluyla karşıyız.

Başkan
Muhittin Taylan

Başkanvekili
Kani Vrana

KARŞIOY YAZISI

A) İlk İncelemede:

Anayasa'nın değişik 149 uncu maddesiyle 44 sayılı, Yasa'nın 21 inci maddesinin 10 uncu bendi ve 25 inci maddesinin 3 üncü bendi hükümleri uyarınca, üniversitelerin, kanunların Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Mahkememizde iptal davası açabilmeleri için Senatolarının üye tam sayısının salt çoğunluğuyla karar almaları gerekmektedir.

Yapılan ilk incelemede, davacı üniversite senatosunun hangi üyelerden oluştuğunu gösteren belge ile 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun, dava konusu maddelerinin iptali için Mahkememize başvurulmasına ilişkin olarak Rektörlüğe yetki veren ve Senato üyelerinin imzalarını taşıyan kararın onanlı örneğinin dosyada bulunmadığı görülmüştür.

Davacıya, 44 sayılı Yasa'nın 26 ncı maddesi uyarınca verilecek bir önel içinde, bu eksikliklerin tamamlanması için dosyanın geri çevrilmesi gerekeceği düşüncesiyle, esasın incelenmesine karşıyım.

B) Esasın incelemesinde:

I. Anayasa'nın 120 nci maddesinde, üniversite özerkliğinin bu maddede belirtilen kurallar içinde uygulanacağı ve bu özerkliğin üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmayacağı belirlenmiştir.

Millî güvenliği ve kamu düzenini ilgilendiren önemli suçların kovuşturulmasının gizli yürütülmesi zorunlu olan hallerde (önceden haber verme) nin sakıncalı görüldüğü ve 1750 sayılı Yasa'nın 66 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasında bu deyim (haber verebilir) biçiminde düzenlendiği anlaşıldığından bu düzenlemenin özerkliğe ve Anayasa'ya aykırı düşmediği görüşümdedir.

II. Üniversitelerin Kuruluş ve İşleyişleri, organları ve bunların seçimleriyle görev ve yetkileri üzerinde, Devletin gözetim ve denetim hakkı bulunduğu ve bu hakkın kullanılması usullerinin Kanunla düzenlenmesi Anayasa'nın 120. maddesi gereği olup, 1750 sayılı Yasa'nın 5 inci maddesinde belirlenen Yüksek Öğretim Kurulunun kuruluş ve işleyişini gösteren kuralların da (gözetim) kavramı içinde bu ereğe uygun olarak düzenlenmiş olması sebebiyle bu maddenin Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

III. Çoğunluk kararında; 1750 sayılı Yasa'nın, yüksek öğretim kurulunun kuruluş ve işleyişini gösteren 5 inci maddesinin iptal edilmiş olmasına dayanılarak gerek 6 ncı maddesinde, gerek diğer maddelerinde bu kuruma ilişkin kuralların da üniversiteler yönünden 44 sayılı Yasa'nın 28 inci maddesi işletilerek iptalleri yoluna gidilmiştir.

Oysa, gerekçesinde de açıklandığı üzere 28. madde, "iptal davası açılması veya itiraz yoluyla yapılan müracaat, bir Kanunun belirli madde ve hükümlerini hedef tutuyorsa, bazı hallerde bu madde ve hükümlerin iptali neticesinde aynı Kanunun müracaatta istihdaf edilmeyen diğer bazı madde veya hükümlerinin gayrikabili tatbik hale gelebileceği ve bu gibi maddelerin uygulanması hukuk düzeninde keşmekeş doğurabileceği" düşünülerek bu sakıncaları önlemek ereğiyle düzenlenmiştir.

O halde 28 inci maddenin,

1) Yalnız müracaatta istihdaf edilmeyen maddeler hakkında işletilmesi, müracaat edilenlerin anayasal denetime tabi tutulması,

2) O madde veya hükümlerin uygulanamaz hale gelmiş bulunması, gerekmektedir.

İtiraz konusu olayda ise 1750 sayılı Kanunun (yök) ün varlığına ilişkin 4 üncü maddesinin iptali istemi Anayasa Mahkemesince red edildiğinden bu Kuruluş ortadan kalkmamış ve üniversiteler dışında da olsa uygulanma olanağını yitirmemiş bulunduğu için müracaatta bu Kurula ilişkin olarak ileri sürülen iptal sebepleri varitmidir, değildir, birer birer ele alınıp Anayasa'ya çoğunluk denetimine tabi tutulması gerekirdi.

Bu nedenlerle çoğunluk kararının 28 inci maddenin uygulanmasına ilişkin kesimlerine karşıyım.

Üye

Kemal Berkem

KARŞIOY YAZISI

1 - 1750 sayılı Kanunun 3/b maddesi hakkında:

1750 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendindeki (Örf ve âdetlerine) deyiminin iptaline karar verilmiştir. Çoğunluğun, örf ve âdet hakkındaki görüşlerine ve iptal kararına aşağıdaki nedenlerle karşıyım:

A) "Örf ve âdet" e verilen anlam yanlışır:

"Örf", iman, görenek, töre, kaide, kanun demektir. "Âdet", nizam tarz, üslup, ölçü, kalıp, model anlamındadır. (bknz. Radloff lügati, Kamusu Türki, Büyük Türk lügati, Uygur metinleri, Elidrak Lisan-il-etrak ve haşiyesi. vs.)

"Örf" insanlarca iyi sayılan ve kabul edilen, mantıken ve hukuken iyi olan ve bu nedenle inkâr edilmeyen âdetlerdir. "Âdet" deyimini daha geniş olup aklın ve hukukun kabul edemeyeceği itiyatları da kapsar. Örf hem düşünceye hem eyleme şâmidir. Âdet sadece eyleme inhisar eder. "Örf ve Âdet" ise, görenek ve töreye dayanan düşünce ve davranışlara ilişkin kurallara verilen addır. Aklın ve hukukun kabul edemeyeceği bir kural, örf ve âdet deyimini içine girmez. (Türk hukuk lügati)

Şayet, bu kurallara riayet, amme kudreti ile sağlanmış, başka deyimle bunlara, yazılı hukukça bir kıymet atfedilmiş ve uyuşmazlıkların çözümünde kullanılmaları öngörülmüş ise, "Örf ve âdet Hukuku" ndan söz edilir. Burada kaynağını yazılı hukuktan almayan, yazılı olmayan fakat uyulması gereken kurallar bahse konudur. Bu tür kurallar, nisbeten uzun bir süre uygulanmış, toplumsal vicdan tarafından uyulması gerekli nitelikte kabul edilmiş ve Devlet tarafından da benimsenerek Devlet müeyyidesi ile kuvvetlendirilmişlerdir. (Bknz. Prof. Velidedeoğlu, T.M.H.U. Esasları, Shf.: 102 - 111)

1750 sayılı K.m: 3/b'ye göre Üniversiteler, maddede sayılı diğer nitelikleri yanında öğrencilerini "Örf ve âdet" lerine bağlı vatandaşlar olarak yetiştireceklerdir. Demekki bu deyim, Üniversitelerin, (toplumu oluşturan kişilerin iyi saydıkları, kabul ettikleri, mantık ve hukuk kurallarının da reddetmediği törelere bağlı vatandaşlar yetiştirmesi) anlamını taşımaktadır. Mevzu hukukun bir parçası olan dava konusu fıkra, örf ve âdete, öğrencilerin bağlı yetiştirilmesi biçiminde bir kıymet vermekte ise de, burada, uyuşmazlıkların çözümünde Örf ve âdet kurallarının kullanılmasını buyurma, örf ve âdet hukukuna riayeti sağlama söz konusu olmayıp, örf ve âdet hukuku mertebesine varmamış insancıl ve ahlâki düşünce ve davranışlara saygılı ve bağlı bir gençlik oluşturma esprisi vardır. Yoksa çoğunluğun ileri sürdüğü gibi, örf ve âdete dayalı bir hukuk düzeni oluşturma önerisi, çağ, akıl ve hukuk dışı Örf ve âdet, öğrencilerin örf ve âdet hukukuna uymaları, ya da Örf ve âdet hukuku yaratılması söz konusu değildir. Buna gerekte yoktur. Çünkü, örf ve âdet, hukuk haline gelmişse, öğrenciler buna esasen uyacaklardır. Hukuk yaratmak, ise, üniversitenin işi değildir. Öteyandan bölgesel değil, genel genel nitelikteki Örf ve âdet kurallarından bahsedildiği anlaşılabilen ve akla uygun ve mevzuu hukukça yasaklanmamış olmak, örf ve âdetin unsurlarından bulunmaktadır. O halde üniversiteler araştıracaklar, inceleyecekler, gerekli çabaları gösterecekler, ülke çapındaki genel ve geçerli kuralları saptayıp öğreterek onların bunlara bağlanmalarını sağlayacaklardır.

Binaenaleyh, çoğunluğun örf ve âdete, anlatılanlar dışında bir anlam vermesi, çağ, akıl, hukuk dışı sayması, bilimsel gerçeklere uymamaktadır.

B) Atatürk devrimlerine verilen anlam ile, dava konusu kuralı Anayasa'nın ikinci maddesi ve "Başlangıç" kısmına aykırı sayan görüşde hatalıdır. Söyle ki:

Anayasa'nın 2 nci maddesi uyarınca, Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkeler Cumhuriyetin niteliklerindedir. Bu ilkelerden birisi de "Atatürk devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olmak" tır. Anayasa'nın 153 üncü maddesi, Atatürk devrimlerine ilişkin kanunları tadadi bir şekilde tespit etmiş ve bunların Anayasa'nın halk oyuyla kabul edildiği tarihteki metinlerini korumuş, bunların Anayasa'ya aykırı sayılmayacağını ifade etmiştir. Görülüyor ki, Atatürk devrimleri geçmişteki bir olgudur, yasalaşmıştır, Anayasayla korunmuştur ve yaşamaktadır. Türk toplumunda, bunlara aykırı örf ve âdet düşünülemez ve bunlara aykırı örf ve âdetin Üniversitelerde öğretilmesi söz konusu değildir. Bu Devrim kanunlarına aykırı davranışlar, sadece "âdet" tir, "Örf" niteliği yoktur. O halde Atatürk devrimleriyle örf ve âdetin bağdaşmayan bir yönü düşünülemez.

Öteyandan, Anayasa ve ilgili kanunların öngörmediği ve Atatürk zamanında yapılmamış, özellikle ondan sonra yapılmış veya yapılacak bir devrimi, Atatürk'e maletmeye ve Atatürk Devrimi saymağa da imkân mevcut değildir. Örneğin, bazı çevrelerin savunduğu gibi, sosyalist veya Marksist bir hareketi, Atatürk devrimlerinin devamı gibi tanıtmak olanaksızdır. Bu nedenlerle çoğunluğun "Başlangıç" taki devrim deyimim Atatürk sözcüğünden ayırarak, salt bir anlam ve yoruma tâbi tutulması açıkça Anayasa'nın lâfzına ve ruhuna aykırıdır.

Kuşkusuz, bilim ve teknikteki gelişmelere, çağa uymak, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak zorunludur. Bu amaçla yapılacak girişimler, geniş anlamda devrim sözcüğünün kapsamına girebilir. Fakat bunlara, "Başlangıç" ta "daima yüceltmek" sözcüğüyle, 21, 41, 120 nci ve öteki maddelerde işaret edilmiştir. Şu halde çağdaş, uygarlık düzeyine ulaşmak, bilim ve teknikteki gelişmelere uymak için, "Atatürk Devrimleri" deyimine dayanılmaz. Bunlar dışında, Anayasa'da bir "devrim" kelimesi yoktur. Bu nedenle kararda devrimcilikten ve felsefesinden söz edilmesi gereksiz bir yanılgıdır.

c) Çoğunluk kararında, örf ve âdete bağlılığın çağdaş uygarlık düzeyine erişilmesine, çağdaş bilim ve teknolojinin kazanılmasına, hızla ilerleme ve kalkınmaya, bu amaçla atılımlar yapmağa, dinamizme engelmış gibi gösterilmesi de yanlış bir yargıdır. Şöyleki:

1 - Örf ve âdetlere bağlılık, öğretim ve öğrenimin çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yapılmasına ve bunların kazanılmasına, toplumun çağdaş uygarlık düzeyine erişmesine, kalkınmasına ve bu amaçla hızlı atılımlar yapılmasına engel teşkil etmez.

Dünyaya bir göz atacak olursak, örf ve adetlerini korumuş, bunlara bağlı kalmış milletlerin, tamamen maddeci ve eyyamcı milletlerden çok daha ileri bilim ve teknoloji seviyesine ulaştıklarını, kalkındıktan ve hızlı atılımlar yaptıklarını görürüz. Örneğin Japonya, İngiltere, İsviçre bir ölçüde bütün hür batı âlemi böyledir. Bu görümüm, milletler için olduğu kadar, kişiler için de aynıdır. Bilim ve teknolojiye isim yapmış kişilerden, örf ve âdetlerine bağlı olanların sayısı, maddeci, çıkarıcı ve dinsiz olanlardan çok daha yüksektir. (Bknz. Prof Dr. O. Düzgüneş, öğretimde çağdaşlık, milliyetçilik, örf ve âdetlere bağlılık)

2 - Üniversite öğrencilerine, Türk Kültür, tarih ve Örf ve âdetler öğretilmeden, Anayasa'nın başlangıcındaki "...bütün fertleri, kaderde kıvançta, tasada ortak bölünmez bir bütün halinde millî şuur ve ülküler etrafında toplamak..." mümkün olmaz. Bu nedenle çoğunluk kararı anayasal amaçların gerçekleşmesine de ters düşmektedir.

3 - Tarihî incelemeler göstermektedirki, Türk tarihinde, gerilemeler, felâketler, örf ve âdete bağlılığın zayıfladığı dönemlere rastlamaktadır. İlerleme ve başarılar ise, bağlılığın arttığı dönemlerde gerçekleşmiştir. Bizatihi Türkiye Cumhuriyeti bile, örf ve âdetine, dinine, Türk milliyetçiliğine bağlı kişilerin eseridir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

4 - Son yıllarda Üniversitelerde ortaya çıkan durumun müşahadesi, milliyetçi, örf ve âdetlerine bağlı öğrencilerin, ilim ve teknolojide ilerleme arzu ve başarılarının, solcu materyalist öğrencilerle kıyaslanamayacak kadar fazla olduğunu, örf ve âdetlerine bağlı olanların düzenli bir öğrenimi istemelerine karşın, ötekilerin, Marksçı, Leninci Maoçu düşünce ve eylemlerle üniversiteleri karıştırdıkları, öğretim ve öğrenim hürriyetini ortadan kaldırdıkları, baltaladıklarını ortaya çıkarmaktadır. Esasen, bu olaylar nedeniyle ve gençliğin anarşist, Marksist; Maoist yollara sapmaması ve vatana millete bağlı, ülkenin bilim ve teknikte ilerlemesi çağdaş uygarlığa erişmesi konusunda çalışmasını sağlamak için, dava konusu hüküm sevk edilmiş bulunmaktadır.

Bu nedenlerle, söz konusu kural Anayasa'nın 21 ve 120 nci maddelerine aykırı olamaz.

D) Çoğunluğun, örf ve âdeti, tutuculuk ve gericilik kavramlarıyla karışırması da hatalıdır.

Örf ve âdetin, çağdaş bilim ve tekniğin kazanılmasına engel olmadığı, teknik ve bilimsel bir duraksamayı öngörmediğini, yukandanberi açıkladık. Kaldığı, örf ve âdet, bizatihi kendi içerisinde, sosyal yapının değişmesiyle birlikte değişir, (Bknz. Spencer ve Westermarck'a atfen Prof. Dr. Fındıkoğlu, İçtimaiyet,) O halde, örf ve âdetin bünyesinde gericilik ve tutuculuk bulunduğu savı hatalı ve abartılmış bir yargıdır. Esasen hukukumuzda, Örf ve âdeti kabul eden ve onlara hukuki güç tanıyan kanunlar vardır. (Örneğin Türk Ticaret Kanunu, Medenî Kanununun 1, 325, 590, 592, 598, 661, 619, 621, 675, 739, Borçlar Kanununun 111, 156, 186, 208, 210, 220, 221, 257, 258, 262, 266, 270, 281, 285, 296, 298, 308, 326, 331, 334, 375, 406, 420, 423, 476, vs. maddeleri gibi.

Şayet, örf ve âdet, çoğunluğun tanımladığı gibi, tutucu ve gerici nitelikte olsaydı, Atatürk'ün sağlığında yapılan kanunlarda, "örf ve âdet" e bu kadar geniş bir yer verilmez ve hukuki güç tanınmazdı. Öyle sanıyorum ki, çoğunluğun yorumu, bir kavram karışıklığı sonucu ortaya çıkmıştır.

E) Yukarıdaki açıklamalarımızla, örf ve âdetin normal karakterli olduğunu savunduk. Biran için bunun aksi düşünülse ve bunlar içinde patolojik karakterde olanların bulunabileceği kabul edilse bile, Üniversiteler normal ve patolojik örf ve âdetin ve sonucuna göre toplumun sosyal sağlığının saptanması ve bunlardan normal olanların gençlere öğretilmesi görevinin verilmesindeki yararlar inkâr edilemez. Terimlere, sırf bir tutuculuk ve gericilik isnadı ve kuşkusuyla, Üniversitelerin, böyle bir görevden yoksun bırakılması, ülkenin zararına olmuştur.

F) Dava konusu madde örf ve âdeti, Atatürk devrimleri, çağdaş uygarlık ile birlikte benimsemiştir. Madde tümüyle incelenmeli ve manâlandırılmalıdır. Böyle yapılsaydı bu kavramlar arasında bir çelişki bulunmadığı görüldü. Çoğunluğunun bu yöntemi benimsememesi de hatalı sonuca ulaşılmasına neden olmuştur.

II - 1750 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin 1-4 üncü fıkraları hakkında:

Çoğunluk Yüksek Öğretim Kurulu üyelerinin çoğunluğunun yürütme organınca seçilmesini ve bu kurula yönetimi etkileyecek yetkiler verilmesini, Anayasa'nın 120. nci maddesine aykırı bularak söz konusu maddeyi iptal etmiştir.

Anayasa'nın 120. maddesine göre, üniversite yönetimi Devletin gözetim ve denetimi altındadır. Üniversiteler kendi seçtikleri organlar, eliyle yönetilecek, fakat Devlet bu yönetimi gözetecek ve denetleyecektir. Özerklik kötüye kullanılıyor mu? Öğretim ve Öğrenim hürriyet ve teminat içinde çağdaş bilim ve teknoloji ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülüyor mu? Aksine öğretim ve öğrenim hürriyetinden eser kalmamış, üniversiteler marksist militanların ve hocaların yuvası haline mi gelmiş, anarşi mal ve can emniyeti bile bırakmamış, çağdaş bilim ve teknik yerine Marks'tan, Lenin'den, Mao'dan Engels'ten pasajlar mı öğretiliyor. Kemalizm mi horlanıyor? Bütçe ile verilen ödenekler, Türk milleti ve Devletini yok etmeye yönelik yabancı ideolojilerin emrinde,

millî zararına mı kullanılıyor' Devlet bunları denetleyecek ve gözetecektir. Çünkü 12 Mart öncesinde, üniversiteler maalesef bu hale düşürülmüş ve bugün dahi bazı fakültelerde Anayasal çizgi içersinde bir eğitime geçilememiştir. Şimdi Devlet bu gözetim ve denetim görevini nasıl yapsın' Bunu üniversitelerin kendisine mi bıraksın' Bir çeşit otolimitasyon yöntemi mi uygulasin' Yani gözetilecek ve denetlenecek kişilere Devlet adına gözetim ve denetim yetkisini terk mi etsin' Çoğunluk bunu tasviye ediyor, ya da bu sonuca ulaşıyor. Oysa, böyle bir yöntem açıkça Anayasa'ya ve mantık kurallarına aykırıdır. Bir kuruluşu gözetilecek ve denetleyecek organın o kuruluş dışında bir teşkilât olacağı açık ve seçik olarak ortadadır. Bu böyle olunca, Üniversite dışında kurulacak organa hep Üniversiteye mensup kişilerin atanmasını öne sürmekte tutarsızdır. Böyle bir şey Devlet yetkisini onlara terketmek olur. Bu kuruluşa yürütme ve yasama organına mensup kişilerin atanması zorunludur. Aksine görüş denetim ve gözetimin temelinden kaldırılmasını savunmak anlamındadır.

Öteyandan, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Öğretim Kurumunun üniversiteler açısından görev yapabileceğini kabul etmiş iken, bu kurula verilen yetkiler nedeniyle kuruluşun iptal edilmesi, gereksiz bir çelişkidir. Şayet, söz konusu kuruma Anayasa'ya aykırı bir yetki verilmişse, talep bulunması kaydıyla, bu yetkiyi veren maddenin iptal edilmesi gerekirdi. Yoksa kuruluş maddesinin değil.

Bundan başka, kurula Millî Eğitim Bakanının başkanlık etmesi ve üyelerinin yarısının Hükümetçe atanması da, Anayasa'nın 120 nci maddesine aykırı sayılamaz. Bir defa, atanmalar içinde Öğretim üyesi olanlar vardır. Gerek atanmalar ve gerekse atayanların en az kurulun öteki yarısını oluşturan üniversite öğretim üyeleri kadar dürüst, faziletli Anayasa ve kanunlara sayılı olacaklarını kabul etmek gerekir. Kamu oyu ve parlamento denetimi ve görev suistimalini önleyen yasalar, bunların görevi kötüye kullanmalarına engel olur.

III - 1750 sayılı Kanunun 6, 22, 38, 43, 56, 74, ncü maddeleri hakkında:

Çoğunluk, 1750 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin Üniversiteler yönünden iptali sebebiyle, artık uygulama yeri kalmayan 6 ncı maddesini, 22/1. maddesindeki "Yüksek öğretim Kurulunun, göstereceği...", 38/1. maddesindeki "... esasları Yüksek Öğretim Kurulunca tespit edilecek..." 43 üncü maddesinin son fıkrasındaki "Yüksek Öğretim Kurulunun talebi ve..." 56/1. maddesindeki "Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca...", 74/1. maddesindeki "... ve Yüksek Öğretim Kurulunun onayı..." deyimlerini, 44 sayılı Yasa'nın 28/2 nci maddesi uyarınca iptal etmiştir.

Oysa, 44 sayılı Kanunun 28/2 nci maddesinin olayda uygulama yeri yoktur. Çünkü, bu maddenin uygulanabilmesinin başta gelen şartı, Anayasa Mahkemesine yapılan müracaatın kanun veya içtüzüğün sadece belirli bir madde veya hükümleri aleyhine yapılmış olması ve bunların iptaline karar verilince kanun veya içtüzüğün diğer bazı hükümleri veya tamamının uygulanmaması sonucunun doğmasıdır. Hem maddenin gerekçesinden, hem de metninden, açıkça anlaşıldığı veçhile, 28/2 nci madde uyanca iptal edilen hükümler aleyhine yöneltilmiş bir dava bulunmamalıdır. Metindeki "...Eğer müracaat... belirli bir madde ve hüküm ...aleyhine yapılmış olupta... diğer bazı hükümler veya tamamının uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa..." deyimleri, bu ciheti açıkça ispatlamaktadır. Dil kurallarına göre, maddeden başka anlam çıkarmak olanaksızdır. O halde, Anayasa Mahkemesine açıkça iptalleri için başvurulmuş hükümler hakkında 28/2 nci madde uygulanmaz. Açıkça iptalleri istenilmiş maddeler hakkında Anayasa Mahkemesi usulünce incelemesini yapar, şekilden ve esastan bir iptal nedeni bulunup bulunmadığını araştırır, inceler tartışır ve sonucuna göre iptale, ya da istemin reddine karar verir, örneğin böyle bir inceleme yapılsa, nedenleri varsa, söz konusu maddelerin çoğunluk kararında yapıldığı gibi bazı deyimlerinin değil, belki tümünün iptali gerekebilirdi. Esasen, yapılan müracaatlar hakkında, gerekli incelemeyi yapıp karar vermek, Anayasa Mahkemesinin, Anayasa ve 44 sayılı Yasayla belirlenmiş görevidir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Nitekim, olayımızda, Ankara Üniversitesi, söz konusu maddelerin Anayasa'ya aykırılığını ileri sürerek, iptallerini, Anayasa Mahkemesinden istemiştir. Şu halde, Anayasa Mahkemesinin, dava konusu olan bu maddeler üzerinde gerekli inceleme ve görüşmeleri yaparak sonucuna göre bir karar vermesi gerekirken, 44 sayılı Kanunun 28/2 nci maddesinin uygulanmasının zorunluğundan söz ederek, bu maddelerdeki bazı deyimlerin iptali yoluna gitmesi, Anayasa ve 44 sayılı Yasaya aykırıdır.

Öteyandan, yüksek öğretim kurumuna söz konusu maddelerle verilen yetkilerin Anayasa'ya aykırı olup olmadığı, 1750 sayılı Kanunun 5/1-4 maddeleri iptal edilirken de araştırılmamış, genel bir biçimde yönetimi etkileyeceğinden bahsedilmekle yetinilmiştir. Şu halde, anılan maddelerin, vaki talebe rağmen, şekil ve esastan Anayasa'ya aykırı olup olmadıkları yönü incelenmeksizin 28/2 maddeye yanlış anlam verilerek, açıklanan biçimde iptale karar verilmesi, tetkiksiz ve görüşmesiz ve kolay bir yöntemin benimsenmesi yönünden de sakıncalıdır.

Bu sebeplerle çoğunluk kararına muhalifim.

IV - 1750 sayılı Kanunun 29/a maddesi hakkında: Çoğunluk, asistanların tayininde aranacak şartları belirleyen 1750 sayılı Kanunun 29/a maddesindeki ".. görev alacağı bilim dalında doktora veya tıpta uzmanlık diploması almış olmak" hükmünü, memleket gerçeklerine, Anayasanın 50 nci maddesine, eşitlik, sosyal adalet, millî dayanışma ilkelerine, üniversite öğretim üyeliği mesleğini malî olanakları iyi olanların tekeline bırakacağından dolayı, fırsat eşitliğine aykırı görerek iptal etmiştir.

Çoğunluğun da kabul ettiği ve Anayasanın 50 nci maddesinde açıkça belirtildiği gibi, halkın eğitim ve öğrenimini sağlamak, Devletin başta gelen ödevlerindedir. Üniversite eğitimi de bu ödevlerin bir bölümüdür ve Anayasanın 117 nci maddesi uyarınca kamu hizmetidir. Memurlar eliyle görülür ve bunların nitelikleri kanunla düzenlenir. Ayrıca Anayasanın 58/2 nci maddesi, kamu hizmetine alınmada ödevin gerektirdiği niteliklerin aranabileceğini, açıkça öngörmektedir. Bundan başka 1750 sayılı Kanunun 58 nci maddesine göre, asistanlar üniversite öğretim üyesi yardımcısıdır, eğitimle görevli ve yükümlüdürler.

Bir bilim dalında doktora yapmak ve uzmanlık kazanmak, kişiye belirli bir bilimsel seviye ve eğitime ve öğretme gücü, bilimsel çalışma metodu kazandırır. Bu nitelikteki bir kişi, böyle nitelikleri olmayanlara kıyasen, daha kolay ve iyi öğretir. Bizzat kendisi de, doçentlik payesine daha kolay erişmek imkânını bulur. O halde, bu düzenleme, çoğunluğun kabulünün aksine, hem hizmete, hem de bizzat kişiye yararlıdır ve yukarıdan beri sayılan Anayasa maddelerine uygundur..

Hükmün, memleket gerçeklerine aykırı bir yönü de yoktur. Bugün için ülkemizde doktora ve uzmanlık kazanmış kişiler kolaylıkla bulunabilmekte ve bunların sayısı her geçen gün artmaktadır. Nitekim, Yasa koyucu da durumu böyle takdir etmiştir. Bu takdir ve kabulün aksini ileri süren çoğunluğun, bu konuda ayrıntılı bilgi, istatistik ve dokümanlara dayanması gerekirdi. Oysa çoğunluk, kuralın memleket gerçeklerine aykırı düştüğü yolunda mücerret ve ispatlanmamış bir faraziyeyle dayanarak, söz konusu hükmü iptal etmiştir. Böylesine doğruluğu kanıtlanmamış faraziyelere istinaden parlamentonun siyasi taktiklerine müdahale ederek, kanun iptal etmek, Anayasa yargısı için sağlıklı bir usûl değildir.

Kuralın Sosyal adalet, millî dayanışmaya ters düştüğüne ilişkin görüşler içinde aynı düşünceleri tekrarlamak gerekir.

Kuralın üniversite öğretim üyeliği mesleğini zenginlerin tekeline bırakacağından dolayı fırsat eşitliğine aykırı olduğu görüşüne de katılmak mümkün değildir. Çünkü, Kanun 32 nci maddesiyle "Doktora veya tıpta uzmanlık öğrenciliği ve bu öğrenciliğin devam etme koşullarını

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

düzenlemiş ve olanaklar getirmiştir. Bu hüküm işletilerek, malî durumu eiverişli olmayan vurt çocuklarına da doktora veya uzmanlık kazandırılması pekâlâ mümkündür. Çoğunluk 32 nci maddedeki olanakları, yürütmenin taktiri, yıllık bütçe ve kadro sınırlamalarına bağlı tutulması nedeniyle yetersiz görerek yukarıdaki yargıya ulaşmakta ise de, bir ülkenin yürütme organını, ülkenin ihtiyaç duymasına rağmen gençlerin doktora veya uzmanlık kazanmasını istememekle ve yasama organını yeterli bütçe ve kadro imkânlarını sağlamamakla suçlamak, kanaatimce, adil ve insaflı bir yargı olmaz. Aksine gerekli bütçe ve kadro imkânlarının zamanında sağlanacağı ve yürütmenin takdir yetkisini iyi kullanacağını kabul etmek gerekir. Hüsnüniyet asıldır. Üstelik Hükümetleri takdir haklarını iyi kullanmaya yönelten, parlamento, kamu oyu, basın gibi güçler, kazaî denetim, hukukî ve cezaî sorumluluklar vardır. Bütün bu unsurları görmemezlikten gelerek, doğruluğu kanıtlanmamış fazaziyelerle, aslında Anayasaya uygun olan kuralın iptaline karar verilmiş olmasına karşıyım.

V - 1750 sayılı Kanunun 61/ son fıkrası hakkında:

Çoğunluk, 1750 sayılı Kanunun 61/ son maddesini Anayasanın 120. maddesindeki yönetim özerkliğine aykırı bularak iptal etmiştir. Bu fıkra "Rektör hakkında yapılan disiplin koğuşturması, üniversite denetleme kurulunca tayin edilecek bir soruşturmacı tarafından yürütülür." kuralını taşımaktadır.

Rektör, üniversite yönetim kurulunun başıdır. Rektör hakkında da disiplin koğuşturması gerekebilir. Fakat görevinin niteliği itibariyle bu soruşturma, Üniversite profesörleri veya yönetim kurulu üyelerinden birine verilemeyeceğine göre, Devlet adına denetim hakkını kullanan üniversite denetleme kuruluna verilmesi zorunludur, en doğru yöntemdir.

Soruşturmayı yapmakla görevlendirilen üniversite denetleme kurulu soruşturma sonucunu, yetkili üniversite organına ulaştırmakla yetinecek öteki işlemler, bu organlarca yapılacaktır. Bu nitelikteki bir fonksiyonun, üniversitenin yönetim özerkliğini bozan bir yönü olamaz. Esasen çoğunluk kararında, üniversite denetleme kuruluna verilen soruşturma yetkisinin Üniversite yönetim özerkliğini ihlâl etmesi veçhi de izah edilmiş değıldir. Karara bu nedenle muhalifim.

VI - 1750 sayılı Kanunun 66/3. maddesi hakkında:

Anayasa'nın 1488 sayılı Kanunla değışik 120. maddesi, üniversite özerkliğinin, üniversite binaları ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olamayacağını açıkça belirtmiştir. Bu hüküm, 1488 sayılı Anayasa değışikliği ile 120. madde metnine sokulmuştur. Bu düzenlemenin sebebi vardır. Bu ülkede 12 Mart öncesinde marksist ve anarşistlerin işbirlikçisi bazı üniversite yönetici ve öğretim üyeleri, üniversite bina ve eklerinde zabitanın suç ve suçluları koğuşturmasına üniversite özerkliği ihlâl ediliyor iddiasıyla engel olmak istemişlerdir. Üniversiteler, anarşist saldırganların, Marksist, Leninist, Maoist'lerin Devleti yıkmak, milleti ve ülkeyi bölmek isteyenlerin karargâhı haline getirilmiş ve üniversite özerkliğinin, bu gibilerin kalkını olarak kullanılması temayülü belirlemiştir. İşte bu gibi yorum ve uygulamaları ortadan kaldırmak için yukarıdaki hüküm sevkedihmiş bulunmaktadır. Çoğunluğun, Anayasa'nın 120. maddesi değıştirilmemiş olsaydı bile, Üniversite özerkliğinin üniversite binalarında ve eklerinde işlenmiş suçların ve suçluların veya suç işleyip te buralara sığınmış olanların koğuşturulmasına engellik edemeyeceğine ilişkin yorumu, biraz önce açıklanan olaylara ve ülke gerçeklerine ters düşmekle birlikte, iyimser bir yorumdan ibarettir. Şu halde, çoğunluğun kabul ettiği gibi işlenmiş bir suçun ve faillerinin takibi, yakalanması, suç delillerinin toplanması amacıyla zabıta gece ve gündüz herhangi bir çağrı ve izne gerek olmadan, üniversite bina ve eklerine girebilir, gerekli çabaları gösterebilir.

1750 sayılı Kanunun İptal edilen 66/3. maddesi, "Bu takdirde giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültelerin dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir" hükmünü taşımaktadır. Çoğunluk, bu hükümlerle zabitanın üniversite bina ve eklerine girme ve arama yapmada tamamen serbest olduğunu ve özerk yönetime herhangi bir haber verme zorunluğu ile dahi yükümlü tutulmadığını, bu durumun özerk üniversite yönetimi esaslarıyla bağdaşmayacağını kabul etmekte ve kuralı Anayasa'nın 120. maddesine aykırı bulmaktadır. Bu nun niçin böyle olduğunun inandırıcı gerekçesini göstermemekte, sade ce görüşünü "Hiçbir kuşkuya yer vermeyecek derecede ortada" sözlerine ve benzer bir kuralın evvelce Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş bulunması vakıasına dayandırmaktadır. Bu görüşe katılmak imkânsızdır. Şöyle ki:

A) Suçların ve suçluların üniversite binaları ve eklerinde koğuşturabileceği bir kere kabul edildikten sonra, bu teşebbüsten üniversite yönetiminin giriş sebebinin niteliğine göre haberdar edilebilmesini içeren kuralın, üniversite özerkliğine aykırı düştüğü savunulamaz. Çünkü, zabıta, üniversite binalarına ve eklerine koğuşturma için girmektedir. Suç ve suçluların koğuşturulması gizlilik ister. C. M. U. Kanununa göre hazırlık tahkikatı gizlidir. Bu gizliliğin ihlâli koğuşturmanın başarısız kalmasına yol açar. Nitekim 12 Mart öncesinde, anarşist ve marksistleri korumak, zabitanın üniversitelerdeki koğuşturmasını engellemek isteyen işbirlikçi Üniversite yöneticileri çıkmıştır. Bu tür kişilerin her dönemde görülebileceği tahmin edilmelidir. İşte, kanun koyucu üniversite binaları ve eklerinde yapılacak koğuşturmanın herhalükârda üniversite yönetimine haber verilmesinin mahzurlu olabileceğini düşünmüş, haber verme keyfiyetini, koğuşturmayı yapanın takdir ve sorumluluğuna bırakmıştır. Koğuşturmadan amaç başarıya ulaşılmasıdır. Haber vermenin başarısızlığa yol açacağı kuşkusu varsa, haber vermenin, gerektiğinde değil de, mutlaka yapılmasını arzulamak, koğuşturmanın başarısızlığını istemek olur. Çoğunluk, hem üniversite bina ve eklerinde koğuşturma yapılabilir, diyor, hem de koğuşturmayı haber verme mecburiyeti önererek, koğuşturmanın başarıya ulaşmaması olasılığına yol açıyor. Bu tam bir çelişkidir.

B) Anayasanın gerek 120. maddesi ve gerekse öteki maddelerinde, üniversite bina ve eklerinde yapılacak koğuşturmanın üniversite yönetimine haber verilmesi mecburiyetini koyan hiçbir kural yoktur. Bu nedenle de dava konusu hükmün 120. maddeye aykırılığında söz edilemez.

C) Koğuşturmayı haber vermenin üniversite özerkliği ile bir ilişkisi ve özerkliği bozan bir yönü de yoktur. Çoğunluğun "hiçbir kuşkuya yer vermeyecek derecede ortada" sözleriyle güya bir ilişki kurması, tamamen dayanaksız ve yetersizdir. Çoğunluğun kararında da kabul edildiği gibi "Üniversite Özerkliği, siyasal çevreler, iktidarlar, baskı kümelerinin, üniversite çalışmaları ile öğretim ve eğitimi etki altına almaları yolunu kapayan ve bu faaliyetlerin bilimsel gerek ve gereksinimlerden başka herhangi bir düşünceden uzak kalacak bir ortamda sürdürmelerini sağlayan bir müessese" olarak kabul edilse bile, kuralın özerkliğe aykırı tarafı bulunamaz. Zira, zabıta üniversiteye suçları ve suçluları koğuşturmak için girecektir. Üniversiteyi suçlardan ve suçlulardan temizleyecektir. Yoksa, üniversite eğitimi, öğretimi, ve çalışmalarını etkilemek gibi bir görev ve fonksiyonu yoktur. Suçlardan ve suçlulardan arınmış bir üniversitenin ise, gerçek anlamda özerk bir üniversite haline geleceği izahtan varestedir. Zabitanın koğuşturmayı haber vermesi, koğuşturmayı başarısız kılabilmesine ve amaca ters düşebileceğine, üniversiteler gereği gibi suçlar ve suçlulardan arınamayınca, bu sonuçtan, kuşkusuz üniversite özerkliği zarargörecektir. Binaenaleyh, koğuşturmanın haber verilmesinin, işin gereğine göre zabitanın takdir ve sorumluluğuna bırakılması, üniversite özerkliğinin yararına, aksine mecburi kılınması bu özerkliğin zararına. Bu nedenledirki, çoğunluğun yorumu üniversite özerkliği zararına bir sonuç yaratabilecektir.

D) İptal kararı, yol açtığı sonuç itibarıyla de tutarsızdır. "Taktiren haber verme"yi öngören hüküm, iptal edilince, ortada haber vermeyi gerektiren hiçbir kural kalmamıştır. Anayasa Mahkemesi, Yasama organına yeni düzenlemeleri ve biçimini buyurma yetkisine sahip ve boşluğun doldurulması da kesin olmadığına göre çoğunluğun yorumuna ters düşen bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Bu sebeplerle çoğunluk kararına katılmıyorum.

VII - 1750 sayılı Kanunun 69/2. maddesi hakkında:

Çoğunluk, 1750 sayılı Kanunun 69/2. nci maddesini iptal etmiştir. Bu fıkra "Anayasada yeralan hak ve hürriyetlerden herhangi birisinin, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdıyla kullanılması hallerinde, Bakanlar Kurulu ilgili üniversitenin veya bu üniversiteye bağlı kuruluş ve kurumların veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültenin idaresine belli bir süre ile elkoyabilir. El koyma kararı Resmî Gazete'de yayımlanır. Yayımlanmayı müteakip 48 saat içinde T.B.M.M. Birleşik toplantısının onanımına sunulur. Elkoyma süresi 2 ayı geçemez." şeklindedir.

Anayasanın 120. maddesinin son fıkrasına göre, üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda, öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarıncı giderilmemesi halinde, Bakanlar Kurulu ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine elkoyar ve bu kararını hemen T.B.M.M. Birleşik toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin elkoymayı gerektireceği kanunla düzenlenir. O halde, kanun, üniversite özgürlüğünün hangi hallerde tehlikeye düştüğü veya düşmüş sayılacağını belirleyecektir. Özel kanun bunu açıklamıştır. Bir üniversitenin içinde, Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden herhangi birisinin insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din, mezhep ayırımına dayanarak nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdıyla kullanılması halini, öğrenim ve öğretim hürriyetinin tehlikeye düşmesi ve elkoymayı gerektirir hal olarak kabul etmiştir. Fıkradaki "ilgili üniversite" sözcüğü anılan eylemlerin üniversite içinde geçmesi gereğini ifade etmektedir.

Bu nedenlerle çoğunluk kararına karşıyım.

VIII - 1750 sayılı Kanunun 70/C maddesi hakkında:

Çoğunluk 1750 sayılı Kanunun 70/C maddesini iptal etmiştir. Bu bentle "Üniversite yönetimine elkonulması halinde, Bakanlar Kuruluna üniversitelerde ve bağlı kuruluşlarda görevli kimselerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırma" yetkisi verilmiştir.

Üniversitede vazifeli kişilerden bazıları, üniversite yönetimine el konulmasına yol açan olaylara karışmışlar, bu olayların tertipçi veya işbirlikçisi ve sanıkları iseler, bunların görevlerinden uzaklaştırılması kadar doğal bir tedbir olamaz. Bunların haklarındaki kovuşturmayla rağmen, görevlerinde bırakılmaları, elkoymayı gerektiren olayların tekrarını, üniversitelerin bunalımdan çıkıp normal döneme dönmemesini arzulamak olur. Üstelik madde, kovuşturma sonuçları gerekli kılmıyorsa görevden uzaklaştırmanın söz konusu olmadığını açıkça belirtmektedir. Çoğunluğun yorum ve gerekçesi ceza ve ceza yargılama hukuku ilkelerine aykırıdır. Haklarında görevden uzaklaştırma işlemi uygulananlar masum kişiler olmayıp, olaylara iştirak ettikleri hakkında kuvvetli delil ve belirtiler bulunan kişilerdir. Suç işleyenlerin suçsuzlukları anlaşılıncaya kadar ceza yargılama hukukunun koruma tedbirlerine maruz kalmaları kaçınılmaz bir durumdur. "Masumiyet asıldır" kuralı, suçluluğu kanıtlamadıkça kişinin cezai müeyyidelere çaptırılmaması anlamındadır. Yoksa hakkındaki delillerin toplanması, delillere tesir etmesinin önlenmesi, ceza davasının muvafakiyetine yönelik koruma tedbirlerinin, suçluluğu hakkında kuvvetli belirtiler bulunan kişiye uygulanmaması, yeni olaylara yol açması olasılığı bulunan bu gibilerin bu ortamdan uzaklaştırılmaması manasına gelmez. Kuralın hukuk devletine aykırı bir yönü yoktur, benzer tedbirler hukuk devleti sayılan bütün devletlerde mevcuttur.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Üniversite özerkliği, üniversite yönetimine el konulmasını gerektiren ağır suçları işleyenlerin, her kim olursa olsunlar, korunmasını içermediğine göre, kuralın Anayasanın 120. maddesine aykırı bir yönü de olamaz.

Bu nedenlerle çoğunluk kararına muhalifim.

IX - 1750 sayılı Kanununun 82/2 nci maddesi hakkında:

Çoğunluk, 82 nci maddenin Karadeniz Teknik ve Atatürk Üniversiteleri ile ilgili hükümlerini iptal etmiştir.

Oysa, Anayasanın 120/3 maddesinde "Özel Kanuna göre kurulan Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır." denilmiştir. Karadeniz Teknik ve Atatürk Üniversiteleri de özel kanun ile kurulmuş Devlet üniversiteleridir. Aslında Anayasanın yukarıdaki fıkrası bu gibi üniversiteler için sevk edilmiştir. Anayasa, kendi kendini idare eden tek tip üniversite değil, çeşitli tiplerde Üniversitenin varlığını düşünmüştür. Hangi tipin ülkeye yararlı ve verimli olduğunu uygulama ve tecrübeler ortaya koyacaktır. Nitekim kendi kendini yöneten, otonom üniversiteler, öğretim ve eğitimi sağlayamaz ve başarılı olamaz, kendini idarede aciz kalırken, özel kanunla kurulmuş olanların daha verimli ve başarılı oldukları müşahade edilebilmektedir.

Bundan başka, iptal edilen fıkra, bazı özel kanunları mahfuz tutmaktadır. Bu mahfuziyet hükmü iptal edilince, fiilen sanki mahfuz tutulan kanunlarda ilga edilmiş gibi bir durum doğmaktadır. Anayasa Mahkemesi Yasa koyucu yerine geçmekte, adete bir yasama tasarrufunu dolaylı bir biçimde yapmış olmaktadır. Böyle bir girişime Anayasa ve 44 sayılı Yasa yönünden yetkili değildir. Çoğunluk kararına bu nedenlerle muhalifim.

Üye

Halit ZARBUN

KARŞIOY YAZISI

1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 4. maddesi ile 70. maddesinin (A) bendinin iptali isteğinin reddine ilişkin çoğunluk kararına, Sayın Ahmet H. Boyacıoğlu'nun ve 5. Maddesinin 1, 2, 3, ve 4, üncü fıkralarının Üniversiteler yönünden iptaline mütedair kararına Sayın Muhittin Gürün'ün karşıoy yazılarında açıkladıkları nedenlerle katılmıyorum.

Üye

Ziya Önel

KARŞIOY YAZISI

I - 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 66. maddesinin üçüncü fıkrasında:

"Zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, Üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir" dendiikten sonra "Bu taktirde, giriş sebebinin niteliğine göre ilgili Üniversite rektörlüğü veya bağımsız fakültenin Dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir." diye yazılıdır. Bu hükme göre, suç ve suçluların kovuşturulması maksadıyla Üniversite binalarına ve eklerine giren Zabıta, girişi gerektiren sebebi gözününde bulundurarak keyfiyetten Rektör veya Dekanı haberdar edebilecektir.

Üniversite özerkliğiyle ilgili Anayasanın 1488 sayılı Kanunla değişik 120. maddesinin ikinci fıkrasında, "Üniversite özerkliği bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz" hükmü konulduktan sonra üniversite özerkliği:

A - Üniversitelerin Devletin gözetimi ve denetimi altında kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilmesi,

B - Üniversite organlarının, Öğretim üyeleri ve yardımcılarının Üniversite dışındaki makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmıyacakları, (son fıkra hükümleri saklıdır.)

C - Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcılarının serbestçe araştırma ve yayımda bulunmaları,

Ç - Öğrenim ve Öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma plan ilkelerine göre yürütülmesi,

Biçimlerinde belirlenmiştir.

Görüldüğü gibi Anayasanın bu maddesinde (Üniversite özerkliği) nin mahiyeti vekapsamı bu suretle nitelendirilmiş ve bu özerkliğin Üniversite binalarında ve eklerinde suç ve suçluların kovuşturulmasına engel olmadığının ayrıca belirtilmesine de lüzum görülmüştür.

Anayasada, suç ve suçluların kovuşturulması maksadıyla Üniversite binalarına ve eklerine giren polisin bunu ve sebebini her halde ilgili rektörlük veya Dekanlığa bildirmesi gerektiğini emreden bir hüküm mevcut değildir. Ve esasen bu hususun Anayasa'da belirtilen ve nitelikleri yukarıda açıklanan Üniversite özerkliğiyle de bir ilgisi yoktur.

Suç ve suçluların kovuşturulması sırasında, suçu ve suçluları araştırmak, izlemek delillerini tespit için başta gelen hususlardan birisi gizliliğe riayet olduğunda şüphe yoktur. Hele Millî Güvenliği, kamu düzenini yakından ilgilendiren suçların kovuşturulmasında bu husus daha çok önem kazanır. Bu gibi suçların soruşturulmasında dahi her halde haber verme şartının aranması, işin şayi olmasına, delillerin kaybedilmesine, suçluların savuşmalarına ve kovuşturmanın başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açabilecektir. Kanun koyucusu, bu noktaları dikkate alarak bir sakınca yoksa bu gibi teşebbüslerden Rektör veya Dekanın haberdar edileceğini kabul etmiştir.

Bunlardan başka, Üniversiteler Kanununun sözü edilen maddesindeki "Bu takdirde giriş sebebinin niteliğine göre ilgili üniversite Rektörlüğü veya bağımsız Fakültelerin Dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir" hükmünün ne sebeple konduğunu ve bu fıkranın iptalinde ne gibi sonuçlar meydana geleceğini de incelemekte yarar vardır:

Bilindiği gibi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre, Cumhuriyet savcısı veya onun yerine Zabıta tarafından yapılan Hazırlık Soruşturması gizlidir. Bu soruşturmadan hiç bir kuruma ve kimseye bilgi verme olanağı kanunen yoktur. Üniversiteler Kanununun 66. maddesinin söz konusu hükmü, Usul Kanununun bu hükmüne bir istisna getirmektedir. Kanun koyucu bu istisna hükmü ile, Üniversitelerde ve Fakültelerde yapılan suç ve suçluların kovuşturulmasında, bir sakınca yoksa Rektörlük veya Dekanlığın haberdar edilebilmesi yolu açık tutulmuş ve bu suretle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun bahsedilen gizlilik kuralına burada bir istisna getirilmiştir. Bu da Rektör veya Dekanın yönetim görevini daha iyi yapmasına yardım edebilecektir. Üniversiteler Kanununun 66. maddesindeki bu haber verme olanağı da -iptal kararıyla- ortadan kalkınca, Üniversite binalarında yapılan suç ve suçluların kovuşturulmasından artık Rektör veya Dekana haber verme imkânı büsbütün ortadan kalkacaktır.

Görüldüğü gibi, Üniversiteler Kanununun 66. maddesindeki "Bu taktirde giriş sebebinin niteliğine göre ilgili Üniversite Rektörlüğü veya bağımsız Fakültelerin Dekanlığı teşebbüsten haberdar edilebilir." fıkrası, üniversite özerkliği zedelediği şöyle dursun aksine üniversite özerkliği ve yönetimi lehinde konulmuş bir hüküm olduğundan iptal kararında isabet görmüyorum.

2 - Üniversiteler Kanununun 70. maddesinin (C) fıkrası:

Üniversiteler Kanununun 70. maddesinin (C) fıkrasında, "Üniversite yönetimine el konulması halinde, Bakanlar Kuruluna, Üniversitelerde ve bağlı kuruluşlarında görevli kimselerden gerekli görülenleri kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırma yetkisi verilmiştir.

Bilindiği gibi, Üniversitelerde öğretim ve öğrenim hürriyetinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organları tarafından önlenememesi veya Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerin, Türk Devletinin Ülkesi ve Milleti ile bütünlüğünü bozmak ve Cumhuriyeti ortadan kaldırmak maksadiyle kullanılması hallerinde hükümetin idareye el koyma yetkisi vardır. (1750 sayılı Üniversiteler Kanunu Md. 69) Bu sebeplerden birisi mevcut olup da Üniversite idaresine el koyan Bakanlar Kurulunun el koymaya sebep olan üniversitedeki görevli kimseler hakkında ceza ve disiplin kovuşturması yaptırabilecek, haklarında kovuşturma yapılan kişileri de kovuşturmanın sonuna kadar görevlerinden uzaklaştırabilecektir.

Üniversitelerde görevli bazı kimselerin, örneğin ideolojik tahriklerde bulunmak, ırk ve mezhep propagandası yapmak suretiyle memleketin bütünlüğünü ve Cumhuriyeti tehlikeye düşürebilecek kargaşalıklara, çatışmalara sebebeyit vermeleri halinde bunların görevlerine devamdaki sakıncaları izaha lüzum yoktur. Böyle kimselerin, kovuşturmanın selameti bakımından, kovuşturma sonuna kadar görevlerinden uzaklaştırılmalarının yukarıda esasları açıklanan üniversite özerkliğine ters düşen bir yönü yoktur. Kovuşturmanın ve yönetime el koyma halinin uzayabileceği gibi ihtimâller ve varsayımlar, kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığını kanıtlayacak neden olamaz. Kaldı ki, Anayasanın 1488 sayılı Kanunla değişik 120. maddesinin son fıkrasında, "hangi hallerin el koymayı gerektireceği el koyma kararının ilân ve uygulama usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir." diye açık hüküm konulmak suretiyle bu konuların düzenlenmesi, bir sınırlamaya tâbi tutulmuyarak, Özel Kanuna ve Üniversiteler Kanununa bırakılmıştır.

Anayasa'nın bu hükmü karşısında, Üniversiteler Kanununun 70. maddesinin dava konusu (C) fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı düşünülemez.

3 - Üniversiteler Kanununun 82. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

"Karadeniz Teknik Üniversitesi adıyla Trabzon'da bir üniversite kurulması hakkındaki 6594 sayılı Kanun ile bunu değiştiren 336, 535, 871 ve 1650 sayılı Kanunların, 6690 sayılı Atatürk Üniversitesi Kanunu ile bunu değiştiren 336, 535, 871, 994, 1499, 1573, ve 1578 sayılı Kanunların hükümleri saklıdır. 6594 ve 6690 sayılı Kanunlarla ek ve tadillerinde bahsedilen 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerindeki hükümler yerine bu kanun hükümleri uygulanır. 892 sayılı Hacettepe Üniversitesi kurulması hakkındaki kanunun iş bu kanuna aykırı hükümler yürürlükten kaldırılmıştır."

Bu maddenin, Karadeniz Teknik ve Atatürk Üniversiteleri ile ilgili hükümlerinin iptaline ilişkin çoğunluk kararına karşı görüşümüz aşağıdadır.

Anayasanın değişik 120. maddesinin üçüncü fıkrasında "Üniversiteler Devletin gözetim ve denetimi altında kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir" denedikten sonra " Özel Kanuna göre kurulan Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır." diye yazılı bulunmaktadır. Bu hüküm, maddenin Temsilciler Meclisinde görüşülmesi sırasında verilen altı imzalı bir önerge üzerine kabul edilerek madde metnine ilâve edilmiştir. Temsilciler Meclisinde önerge sahiplerinden bir zat bu önergenin maksat ve amacını şu sözlerle açıklamıştır:

"Arkadaşlar mesele şudur. 4936 sayılı Kanuna göre Türkiye'de kurulmuş üniversiteler vardır. Yani bu kanıma göre işlemekte olan üniversiteler vardır. Ankara, İstanbul ve Teknik Üniversiteler gibi. Bir de Atatürk Üniversitesi, Orta Doğu Üniversitesi gibi yine Devlet tarafından kurulmuş, Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği kanunlarla kurulmuştur. Bu üniversitelerin de bu prensiplere tabi olmaları tabiidir. Fakat bunların organları bir başka yapıdadır. Yarın Adana'da Ziraat Fakültesi kuracaksınız. Karadeniz de bir başka üniversite kuracaksınız. Yeni kurulacak bütün üniversitelerin bütün organları kendi mesupları tarafından seçilmesi olmaz. Buradaki cümle, kurulmuş ve işlemekte olan üniversitelerin halen tatbik etmekte oldukları idare usulü, kendi öğretim üyelerinden kurulu organlarla yönetme esasına istinat eder. Eski üniversiteler Kanununun uygulanışı bu tarzdadır.

Amerika da Üniversiteler muhtardır. Onların muhtariyet anlayışları Mütevelliler Heyetinin idaresi esasına göre düzenlenmiştir. Meselâ bir bölgenin ziraatını inkişaf ettirmek üzere kurulmuş olan bir üniversiteye O bölgenin Ziraat Odasından temsilci de Mütevelliler Heyetine iştirak eder. Aynı zamanda Mahalli İdareler de para verir, idaresine iştirak için temsilci gönderir. Bizde de bu şekilde üniversiteler kurulabilir. Mahalli İdareler ve ilgili teşekküllerin temsilcilerinin bulunması gerekebilir.

Meselâ bir bölgenin hayvancılığını inkişaf ettirmek üzere bir Veteriner Fakültesi kurulacak, o zaman ne alacak' Elbette mahalli idareler ve varsa Veterinerler Odası da katılacaktır.

Bu itibarla, fakültelerinin idareleri değişebilir. Üniversitelerin hususiyetine göre, arzettiğim gibi Mütevelliler Heyetine verilebilir. Belki yeni Üniversiteler teşekkül edecek, bunun idaresinde fahri olarak Mütevelliler Heyeti çalışacaktır. Tamamiyle hayır işi olarak çalışacaktır. Gidip haftada bir kere toplanacaktır.

Diğer taraftan üniversite ile ilgili diğer teşekküller, meselâ Sanayi Odaları temsilcileri de üniversitenin idare ile ilgili heyetlerine girebilirler.

Eğer madde tasarıdaki şekliyle çıkacak olursa, Atatürk Üniversitesi, Orta - Doğu Teknik Üniversitesi Anayasaya aykırı bir kuruluş haline gelmiş olacaktır.

Bu itibarla, Özel Kanunlarına göre idare edilebileceklerini ve bunun mahfuz olduğunun tebarüz ettirilmesini teklif ediyoruz. İdarenin bilimsel özerkliği mahfuz, Akademik araştırma, yayın

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

yapması mahfuz, yalnız biraz elastikiyet veriyoruz. Aksi halde 4936 sayılı Kanunun kurduğu idare tarzı değişmez nas halinde eski yeni bütün üniversitelere şamil olur. Bu itibarla kabulünü istirham ediyorum." demiş ve Anayasa Komisyonu sözcüsü de, önerge sahibinin bu açıklamasına karşı bazı mülahazada bulunmakla beraber önerilen bu metnin aynen kabulüne komisyonun da taraftar olduğunu bildirmiş (Kâzım Öztürk - Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Cilt 3, sh. 3304 - 3305) ve bu suretle "Özel Kanununa göre kurulan Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır." hükmü, Anayasaya, yukarıda açıklanan amaçları sağlamak ve özel kanunlarına göre kurulmuş; olan Karadeniz Teknik, Atatürk ve Orta - Doğu Teknik Üniversitelerinin yönetimle ilgili statülerini saklı tutmak için bilhassa konulduğu anlaşılmıştır.

Şurasını da dikkatten uzak tutmamak lazımdır ki: Üniversitelerin, çağdaş bilim ve teknoloji doğrultusunda insan gücünü ve maddî kaynaklarını kullanmak suretiyle memleketin her yönden ilerleme ve gelişmesinde yardımcı olmak gibi (1750 sayılı Üniversiteler Kanunu md. 3) çok önemli görevleri de vardır. Hangi tip ve statüye tabi üniversitenin bu önemli çalışmalarında ve bu görevlerin yerine getirilmesinde daha başarılı olabileceğini araştırmak ve denemekte de sayısız yararlar vardır. Bütün üniversitelerin klasik anlamda tek tip ve aynı statüye bağlamak istenmemesinin diğer bir nedeni de bu olmak lâzımdır.

Yukarıda yapılan bütün açıklamalar göstermektedir ki: Türkiyede, klasik anlamda tek tip ve genel idare statüsüne tabî Üniversitelerin yanısında daha değişik yöntemlere bağlı ve özel kanunlara göre kurulacak diğer üniversitelere de yer ve imkân verebilmek için Anayasanın 120. maddesine "Özel Kanuna göre kurulan Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır." hükmü özellikle konmuş ve bu hükmün Temsilciler Meclisinde müzakeresi sırasında, bununla Karadeniz Teknik, Atatürk ve Orta - Doğu Teknik Üniversitelerinin Özel Kanun hükümlerini saklı tutmak amacı güdüldüğü tebarüz ettirilmiştir.

Böyle olunca, Karadeniz Teknik Üniversitesi kurulmasına dair olan 6594 sayılı Kanunla ek ve tadillerinin ve Atatürk Üniversitesi kurulmasına dair olan 6990 sayılı Kanunla ek ve tadillerinin Anayasaya aykırılığının söz konusu olmaması icabeder.

Arzettiğim bu nedenlerle, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun yukarıda işaret olunan hükümlerinin iptaline dair olan çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye

Abdullah Üner

KARŞIOY YAZISI

1 - Yüksek Öğretim Kurulunun Kuruluş ve İşleyişinin Anayasaya aykırılığı sorunu:

Devletin Üniversiteler üzerindeki anayasal gözetim ve denetim hakkını kullanma usullerini düzenleyen 20/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 4. maddesinde tanımlanan Yüksek Öğretim Kurulunun varlığı ve yapacağı görevin niteliği ile kapsamı Anayasa Mahkemesin'ce denetlenerek Anayasaya uygun görülmüştür.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Yüksek Öğretimi, toplumun ihtiyaçlarına, Anayasanın temel ilke ve politikasına en yararlı, düzenli ve üniversiteler arasında koordineli bir biçimde yürütmek devletin anayasal yetkisi ve sorumluluğu alanına girer. 4. maddede öngörülen bu amaçlara yönelik gözetim ve denetim hakkının, tüm üyeleri üniversitelerce seçilecek organlar eliyle kullanılması düşünülemez. Zira o taktirde devlet gözetim ve denetiminin yapıldığından söz edilemeyeceği gibi Anayasa'nın devlet gözetim ve denetimiyle güttüğü amaç da ortadan kalkmış olur.

Bu itibarla Yüksek Öğretim Kurulunun kuruluş ve işleyişinin 5. maddede öngörülen biçimde düzenlenmiş olmasında (Üniversitelerin kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetileceği) yolundaki Anayasa kuralına aykırı bir yön bulunmamaktadır. Bu nedenle iptal konusu 5 maddenin bir, iki, üç ve dördüncü fıkraları Anayasa aykırı görülmemiştir.

2 - 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanununun 28. maddesinin ikinci fıkrasının iptal davalarına konu yapılan kanun maddeleri için de uygulanıp uygulanamayacağı sorunu:

Davacı Ankara Üniversitesi Rektörü tarafından Anayasa Mahkemesine açılan iptal davasında 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 6., 22., 38., 43., 52., 56. ve 74. maddelerinin de kısmen veya tamamen Anayasa'nın 120. ve diğer bazı maddelerine aykırı oldukları ileri sürülerek iptalleri istenmektedir. Başka bir deyimle, davacı bu maddelerin Anayasaya aykırı kurallar getirdikleri kanısını taşımakta olduğundan, bunların Anayasa ilkeleri açısından Anayasa denetimine tabi tutulmasını istemektedir.

Burada öncelikle Anayasa denetimi kavramı üzerinde durmak gerekir. Gerek iptal davalarında ve gerekse itiraz yoluyla mahkemelerce Anayasa Mahkemesine getirilen işlerde iptale ve itiraza konu yapılan kanunların veya ilgili hükümlerinin Anayasa'ya uygunluklarını denetlerken, kuşkusuz bu metinlerin Önce biçim koşulları ve sonra de esas yönünden Anayasanın koyduğu ilkelere uygun olarak oluşturulup oluşturulmadıkları üzerinde durularak enine boyuna etraflıca incelenip tartışılmasına girişilmesi gerekir.

Öte yandan, 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, eğer müracaat kanun veya içtüzüğün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olupta bu belirli madde veya hükümlerin iptali kanun veya içtüzüğün diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucunu da doğuruyorsa Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartıyla kanun veya içtüzüğün bahis konusu diğer hükümlerinin veya tümünün iptaline de karar verebilir.

Demek oluyor ki:

a) Bir kanun veya içtüzüğün belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olan müracaat üzerine Anayasa Mahkemesi ilk önce o madde veya hükümlerin biçim ve esas yönünden Anayasaya aykırılığını saptayacak ve bu gerekçeyle iptallerine karar verecektir.

b) Belirli madde veya hükümlerin iptal edilmesi şayet kanun veya içtüzüğün diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucunu da doğuruyor ise ancak o takdirde 28. maddenin ikinci fıkrası uygulanarak kanun veya içtüzüğün söz konusu diğer hükümlerinin veya tümünün iptaline de bu gerekçeyle karar verebilecektir.

Görülüyor ki, iptal davasına konu yapılan kanun maddeleri hakkında gerek Anayasa ve gerekse, 44 sayılı kanun açısından 28. maddenin ikinci fıkrasına öngörülen gerekçeyle iptal kararı verme olanağı yoktur. Anayasa Mahkemesi, iptali istenen maddeleri önce Anayasa denetimine tabi tutarak inceleme ve tartışmaları sonunda Anayasa kurallarına aykırı bulur ise iptal edecek ve bu

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

iptal nedeniyle kanun veya içtüzüğün öteki hükümleri veya tamamı artık uygulanamayacak hale gelmiş ise, sadece bu hükümler veya tümü için 28. maddenin ikinci fıkrasındaki gerekçeye dayanarak iptal kararı verebilecektir. Yoksa maddeler üzerinde herhangi bir inceleme ve tartışma açmadan ve Anayasaya aykırılıklarını saptamadan, sadece 28. maddenin ikinci fıkrasındaki gerekçeye dayanarak iptal kararı veremez.

Yukarıda açıklanan nedenlerle çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye

Ahmet Koçak

KARŞIOY YAZISI

1 - 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun, yukarıki kararla (1973/37-1975/22) Anayasaya aykırı bulunarak birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları, üniversiteler açısından, iptal edilen 5. maddesi, 4. maddede tanımı yapılan ve görevleri genel çizgileriyle belirtilmiş bulunan (Yüksek Öğretim Kurulu)nun kuruluş biçimini ve işleyişini göstermektedir.

Anayasanın 1488 sayılı Kanunla değişik 120. maddesine göre, Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilirler. Yine aynı maddeye göre, Üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve Üniversite organlarının sorumluluğu, (...) Öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma planı ilkelerine göre yürütülmesi esaslarının kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu, sözü geçen Anayasa kuralları uyarınca, Üniversitelerin yönetilmesi üzerindeki Devletin gözetiminin ve denetiminin ne suretle uygulanacağını düzenlemiş ve bu görevin yerine getirilmesini sağlayacak kuruluşları da 4. - 10. maddelerinde kurmuştur. Bunlar, 4. maddede tanımı yapılan (Yüksek Öğretim Kurulu), 7. maddede tanımı yapılan (Üniversite Denetleme Kurulu), 9. maddede tanımı yapılan (Üniversitelerarası Kurul) dur. Bunların ilk ikisi Üniversitelerin dışında üçüncüsü ise Üniversiteler arasındadır.

Yukarıki kararda, (bölüm IV, altbölüm 2/A, bent: 2) , 4. maddede tanımı yapılan ve görevinin niteliği ve kapsamı genel çizgilerle belirtilen Yüksek Öğretim Kurulunun Üniversiteler açısından da görev yapabileceği Anayasaya uygun bulunmuşken, hemen ardından, aynı kurulun 5. maddedeki biçimde kurulmuş olması neden gösterilerek, Üniversiteler açısından, 4. ve 6. maddelerdeki görevleri yapması Anayasa'ya uygun bulunmayarak çelişkili bir duruma düşülmüştür. (Bölüm: IV, altbölüm; 2/A, bent; 3)

Çoğunluğun bu konudaki gerekçesi özetle şöyledir:

Yüksek Öğretim Kurulunun üyelerinin çoğunluğu yürütme organınca seçilmektedir. Böyle olunca kurulun üniversitelerin yönetimine etki yapacak nitelikte karar alma yetkileriyle donatılmaması gerekir. Halbuki kanunun çeşitli maddeleriyle bu kurula verilen yetkilerin üniversite yönetimine katılma niteliğinde oldukları görülmektedir. Üyelerinin kişisel nitelikleri ve seçilme

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

koşulları bakımından kurulun, bu nitelikteki yetkilerle donatılması Anayasa'nın 120. maddesine aykırıdır.

Bu düşüncelere katılmak mümkün değildir. Çünkü Anayasa, Üniversitelerin yönetimi üzerinde, esasları, kanunla belirlenecek bir gözetim ve denetim hakkını Devlete tanımıştır. Söz konusu gözetim ve denetimin üniversiteler dışında ve üstünde olacağı, Anayasa'nın bu hükmünden açıkça belli olmaktadır. Yukarıki kararın IV - A bölümünün 2. bendinde ayrıntılarıyla belirtildiği gibi gözetim ve denetim işinin, gözetime ve denetime tabi tutulacak kuruluş tarafından yapılmasına bu görevlerin niteliği izin vermez. Şu halde Yasa Koyucu, Anayasa gereğince konuyu düzenlerken sözü geçen gözetimin ve denetimin yapılmasında görevlendirilecek kuruluşları, Devlet içinde, fakat Üniversiteler dışında ve aynı zamanda görevin etkili bir biçimde yerine getirilmesini sağlamaya yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişilerden oluşturmak zorundadır.

Bu kurulun işinin, üniversitelerin yönetimi üzerinde Devletin gözetimini ve denetimini sağlamak olduğuna ve esasen Devlet hizmetleri de yasama, yürütme ve yargı organları arasında Anayasaca paylaştırılarak yürütüldüğüne göre bu kurulun yaptığı görevin niteliği açısından yürütme organına bağlı olarak çalışması vç yasama organının da, denetimi altındaki yürütme organı aracılığıyla üniversitelerin yönetimi üzerindeki Devletin gözetimine ve denetimine katılması, demokratik düzenin doğal bir sonucu sayılmalıdır.

5. madde hükümleri, bu açıklamanın ışığı altında incelendiğinde Anayasaya aykırı bir yönü bulunmadığı görülmektedir.

Maddeye göre Yüksek Öğretim Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesi içinde kurulmaktadır. Kurulun Başkanı Millî Eğitim Bakanındır. Kurula, her üniversite, yetkili organınca 2 yıl için seçilecek bir temsilcisi ile katılmaktadır.

Bunun karşısında Üniversiteler temsilcilerine eşit sayıda Millî Eğitim Bakanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca atanacak üyeler yer almaktadır. Görüldüğü gibi üniversite temsilcileriyle yürütmenin atadığı üyeler eşit sayıdadır.

Kurul başkanı olan Millî Eğitim Bakam, bu eşitliği üniversite temsilcileri aleyhine bozar gibi görünmekte ise de idarece atanacak üyeler arasında, resmî yüksek öğretim kurumlarından ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumundan en az birer üyenin bulunması zorunluğu, öğretim ve bilim kurumlarından gelen üyelere çoğunluk kazandırmakta ve bu suretle kurulun hem yürütme, hem de üniversite karşısında tarafsızlığı sağlanmış olmakta ve aynı zamanda kuruldan beklenen görevleri yerine getirecek yetenekte üyelerden oluştuğu görülmektedir.

Kanunun öteki maddeleriyle bu kurula, üniversite yönetimine katılma niteliğinde sayılabilecek yetkiler verilmiş bulunduğu görüşüne gelince:

Konunun bu madde vesilesiyle tartışılması olanaksızdır. Sırası geldikçe, söz konusu maddelerin bu açıdan incelenerek, öne sürüldüğü gibi Anayasaya aykırı yetki hükümleri bulunduğu takdirde iptali cihetine gidilmesi gerekir. Yoksa yukarıki kararda yapıldığı gibi, bir başka maddedeki Anayasaya aykırı yetkiden dolayı, o yetkiyi kullanacak olan kurulun, Anayasaya uygun bulunan kuruluş maddesinin iptaline karar verilmesi mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle (Yüksek Öğretim Kurulu) nun 5. maddedeki kuruluş biçiminde Üniversiteler açısından Anayasaya aykırı bir yön bulunduğu görüşüne katılmak mümkün değildir.

Bu yüzden yukarıki kararın, 1750 sayılı Kanunun 5. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının üniversiteler açısından iptaline ilişkin bölümüne katılmıyorum.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

2 - Kararın IV. bölüm, 2/A altbölümünün 15. bendiyle 1750 sayılı Kanunun 61. maddesinin son fıkrası hükmünün iptaline karar verilmiştir.

Söz konusu fıkra (Rektör hakkında yapılan disiplin kovuşturması, üniversite denetleme kurulunca tayin edilecek bir soruşturmacı tarafından yürütülür) hükmünü taşımaktadır.

1750 sayılı Kanunun 8. maddesi ile, Üniversite Denetleme Kuruluna, Üniversitelerde görevli kişilerin disiplin veya ceza kovuşturması açılmasını gerektiren fiilleri için kovuşturma açılmasını yetkili makamlardan istemek, yetkili organlarca alınan disiplin kararlarına karşı Üniversitelerarası Kurula itirazda bulunmak, onbeş gün içinde gerekli kovuşturmaya başlanmadığı veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturma en geç üç ay içinde sonuçlandırılmadığı takdirde, doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek sonucu, gereği yapılmak üzere yetkili organa iletmek görevi verilmiş ve kararın IV. bölüm, 2/A altbölümünün, söz konusu maddeye ilişkin 6 sayılı bendinde açıklanan gerekçelerle bu hükmün Anayasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

1750 sayılı Kanunun, son fıkrasının iptali istenen, 61. maddesi ise Öğretim üye ve yardımcıları ile dekanlar hakkındaki disiplin suçlarına ilişkin soruşturmanın usulünü göstermektedir. Madde hükmüne göre görevliler hakkında, ilgisine göre dekanlar veya rektör tarafından, bakanı buldukları yönetim kurullarına işin götürülmesi ve soruşturma yapılmasına karar verilmesi halinde bu kurullarca soruşturmacı da seçilerek soruşturmanın başlatılması gerekmektedir.

Maddenin iptali istenen son fıkrası hükmü ise, rektör hakkındaki disiplin kovuşturmasını, doğrudan doğruya Üniversite Denetleme Kurulunca tayin olunacak soruşturmacının yürütmesi usulünü koymaktadır.

Öteki öğretim üyeleri ve dekanlarda olduğu gibi rektörler içinde disiplin kovuşturması gerekebileceği varsayımına karşı belli bir soruşturma usulüne kanunda yer verilmesi zorunludur. Rektörler, görevde buldukları dönemde tüm Üniversitenin yönetiminin başında olduklarına ve hatta, Kanunun 12. maddesine göre Üniversite Yönetim Kurulunun da Başkanı bulduklarına göre rektörler hakkında disiplin kovuşturmasını kim, nereden isteyebilecektir'

Söz konusu 61. maddenin son fıkrası hükmü bu soruya en uygun cevabı vermekte ve üniversite üzerindeki Devletin gözetim ve denetim hakkına dayanarak bu görevi yürütmekte olan kurullardan birisine yani Üniversite Denetleme Kuruluna soruşturmacı tayini görevini yüklemektedir.

Soruşturmacının bu konudaki görevinin sadece gerekli soruşturmayı yaparak sonucu, 61. maddenin Önceki fıkralarında yer alan yetkili üniversite organlarına iletmekten ibaret olduğu da gözönüne alınacak olursa söz konusu son fıkra hükmünün üniversite özerkliğine aykırı düşen bir yönü bulunmadığı da daha açık bir biçimde ortaya çıkar.

Bu nedenlerle yukarıki kararın IV. bölüm, 2/A altbölümünün 15. bendinde yer alan ve 1750 sayılı Kanunun 61. maddesinin son fıkrasının iptaline ilişkin olan kısmına katılmıyorum.

3 - Yukarıki kararın IV. bölüm, 2/A altbölümünün 17. bendiyle, 1750 sayılı Kanunun 66. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "Zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine her zaman girebilir" hükmünün Anayasaya uygun olduğu sonucuna varılarak bu hükme yönelen iptal isteminin reddine karar verilmiştir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Halbuki, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun, 26/6/1973 günlü ve 1775 sayılı Kanunla değiştirilen 20. maddesinde yer alan ve bunun tıpkısı olan hüküm hakkında daha önce açılmış bulunan iptal davası sonunda verilen 25/4/1974 günlü ve (1973/41 -1974/13) sayılı, (Resmî Gazete: 14/9/1974, sayı: 15006) Anayasa Mahkemesi kararına ilişkin karşıoy yazımda da belirttiğim gibi sözü geçen hüküm Anayasaya aykırı olduğundan iptali gerekmektedir.

Bu konudaki, gerekçeler, gün ve sayısı gösterilen karardaki karşıoy yazımda açıklanmış olduğundan burada tekrarı gereksiz bulunmuştur.

Aynı nedenlerle kararın bu konuya ilişkin bölümüne katılmıyorum.

Üye

Muhittin Gürün

KARŞIOY YAZISI

1 - 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 4. maddesi ile "Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacıyla gerekli inceleme araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir yüksek öğretim kurulu" kurulmuştur.

Anayasa'nın 120. maddesine göre üniversiteler özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir ve üniversite özerkliği maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır.

Üniversiteler Kanununun dava konusu 4. maddesinde yer alan Yüksek Öğretime yön vermek amacıyla gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmak gibi çerçevesi, açıklığa kavuşturulmamış kavramlarla oluşan hükümler, üniversite Özerkliğini zedeleyici etkilere yol açan ve Anayasa'nın 120. maddesi sınırlarını aşan ve bu nedenle de onunla bağdaşmayan bir nitelik taşımaktadır.

Kanunun, dava konusu 4. madde ile ilgili öteki hükümleri ve özellikle yüksek öğretim kurulunun kuruluş biçimi gözününe alınınca, 4. madde hükümlerinin, Anayasa'nın 120. maddesinin "Üniversite Özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır." yolundaki açık hükmüne karşın, Anayasa'nın 120. maddesi dışına çıkabilmek olanağına yol açabileceği görüşü güç kazanmaktadır.

2 - Üniversiteler Kanununun 8. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi, Üniversite Denetleme Kuruluna, üniversitelerin veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin organlarından veya bu kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördüğü hallerde, yazılı veya sözlü bilgi istemek yetkisini vermektedir. Bu bentte yer alan "gerekli gördüğü hallerde" deyimini, yoluna, kuralına bakmadan, istendiği gibi hareket etme olanağını sağlayan bir nitelik taşımakta ve özerkliğe sahip üniversite ve fakültelerin organlarını veya görevli kişilerini her istenen bilgiyi vermek yükümü altında bırakmaktadır. Üniversite Denetleme Kurulunun, bilgi isterken, üniversite özerkliğini gözönünde bulundurmasının doğal olduğu görüşü, bentte yer alan "gerekli gördüğü hallerde" deyimini

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

ile bağdaştırılamaz. Çünkü, gerekli görülen halin ne olabileceğinin bilinmemesi, yani, bilginin hangi hallerde istenebileceğinin maddede açıkça belirtilmemesi, bilim özerkliğini, öğrenim ve öğretimin özgürlük ve güvence içinde yürütülmesi ilkesini, hatta düşünce özgürlüğünü zedeleyici durumlar yaratılmasına olanak sağlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

3 - Maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan hüküm ise, üniversite denetleme kuruluna kimi hallerde, doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı atamak yetkisini vermektedir. Disiplin veya ceza kovuşturması, yönetim dışında kalan bir işlem değildir. Devletin gözetim ve denetim yetkisini, özerk bir kuruluş olan üniversitelerin yönetim işlerine kadar uzatmağa olanak yoktur. Üniversite denetim kuruluna böyle bir olanak tanımak, üniversitelerin kendilerince seçilen organları eliyle yürürtüleceği yolundaki Anayasa kuralı ile bağdaştırılamaz.

Üniversitelerin gözetimi ve denetimi ile yönetimi konularından ne anlaşılacak gerektiği Anayasa Mahkemesi'nin 4/5/1972 günlü ve 1969/52-1972/21 sayılı kararında açıklanmış bulunmakta ve o kararda yer alan gerçekler yukarıda belirtilen görüşleri haklı çıkarmaktadır.

4 - Bakanlar Kurulunca yönetime el konulabileceğini öngören 69. madde iptal edildiğine göre, bu konuda Bakanlar Kurulunun yetkilerini saptayan 70. maddenin de 44 sayılı Kanunun 28. maddesi uyarınca iptal edilmesi gerekirdi, iptal kararının yürürlüğe girdiği günde Bakanlar Kurulunun üniversite yönetimine elkoymasına olanak kalmayacaktır. O halde Bakanlar Kurulunun yetkilerini düzenleyen dava konusu 70. maddenin yürürlüğünün sürdürülmesine yer bırakılmamak ve madde üzerinde esas yönünden bir inceleme yapılmamak gerekir.

Bu nedenlerle kararın yukarıda belirtilen konulara ilişkin bölümlerine karşıyım.

Üye

Lütfi Ömerbaş

KARŞIOY YAZISI

20/6/1973 günlü, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun ikimi maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülerek iptalleri hakkında Ankara Üniversitesince açılmış bulunan davaya ilişkin Esas 1973/37, Karar: 1975/22 sayılı Mahkememiz kararının çoğunluk görüşüne katılmadığım ve karşıoy kullandığım kısımları ile ilgili nedenler aşağıdadır:

1 - 1750 sayılı Kanununun 4. maddesindeki "Yüksek Öğretim Kurulu" üniversitelerin dışında ve üstünde, "Yüksek Öğretim alınana yön vermek amacı ile gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, Yüksek Öğretim Kurumları arasında koordinasyon sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercülere önerilerde bulunmak" görevleri ile kurulmuştur. Üstelik, bu Kurulun görevi yalnız "önerilerde bulunmak" dan ibaret değildir. Kanununun 6. maddesindeki ve diğer çeşitli maddelerdeki yetki ve görevleri incelendiğinde bu Kurula üniversitelerin idarî, malî yönetimine ve bilim özerkliği ile doğrudan ilişkisi bulunan öğretim elamanları kadrolarının oluşturulmasına karışma, hatta yalnız karışma değil, Üniversite organlarından üstün durumda bulunma olanakları sağlanmıştır.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Bu Kurulda herne kadar üniversitelerin birer temsilcisi bulunmakla beraber, Millî Eğitim Bakan'ının başkanlığında ve Üniversite temsilcilerinin sayısı kadar Bakanlar Kurulunca atanan çeşitli bakanlıklar elemanlarından oluşmaktadır. Ve bu hali ile Hükümetin, siyasal kuruluşun eli ve emri altındadır. Oysa; 1961 Anayasa'nın 120. maddesi ile üniversitelere yönetim ve bilim özerkliği tanıma ereğinin gerekçelerinden birisi ve başlıcası, onları siyasal çevrelerin ve itkidarın etkisi altında bulundurmamak, üniversitelerde geçici siyasal görüşleri yerine çağdaş bilimin gereklerini üstün tutmaktır.

Üniversitelerin, Rektörleri, her derecedeki öğretim üyeleri ve elemanları ile memleketimizde, bilim, yurt, sevgisi ve ahlâkı yetenek bakımlarından üst düzeyde buldukları veya bulunmaları gerektiği cihetle; Üniversitenin gerek yönetiminde ve gerek öğrencilerine bilim vermede, yurda bilim yaymada çağdaş bilimin gereklerini, kanunların rehberliğini ve memleket ihtiyaçlarını gözününde tutarak görevlerini tam yaptıklarından veya yapacaklarından kuşkuya düşülemez. Başlarına, Anayasanın, kendilerine tanıdığı Özerklikle bağdaşmayan kurullar getirmek sunîlikten ibaret kalacaktır ve onların bilim gücünü ve onurunu kıracaktır.

Anayasa'nın 120. maddesindeki. Devletin Üniversite üzerindeki gözetim ve denetim hak ve yetkisi, Mahkememizin bundan önce konu ile ilgili bir kısım kararlarında da açıkladığı gibi. Üniversitenin yönetimine siyasal kuruluşun el atması ve Üniversite yönetimini gözetim ve denetim yetkisini kullananın istek ve iradesine göre çalışmaya zorlaması biçiminde uygulanamaz. O takdirde uygulamada yönetim ve bilim özerkliğinden söz edilemez.

1750 sayılı Kanunun Üniversiteler dışında ve üstünde" Yüksek Öğretim Kurumu" adı ile bir kurul oluşturan 4. maddesinin Anayasaya aykırı olmadığına ve bu maddeye yönelen iptal isteminin reddine ilişkin çoğunluk kararına yukarıdaki nedenlerle katılmadım.

2 - 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 8. maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile "Üniversite Denetleme Kurulu"na, ikinci fıkrası ile de Millî Eğitim Bakanına tanınmış olan yetkiler, yönetim ve bilim özerkliğine sahip üniversite organlarını, öğretim üyelerini ve yardımcılarını bu Kurulun ve dolaylı olarak siyasal iktidarın tam bir baskısı altına sokabilme olanakları yaratabilir. Denetleme Kurulu bilgi isteme yetkisini, kendi görüşüne uymayan veya bağlı olduğu siyasal iktidarın hoşuna gitmeyen Üniversite tutum ve davranışlarını veya öğretim üyelerinin ve yardımcılarının yayınlarını önlemek veya baltalamak için kullanabilir. Sorguya çekmek veya disiplin soruşturması açılmasını istemek yetkilerini dahi siyasal maksatlarına alet edebilir. Üniversite Denetleme Kuruluna, kamu idaresinin özerk olmayan ve hiyerarşi içindeki bir Dairesinin Teftiş ve denetim yetki ve görevleri gibi görevler vermek, o yöntemleri uygulatmak özerklikle bağdaştırılmaz ve Anayasa'nın 120. maddesine uygun düşmez.

Bu nedenlerle 8. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin ve ikinci fıkrasının iptali isteğinin reddine ilişkin çoğunluk kararına katılmadım.

3 - Dava konusu 1750 sayılı Kanunun, öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin Üniversite Organlarınca önlenmemesi; veya Üniversite Organlarınca alınan tedbirlerin gereken sonucu vermemesi gibi hallerde Hükümetin Üniversite yönetimine el koyması yetkisini veren 69. maddesinin ikinci fıkrası, el koyma nedenlerinin Anayasa'nın 120. maddesine uygun biçimde gösterilmemiş olmasından ötürü iptal edilmiş bulunması karşısında, el koyma halinde Bakanlar Kurulunun yetkilerini düzenleyen 70. maddenin de Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama usulleri hakkındaki 44 sayılı Kanunun 28/2. maddesindeki yetkiye dayanılarak tümünün iptali gerekeceği kanısındayım. Çünkü, 70. maddedeki elkoyma ile, Üniversite üzerinde kullanılacak yetkiler 69. maddenin ikinci fıkrasına mütenazır olarak düzenlenmiştir.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Söz konusu 70. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi ile Bakanlar Kuruluna verilen, yönetimine el konulan Üniversite ve bağlı kuruluşlarında her çeşit ve kademede görevli kişilerden gerekli gördüklerini kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırma yetkisinin Üniversitenin yönetim ve öğretim görevlileri için hem siyasal iktidarın etkili baskı aracı ve hem de adaletsiz işlemlere neden olacaktır.

4 - 1750 sayılı Kanununun 3, 4, 8,10,11, 12, 13, ve 21. maddelerine ilişkin iptal hükümlerinin yürürlüğünün Resmî Gazete'de yayın tarihinden bir yıl sonraya bırakılma kararına da katılmadım. Zira; iptal hükümlerinin yürürlüğünün, Anayasa'nın 152/2 ve 44 sayılı Kanununun 50. maddelerine göre geriye bırakılması, onu gerektiren bir hal veya iptalin Kanun veya içtüzüklerde kamu düzenini tehdit edici bir boşluk meydana getirmesi gibi birdurumun bulunması lâzımdır. Yukarıdaki maddelerin iptal olunan hükümleri ile böyle bir halin doğacağı kanısında değilim.

Üye

Hasan Gürsel

KARŞIOY YAZISI

Çoğunluk kararına katılmadığımızı belirten görüşümüz aşağıda üç kısımda toplanmıştır.

A - 1) 1750 sayılı Kanununun 3. maddesi yönünden:

Çoğunluk, "Örf ve adete bağlı" deyimini Atatürk ilkelerine, bilim özgürlüğüne ters düştüğü gerekçesi ile Anayasa'nın başlangıç kısmındaki ilkelere ve 21., 120. maddelerindeki kurallara aykırılığın oluştuğunu kabul etmiştir.

Kanımızca bu görüş tutarlı değildir: Geri kalmış ülkemizin kalkınmasının büyük ve hızlı adımları gerektirdiği, Atatürk devrimlerinin de bunu öngördüğü doğrudur. Ne var ki, Örf ve adete bağlı olmanın toplumun sosyal yaşamını durgunlaştıracağı, ileri toplum düzeyine ulaşmayı engelleyeceği var sayımı tutarlı bir varsayım değildir. Zira, örf ve adet çoğunluğun sandığı gibi gerilik amili sayılmaz. Örf ve adeti gerilik amili saymak, bu nedenle de Atatürk devrimleri ile bağdaşmayacağını iddia etmek Örf ve adeti oluşturan süreklilik ve geçerlilik Ögelerine ters bir savdır. Gerçekten, örf ve adetin sürekliliği ve geçerliliği aklın ve yaşamın gereklerine uygunluğu ile mümkündür. Aklın ve yaşamın gereklerine ters düşen örf ve adet toplum yaşamında süreklilik ve geçerlilik sağlayamaz.

Türk Hukuk Kurumu tarafından hazırlanıp 1944 senesinde yayımlanan Türk Hukuk Lügatinin 275 inci sayfasında, "Örf" tanımlanırken aynen "Örf, mâruf yani bilinen manasınadır ki insanlarca hüsni telâkki ve kabul olunan şey demektir." olarak tanımlandığı gibi aynı kitabın 276 nci sayfasında "örf ve adet" tanımlanırken de "..... bir kaidenin örf ve adete istinat ettiğini kabul edebilmek için onun bu isme liyakat kesbedecek kadar devamlı ve sabit olması ve hukukî ehliyete haiz olanların bunu hukukî mahiyette tanımaları lâzımdır." denilmek suretiyle aklın, yaşamın gerekleri ve hukuk ilkeleriyle koşullandırılmıştır. Bunun gibi Meydan Larus'un 9, ciltinin 769 sahifesinde de "Örf ve adetin" belirgin bu niteliğine işaret olunmuştur.

Bu itibarla, örf ve adeti akla ve yaşama ters düşen, ilerlemeyi engelleyen kurallar topluluğu olarak saymak doğru değildir.

Nitekim bütün dünya hukukunda ve özellikle Medenî Kanunumuzun 1. maddesiyle Türk Ticaret Kanununun 1. maddesinde, örf ve adetin hukuk hayatındaki etkinliği kanunlarla pekiştirilmiştir, İngiltere gibi bazı ileri memleketlerin Anayasa'ları bile Örf ve adete dayanmaktadır. Çoğunluk, İngiltere ve Japonya gibi devletlerin çağdaş uygarlığın doruğunda oldukları bu itibarla memleketimizle kıyaslanamayacağını savunmakla çelişkiye düşmektedir. Zira bu devletler, çağdaş uygarlığın doruğuna vardıldıktan sonra ve bu yaşamlarının sonucu olarak örf ve adete değer vermemişler, aksine Örf ve adete bağlı kalmış olmalarına rağmen çağdaş uygarlığın doruğuna ulaşmışlardır. Örf ve adete bağlı olmak yükselmelerine, ilerlemelerine engel olmamıştır. Bu da örf ve adetlere bağlı olmanın zannedildiği gibi ilerlemeyi önleyici nitelikte olmadığını gösterir.

Esasen maddedeki, "örf ve adetlerine bağlı" aydın yetiştirmek ibaresi ilerlemeyi, yükselmeyi önleyen, kanunlara ters düşen örf ve adetlerin öğretilmesini değil, bu öğelere ters düşmeyen, milletçe değer veriler. Örf ve adetlere bağlı gençlik yetiştirilmesini öngörmektedir. Nitekim, bizim de dahil olduğumuz batı uygarlığını kabul etmiş milletler öğretim ve eğitimlerinde bu esaslara yer vermişlerdir.

Kaldı ki, devlet, ilerlemeyi ve yükselmeyi, çağdaş uygarlık düzeyine çıkmayı Önleyen örf ve adetleri yasaklayıcı kanun kurallarını koymak iktidarını haizdir. Değil sade bu kabil örf ve adetleri yasaklamak, bir dönemde kendinin vücut verdiği kanun kurallarının da geçersizliğine kani olduğu anda bunları uygulamadan kaldırabilir ve yasaklayabilir. Nitekim, çoğunluğun da işaret ettiği "Kin gütmek adeti" kanunlarımızda yasaklandığı gibi, zamanında kanun niteliği hükmünde olan "kısas" kuralda da yasaklanmıştır.

2) 5. madde yönünden:

Yüksek Öğretim Kurulunu tanımlayan 4. maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığı çoğunlukça benimsenmesine rağmen bu kurulun kuruluşu ile ilgili 5. maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu kabul olunarak, iptaline karar verilmiştir. Bununla ilgili çoğunluk gerekçesinde de belirtildiği üzere "Yüksek Öğretim Kurulu" Üniversite dışı bir kuruluştur. Bu kuruluşa Üniversiteler Kanununda yer verilmiş olması, üniversitelerce seçilen Profesörlerin kurula katılmış olmaları bu niteliği değiştirmez. Devlet bütçesinde üniversitelerin inkişafını sağlayıcı ödeneklere yer vermek, kalkınmamızın gerekli kıldığı öğrenim sahalarını belirtmek, gereksinme derecelerine göre bir sraya koymak, üniversitelerden yetişecek gençlerin işsiz kalmamalarını sağlamak noktasından gereksinme miktarlarını saptamak ve bu uğraşların gerektirdiği hazırlıkları yapmak, tedbirler almak bir kelimeyle devletin ve öğretim eğitim siyasetine yön vermek devletin Anayasal görevidir. Bu amaçla kurulan bir kurula üniversitelerden profesör alınması sakınca değil, üniversitelerin bu yerlerdeki görüşlerinin devletçe bilinmesini sağlamak bakımından yararlıdır. Kaldı ki bu kurulun üniversitelerin bilimsel ve idare özerkliklerini zedeleme iktidarı yoktur. Yetkileri gerekli hallerde görüşlerini üniversitelerin yetkili organlarına ulaştırmağa münhasırdır.

Çoğunluğun, üniversite yönetimine müdahale niteliğinde gördüğü 6. maddenin bazı hükümleri bizce müdahale niteliğinde değildir. Devletin; yukarıda açıklanan Anayasal görevlerinin gereğidir. Devletin ana siyaseti ile ters düşecek şekil ve miktarda üniversite açmak, devletçe istihdam yeri olmayan alanlarda gençler yetiştirmek, üniversitelere rastgele fonlar ayırmak savunulacak ve devlet yönetimiyle bağdaştırılacak hareketler değildir. Esasen bunlar mutlak olarak, üniversite içi uğraşlar sayılamazlar. Kaldı ki bu ve bunun gibi bir takım kurallar, üniversitelerin bilimsel ve idari özerklikleri ile ters düşen nitelik taşıdıkları takdirde ancak ters düşen ve müdahale niteliğini haiz olan kuralların iptalinden söz edilebilir. Üniversite dışı olduğu çoğunlukça da kabul

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

edilmiş olan bu kuruluşun üniversitenin idarî yönetimine katılma olanağı olduğunu kabullenmek de mümkün değildir.

3) 70. madde yönünden:

1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 69. maddesinin 1. fıkrası Mahkememizin 25/2/1975 gün Esas: 1973/38, Karar: 1975/23 sayılı Karan ile iptal edilmiş olduğu gibi 2, 3. fıkralarının da iptaline bu kere karar verilmiştir. Bu durumda 70. maddenin uygulama yeri kalmamıştır. 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin 2 nci fıkrası gereğince maddenin iptaline karar vermek gerekir.

4) 82. maddeye ilişkin gerekçe yönünden.

1750 sayılı Kanunun 82. maddesinin 2. fıkrasının 2. cümlesinde "6594 ve 6990 sayılı Kanunlarla ek ve tadillerinde bahsedilen 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerindeki hükümler yerine bu kanun hükümleri uygulanır." denilmek suretiyle her iki üniversitenin 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun hükümlerine tabi olacakları açıklanmıştır. Bu itibarla bu üniversiteleri özel kanuna göre kurulmuş üniversitelerden saymak mümkün değildir. Bu nedenle de Anayasa'nın 120. maddesinin 3. fıkrasının 2. satırında yer alan ayırık hükümden yararlanmaları söz konusu olamaz.

Bu gerekçe ile 82. maddenin ikinci fıkrasının 1. cümlesinin iptali hakkındaki çoğunluk kararına katılmaktayım..

B - 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin uygulanması açısından:

Çoğunlukça 1750 sayılı Yasanın, Yüksek Öğretim Kurulunun kuruluş ve işleyişini gösteren 5. maddesinin iptaline karar verilmiş olması nedeniyle bu kanunun 6. maddesinin tümünün 22. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun göstereceği", 38. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Esasları Yüksek Öğretim Kurullarınca tesbit edilecek", 43. maddesinin son fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun ve" 52. maddesinin 1 nci fıkrasında yer alan "Ve Yüksek Öğretim Kurulu Önerileri" 56. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca" ve 74. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulunun Onayı" deyimlerinin üniversiteler yönünden uygulama olanağı kalmadığından 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin 2. fıkrası uyarınca iptallerine karar verilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurulunu tanımlayan 4. maddenin iptaline ilişkin itiraz reddedilmiş olmakla bu kurul varlığını muhafaza etmektedir. Bu durumda, 44 sayılı Kanunun 28. maddesine dayanılarak yukarıda yazılı hükümlerin iptaline karar verilmesi doğru değildir. İptal edilen bu hükümlerin ne suretle Anayasa'ya aykırı oldukları üzerinde ayrı ayrı durulmak, aykırılık saptanması halinde aykırılığı oluşturan sebepler açıklanarak iptallerine aksi halde itirazların reddine karar vermek gerekir.

C - İptal kararının yürürlüğe girmesi açısından:

Anayasa'nın değişik 152. maddesinde öngörülen, gereken hallerde iptal hükümlerinin yürürlüğe konulması tarihinin ayrıca kararlaştırılacağına ilişkin kural her zaman kullanılması zorunlu bir kural değildir. Mahkeme, bu yetkisini kullanırken iptal hükmünün kapsamını, iptal hükmü sonucu uygulamada bir boşluk oluşup oluşmadığını, böyle bir boşluğun oluşması halinde de bunun kamu düzenini sarsıcı ve tehdit edici niteliğe haiz olup olmadığını araştırması ve tespit etmesi gerekir. Bu haller olmadıkça iptal edilen hükümlerin bir müddet için askıya almak yarar değil zarar verir. 1750 sayılı Kanunun iptal edilen 5, 6, 22, 38, 43, 52, 56 ve 74. maddeleri hükümlerinin iptali bir boşluk meydana getirdikleri, bunların iptali sonucu kamu düzeninin sarsıldığı kesinlikle iddia olunamaz.

SONUÇ:

Yukarıda açıklanan nedenlerle çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Ahmet Salih Çebi

KARŞIOY YAZISI

1 - 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 26. maddesinde, "davanın açıldığı tarihte dilekçede imzası bulunanlar, ayrıca yetkilerini belirten belgelen ve kurum, kurul ve siyasi partilerle siyasi parti guruplarının kendilerine yetki verilmesine dair kararlarının tasdikli örneklerini, dilekçe ile birlikte, Genel Sekreterliğe vermek zorundadırlar" denilmektedir. Davacı Ankara Üniversitesinin, dava açmak üzere, rektörü yetkilendirdiği konusunda, senato kararının, bu karara katılanları da gösteren bir örneğinin dava dilekçesine eklenmesi, yukarıda belirtilen yasa kuralı gereğidir. Oysa dosyada bu nitelikte bir belge yoktur. Senato kararı olduğu ileri sürülen belge ise yasal nitelikten yoksundur. Bu eksiklik giderilmeden sonra esasın incelenmesine geçilmesi gerektiği halde, çoğunluğun bu konuda eksiklik bulunmadığı yolundaki görüşüne karşıyım.

2 - Ortadoğu Teknik Üniversitesi, dava hakkında görüşlerini açıklıkla ve ayrıntılarıyla dilekçesinde belirtmiştir. Dilekçeye gerekli belgeler de eklenmiştir. Bu durumda ayrıca sözlü açıklama yersizdir. Sözlü açıklama yapılması için incelemenin başka güne bırakılmasına bu nedenle karşıyım.

3 - 1750 sayılı Kanununun 4. maddesinde, yüksek öğretim kurulunun tanımı yapılmaktadır. Tanım, yani bir şeyin tanımlanması işi, o şeyi özel ve temel nitelikleriyle tanıtmaya anlamına gelmektedir. (Bak: Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Altıncı Baskı, 1974, Ankara). Demek ki yasa, yüksek öğretim kurulunun özel ve temel niteliklerini 4. maddesinde belirtmekte ve bu nitelikteki bir kuruluşa, daha aşağıdaki maddelerde gösterilen kimi görevler vermektedir. Şunu hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, görev ve yetki kurallarıyla kuruluşun tanımı arasında sıkı bir bağ vardır. Görevler ve yetkiler, kuruluşun özel ve temel niteliklerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Tanımı gösteren 4. madde incelendiği takdirde hiçbir yoruma gereksinmeden açıkça söylemek gerekir ki, yüksek öğretim kurulu yönetim yetkileriyle donatılmış bir kuruluştur. Çünkü yüksek öğretim alanına yön vermek ereğiyle kurulduğu maddede açıklanmaktadır. Amacı bu olan kuruluşa, üniversite yönetimine ortak olacak nitelikte kimi görevler tanımak zorunluğu doğacaktır. Nitekim yasa koyucu da bu tanımı yaptıktan sonra, görev ve yetkileri gösteren maddelerde, kuruluşa kimi yönetim görev ve yetkilerini tanımıştır. Çünkü böyle bir tanım yapıldıktan sonra, görev sorunlarını da ona göre düzenlemek zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır. 4. maddenin başlığı (Üniversitelerüstü kuruluşlar - Devlet denetimi ve gözetimi I - Yüksek Öğretim Kurulu) biçimindedir. Şu halde yönetim yetkileriyle donatılacak olan yüksek Öğretim kurulu üniversitelerüstü bir kuruluş olacaktır. Yurt düzeyinde kurulu Üniversitelerin herbirinin katılmasıyla ortak sorunların çözümlenmesini amaçlayan bir kuruluş ortaya konulabilir. Nitekim yasa bu amaçla "üniversitelerarası kurul" diye bir kuruluşu 9. maddesinde öngörmüştür. Böyle bir kuruluş varken, yasanın yüksek öğretim kurulu diye bir başka kuruluşu öngörmemesi, buna üniversite dışı veya karma bir hüviyetle, üniversite içi yönetim yetkilerini tanınması, yasa koyucunun esas amacını belirlemektedir. Gerçekten yasa bu amaç doğrultusunda görev ve yetki kurallarını

düzenlemiştir. Üniversite dışı bir kuruluşun, yüksek Öğretim alanına görev vermek amacıyla de olsa, üniversite içi yönetim yetkileriyle donatılması Anayasa'nın 120. maddesinde belirlenen ilkelerle bağdaşmaz.

Devlet denetimi ve gözetimi ilkesini, üniversite içi yönetime siyasal iktidarı ortak edecek nitelik ve genişlikte yorumlayarak yapılacak bir düzenleme de 120. maddede yazılı üniversite öğretim ve öğretime ilişkin temel ilkeleri, üniversite özerkliğini yok edecek bir sonuca ulaşılabılır. Nitekim dava konusu işte yasa düzenlenmesi bu doğrultuda oluşmuştur. Şu halde Devlet gözetim ve denetimi ilkesinden hareket ederek de yüksek öğretim kurulunun Anayasa'ya uygunluğunu savunmak olanağı bulunmamaktadır. Çoğunluğun aksi görüşle vardığı sonuca katılmıyorum.

4 - 8. madde üniversite denetleme kurulunun görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Bu maddenin -(b) bendinde, denetleme kuruluna, üniversitede görevli kişiler hakkında yetkili makamlardan disiplin veya ceza kovuşturması istemek yetkisi tanınmaktadır. Disiplin veya ceza kovuşturması için soruşturma açmak veya yürütmek bir yönetim işidir. Üniversite dışı bir niteliği olan denetleme kurulunun bu konuda yetkili makama sunulmak üzere sadece bir öneri hakkı olabilir, fakat kendiliğinden soruşturmaya geçmesi ve bu doğrultuda kimi işlemlere girişmesi olanağı bulunamaz. Oysa (b) bendinin ikinci tümcesinde yazılı hükme göre belirli süre içinde yetkili makamca, öneri hakkında gerekli işlemlerin yapılmaması halinde, denetleme kurulu kendiliğinden soruşturma işlemlerine geçebilecek ve soruşturmacı atayarak bu konudaki kovuşturmayı yürütebilecektir. Böyle bir yöntem Anayasa'nın 120. maddesinde belirlenen yönetim özerkliği ilkesine aykırı düşmektedir. Devlet denetimi ve gözetimi ilkesine dayanarak, yasa kuralını savunmaya girişmenin hukuksal temelden yoksun olduğunu kabul etmek zorunludur. Ters doğrultuda oluşan çoğunluk görüşüne bu nedenle katılmıyorum.

5 - 66. maddenin üçüncü fıkrasının ilk tümcesinde, "Zabıta, suçların ve suçluların kovuşturulması için, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın, üniversite binalarına ve eklerine girebilir" hükmü yer almaktadır. Çoğunluk, bu hükmün, Anayasa'nın 120. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ilkeye dayanarak, Anayasa'ya aykırı bir nitelik taşımadığını kabul etmektedir. Bu görüş, sözü edilen fıkranın dayanılan hükmüne yanlış anlam verilmesinin sonucudur. 120. maddenin birinci tümcesinde şöyle denilmektedir: "...üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz." bu hükme göre, üniversite özerkliği ana kuraldır. Suç ve suçluların kovuşturulması söz konusu olduğunda, bu ana kural ortadan kalkmış olmaz. Tersine, üniversite özerkliği, suç ve suçluların kovuşturulmasını kolaylaştırıcı bir biçimde uygulanmalıdır. Bu işlemlere engellik etmemelidir. Şu halde bu ilke doğrultusunda bir yasal düzenleme getirilmelidir. Oysa 66. maddenin üçüncü fıkrasında yer alan hüküm, suç ve suçluların kovuşturulması söz konusu olduğunda üniversite özerkliğini tamamen ortadan kaldırmaktadır. Çünkü bu halde kolluk gücü üniversite özerkliğini bir tarafa itmekte ve üniversite binalarına ve eklerine istediği zaman, herhangi bir davet ve izne bağlı olmaksızın girebilmektedir. Bu düzenleme biçimi Anayasa'nın 120. maddesinin ilk tümcesinde yer alan ilkeye ve özellikle yönetim ve bilim özerkliği kurallarına ters düşmektedir.

Bundan başka üniversite bina ve eklerinin dar yorumu da uygulamanın dar yöntemde oluşacağını sağlamaktan uzaktır. Çünkü bugünkü eğitim planlamasına göre üniversiteler, yurt ve lojman binalarını da içerecek genişlikte kentlerin dışında kurulmaktadır. Üniversite deyince, yurt ve lojman binaları da dahil olmak üzere bir bütün olan üniversite binalarının ve eklerinin hepsi gözetilmektedir. Çoğunluk kararında, üniversite bina ve ekleri denildiği zaman sadece öğrenim ve öğretim yapılan yerlerin anlaşıldığının açıklanması geniş yorumlu bir uygulamayı bertaraf edecek, hele yetkilerin kötüye kullanılmasına engellik edecek nitelikte değildir. Tersine bu düzenleme, yetkilerin kötüye kullanılmasını teşvik eder biçimde anlaşılacak ve böylece Anayasa'nın 15.

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

maddesinde yazılı özel hayatın gizliliği ve 16. maddesinde yazılı konut dokunulmazlığı ilkeleri etkilerini yitirecektir. Çoğunluk görüşüne bu nedenle katılmıyorum.

6 - Elkoyma hallerinde Bakanlar Kurulunun yetkilerini düzenleyen 70. maddenin (c) bendinde, "Üniversitede ve bağlı kuruluşlarında görevli kişilerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırmak" siyasal iktidara tanınan yetkiler arasında gösterilmiştir. Burada üniversite yönetimi ile ilgili olsun olmasın, herhangi bir görevliyi işinden uzaklaştırmak yetkisi söz konusudur. Elkoyma nedenlerini oluşturan olaylarla ilgisi bulunan görevlilerin söz konusu edildiği yolunda maddede hiçbir işaret yoktur. O halde bu olayları hazırlayan ve körükleyen kişilerden olmasa bile, herhangi bir öğretim üyesi veya diğer bir görevli işinden alınacak ve ne zaman biteceği ve sonuçlanacağı bilinmeyen bir kovuşturma neden gösterilerek işinden alınacak ve bu işlemler tehlikeye düşen öğrenim ve öğretim özgürlüğünü yeniden kurma amacı ile yapıldığı ileri sürülecektir. Bu yetkiler çok tehlikeli doğrultuda kullanılabilir ve öğrenim ve Öğretim özgürlüğünü koruma değil, tersine bozma veya iktidara hakim olan siyasal düşünce doğrultusunda oluşturma biçiminde uygulama alanı bulabilir. Her türlü kötü uygulamaya elverişli olan bu düzenleme yerine, 120. maddenin son fıkrasında yazılı amacın gerçekleştirilmesine olanak sağlayan bir düzenlemenin getirilmesi gereklidir. (c) bendinin iptal edilmemesi görüşüne bu nedenle karşıyım.

7 - 1750 sayılı Kanunun 5. maddesi yüksek öğretim kurulunun kuruluş ve işleyişine ilişkindir ve üniversiteler yönünden iptal edilmiştir. Bu durumda Kanunun 6., 22., 38., 43., 52., 56-, ve 74.. maddelerinde belirtilen ve iptal edilen kuruluş için öngörülen görevlerin yapılmasına olanak ve gerek yoktur. Bu durumun kamu düzenini bozduğu ve yasada boşluk yarattığı ileri sürülemez. Çünkü söz konusu görev ve yetkilerin niteliği itibariyle, Yüksek öğretim kurulunca kullanılıp kullanılmaması, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde bir aksaklık meydana getirmeyecektir. Bu bakımdan kararın 3., 4., 8., 10., 11., 12., 13., ve 21. maddelerinde gereçleri belirtilen ve yüksek öğretim kurulunun görev ve yetkileriyle ilgili iptal hükümlerinin, kararın yayım gününde yürürlüğe girmesi gerektiği halde, sanki bir kanun boşluğu meydana gelmiş de bu boşluğun yasa koyucu tarafından doldurulması zorunluğu varmış gibi, iptal hükmünün yürürlüğe giriş günü için bir yıl süre tanınması, Anayasa hükümleriyle ve 44 sayılı Yasanın 50/4. maddesinde yazılı kurullarla bağdaşmamaktadır. Ters yönde beliren çoğunluk görüşüne açıklanan nedenlerle karşıyım.

Üye

Şevket Müftügil

KARŞIOY YAZISI

Üniversiteler Kanununun 4. maddesi ile 70. maddenin a ve c bendlerine ilişkin karşıoy gerekçem, CHP. since aynı Kanunun bir kısım maddelerinin iptali isteği ile açılmış davanın Esas: 1973/38, Karar: 1975/23 sayılı kararında yazdığım gerekçe gibidir.

Üye

KARŞIOY YAZISI

1 - Anayasa Mahkemesine başvurmaya Rektörü'nü yetkileyen Üniversite Senatosu toplantısına katılanların ad ve soyadlarının tutanakta açıklanması, toplantının geçerliğini belirleme yönünde zorunludur. Bunda eksiklik giderilmeden esasın incelenmesi caiz değildir.

2 - Özellikle, Devletin gözetim ve denetim hakkının bütün Üniversiteleri kapsadığını belirleyen ve bir gerçek sorun olarak ortada duran belirli yerlere öğretim üyesi ve yardımcısı sağlanması gereğini bir emir olarak ortaya koyan T.C. Anayasası 120. madde altıncı fıkra hükmü karşısında Yüksek öğrenim Kurulunun yalnızca "öneri mercii" gibi tanımlanması bir yorum eksikliğidir.

Bu nedenle 4. maddeye yönelen iptal dileğinin reddi gerekçesini yeterli bulmuyorum.

3 - Anayasamız 120. maddesi üçüncü fıkrası ile Üniversitelerin ancak Devlet eliyle kurulacağını ve kurulduktan sonra da "Devletin gözetimi, ve denetimi altında" bulunacağını açıkça belirlemiştir. Bunun anlamı özerklik uygulamalarının devlet ve milletin topyekün çıkarlarına ters düşürülüp işletilemeyeceği demektir.

Bundan başka "gözetmek" kendinden beklenen görevi serbestçe yerine getirebilmesi için, gözetilen varlığı gerek kendi içinden gerekse dışından gelen saptırıcı etkilere karşı uyarmak ve korumaktır.

Açıklanan Anayasal hak ve yetkilerini Devletin, Üniversiteler dışında ve onların tümünü gören bir kuruluş eliyle kullanması zorunludur. Buna göre Yüksek Öğretim Kurulunu var eden 5. madde birinci fıkrası hükmünün iptali görüşüne katılmamaktayım.

4 - Beşinci madde 1. fıkra hükmü ile ilgili kararından ve diğer maddelerle ilgili itirazları incelerken değinmelerinden anlaşıldığı gibi Mahkememiz sayın çoğunluğu, vardığı sonuçlama ile Yüksek Öğretim Kurulu'nu üyelerinin kişisel nitelikleri ve seçilme koşulları bakımından" yani, oluşum biçimine göre. Anayasaya aykırı bulmaktadır. Şu halde, kendi önerileri gibi oluşturulduğu taktirde, sayın çoğunluğumuz Yüksek Öğretim Kurulu'na karşı çıkmayacaktır.

Açıklanan durumda anılan Kurul'a yükletilen özel görevlerin ve tanınan yetkilerin nicelik ve nitelikleri incelenmeden 5. maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının; 6. maddenin; 22. maddenin; 38. madde birinci fıkrasında yer alan "esasları Yüksek Öğretim Kurulunca tespit edilecek" deyiminin ve 43. madde son fıkrasında yer alan "Yüksek Öğretim Kurulu'nun talebi ve" deyimi ile 52. maddenin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretim Kurulu Önerileri" deyiminin ve 56. madde birinci fıkrasında yer alan, "Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlar uyarınca" deyimi ve 74. maddenin birinci fıkrasında yer alan "ve Yüksek Öğretimi Kurulu'nun onayı" deyiminin 44 sayılı Kanununun 28. maddesinin ikinci fıkrası ile tanınan yetkiye dayanılarak iptal edilmesine karşıyım.

5 - Sayın çoğunluğun dahi özenle belirttiği veçhile Üniversite öğretim üyesi yardımcılığı ile görevlendirileceklerine göre, asistanların sadece Yüksek öğrenim görmüş bulunmaları ile yetinilemeyeceği ve bunların bilimsel daha üst bir düzeye ulaşmış olmalarını beklemenin doğal olduğu açıktır. 29. maddenin "a" bendinin taşıdığı hükmün Anayasaya aykırı bir yönü bu nedenle

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

yoktur. Kaldı ki bu yasal kural ile Üniversite öğretim üyeliğinin varlıklı ailenin tekeline gireceği yolunda sayın çoğunluğun ileri sürdüğü sebep, bilim yoluyla saptanmış da değildir.

6 - Bir üniversitenin yönetimine el konulduktan sonra Bakanlar kuruluna "gerekli görülenleri" görevden uzaklaştırma yetkisini veren 70. maddenin (c) bendindeki hüküm, haklarında soruşturma ve kovuşturmaya geçilmeyenlerin de uzaklaştırılmalarını olanaklı kılan ve taktirini Bakanlar Kuruluna ölçüsüz biçimde bırakan bir yetki hükmüdür. Bunu, sayın çoğunluğun kabulü gibi, el koyma halinin zorunlu bir sonucu saymaya olanak bulunmadığı kanısındaım ve bu nedenle bu hükmün iptal edilmeyişine karşıyım.

Aynı maddenin ikinci fıkrası hükmünün ilk fıkra -c- bendi yönünden iptal edilışine ise el koyma hali ortadan kalktıktan sonra, özerk Üniversite'nin, serbestçe tasarrufta bulunabileceği düşüncesiyle katılamamaktayım.

7 - Davacının iptal isteği ve sayın çoğunluğun kararı Karadeniz Teknik Üniversitesi ile Atatürk Üniversitesinin kuruluş Kanunlarını saklı tutan hükmüne yöneltmiştir. Oysa ki bir Kanun hükmünün saklı tutulmasının Anayasal ilkelere ters düşen bir yanı olamaz.

İstek saklı tutulan Kanunun Anayasa'ya aykırı hükümlerine yöneltilmeli ve Mahkememiz kararı da yine saklı tutulan yasal hükümler için olmalı idi. 82. maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinin iptaline bu nedenle karşıyım.

Sonuç: Mahkememiz 39/24 sayılı kararının belirli gerekçe ve sonuçlarından, yukarıda açıkladığım nedenlerle, ayrılmaktayım.

Üye

Nihat O.
Akçakayalıoğlu

KARŞIOY YAZISI

1 - 1750 sayılı Yasa'nın 4. maddesi açısından:

Anayasa Mahkemesinin 25/3/1975 günlü, E. 1974/42, K. 1975/62 sayılı kararında "kural olarak Anayasa Mahkemesinin, pozitif hukuk bakımından Anayasa'ya uygunluk denetiminde önüne getirilen davadaki istemin konusu ile bağılı bulunduğunda kuşku yoktur. Bununla beraber bir yasanın belli bir hükmünün Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesinde, Anayasa Mahkemesinin, söz konusu hükmün anlam ve kapsamını saptamak için o yasanın diğerk hükümlerini veya başka yasaların öngördüğü öteki hükümleri inceleme yetkisinin varlığından da kuşku edilemez" denilmekte ve öteden beri Anayasa Mahkemesi önüne getirilen davalarda bu yöntemi uygulamaktadır.

1750 sayılı Üniversiteler Kanununun dava konusu 4. maddesinde "Yüksek Öğretim Kurulu, Yüksek Öğretimin bütünlüğü anlayışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yüksek öğretim alanına yön vermek amacı ile, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yüksek öğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

bulunmakla görevli bir kuruldur" hükmü yer almıştır. Maddede yer alan "yön vermek" ve "değerlendirmeleri yapmak" deyimlerinin neyi içerdiğini saptayabilmek için yasanın diğer hükümlerinin gözden geçirilmesi doğaldır. Bu hükümler incelendiğinde yüksek öğretim kurulunu tanımlayan 4. maddenin içeriğinin üniversitelere yön vermek ve onun yönetsel ve bilimsel özerkliğine böylece müdahalede bulunmak olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Oysa Anayasa'nın değişik 120. maddesinin ikinci fıkrasında "üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır." denilmekte ve sözü edilen 120. maddede üniversite dışı bir kuruluşa, üniversitelere yön vermeyi öneren bir kuralın yer almadığı görülmektedir.

Diğer yandan, yön verme ilkesi bu maddede yer almış, yasanın diğer maddelerinde bu ilkenin uygulanacağı yer ve konular belirtilmiş bulunmaktadır. Bu durum karşısında 4. madde hükmünün Anayasa'nın 120. maddesine aykırı bulunduğunu kabul etmek gerekir ve Anayasa Mahkemesinin yasanın öteki maddeleri üzerinde durarak bir takım kararlar alması olanak ve olasılığı da, sözü edilen maddenin Anayasa'ya aykırılığını giderici bir durum yarattığı kabul edilemez.

Bu nedenlerle anılan maddenin Anayasa'ya aykırılığı yüzünden iptali gerektiği kanaatiyle çoğunluk görüşüne karşıyım.

2 - 7. madde açısından:

Yasanın dava konusu edilen 7. maddesi "Üniversite Denetleme Kurulu "nu tanımlamakta ve kurmaktadır.

Anayasa'nın değişik 120. maddesinin ikinci fıkrasında "Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir" kuralı yer almaktadır. Devlet kavramı ile siyasal iktidar kavramlarının eşdeğerde olmadığı bilinen bir gerçektir. Başka bir deyişle Devlet demek siyasal iktidar demek değildir. Oysa bu kurula Başbakan ve iki bakan, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı, bu kanuna tabi üniversitelerde rektörlük yapmış öğretim üyelerinden kura ile seçilecek üç üye, Millî Güvenlik kurulunun dekanlık yapmış öğretim üyeleri arasından seçeceği bir üye ki cem'an 8 üye katılacaktır. Başbakanın ve bakanların katılacağı bir kurulda örneğin Devlet Plânlama Müsteşarının serbest olarak düşüncesini açıklaması ve oyunu bağımsız olarak kullanması eşyanın tabiatına aykırıdır. Bu durumda siyasal iktidarın, üniversiteler üzerinde egemen olacağını ve üniversitelerdeki çalışmaların kendi isteklerine uygun olarak yürütülmesi eğilimi içinde bulunacaklarını peşinen kabul etmek gerekir. Kaldı ki Anayasa "Devletin gözetim ve denetiminden" söz etmektedir. Yönetimden ayrılmaz bir parça olan denetimi, siyasal iktidarın başı olan Başbakanın başkanlığında iki Bakanla bir müsteşarın katılacağı bir kurula bırakmak Anayasa'nın temel ilkesiyle çatışır.

Diğer yandan Millî Güvenlik Kuruluna bu yasa ile bazı görevler yüklemek Anayasa'nın 111. maddesiyle saptanan ilkelerle çelişik bir durum yaratmaktadır.

Bu nedenle bu madde hakkındaki davanın reddine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

3 - 8. maddenin 1. fıkrasının (a) ve (b) bendi açısından:

a) (a) bendi açısından:

Sözü edilen bent hükmü ile "üniversitelerin veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin organlarından veya bu kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördüğü hallerde, yazılı veya sözlü bilgi istemek;" üniversite denetleme kuruluna verilmektedir. Kanunun 7. maddesi açısından konu ele alındığında, bu kurulun kuruluş biçimi siyasî iktidarla eşdeğerlik arz etmektedir. Böylece siyasî güç, üniversite organlarını, daha önemlisi öğretim üye ve yardımcılarını; kararları, yazıları ve

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

söyledikleri her konu hakkında bilgi isteme yetkisini kullanmak suretiyle bir bakıma sorguya çekme olanağına sahip olmaktadır. Bu ortamda Anayasa'nın öngördüğü "öğretim ve öğrenimin hürriyet ve teminat içinde" yürütülmesi ilkesinden söz edilemez. Kaldı ki böyle bir yetkiyi Anayasanın 20. maddesiyle saptanan ilke ile de bağdaştırma olanağı yoktur.

b) (b) bendi açısından:

1750 sayılı Yasa'nın (b) bendi ile "... onbeş gün içinde gerekli kovuşturmayla başlanmadığı veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturma engeç üç ay içinde sonuçlandırılmadığı takdirde, doğrudan doğruya üniversite Öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek, gereği yapılmak üzere yetkili organa iletmek;" yetkisi Üniversite Denetleme kuruluna verilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, 4/5/1972 günlü, E 1969/52, K. 1972/21 sayılı kararında (Devletin gözetim ve denetim yetkisi yönetim özerkliği bulunan bir kuruluşun yönetim işlemlerine ve işlerine karışmasını haklı göstermez; Çünkü yönetime üniversite dışındaki bir organ veya yerin karışması durumunda, bir yandan üniversitenin kendisince seçilen organlar eliyle yönetildiğinden artık söz edilemeyeceği gibi öte yandan Devlet gözetim ve denetiminin kabul edilmesiyle güdülen ereğin sınırları da aşılmış olur. Gerçekten, yönetim çalışmalarından olan bir işlemin tamamlanmasına veya bir işin görülmesine üniversite dışında bir organın veya yerin karışması, o işlem veya işin ancak üniversite organlarından başka bir yerin yönetime ortak olması sonunda tamamlanması demektir. Yine Anayasa'nın 1971 değişikliği ile üniversitenin Devlet gözetim ve denetimi altına konulması, özerk birer kuruluş olan üniversitelerin yalnızca bilimsel gereklere göre ve özgürlük ortamında öğretim ve araştırma yapmak olan amaçlarından sapmaları önleyerek bu ereklere varılmasını sağlamak düşüncesine dayanmaktadır; üniversite dışındaki bir yerin yönetime katılması ise, belli bir ölçüde, herhangi bir siyasal gücün üniversite yönetimi üzerinde etkili olması sonucunu doğurur üniversitenin yalnızca bilimin nesnel gereklerine göre ve özgürlük içinde çalışmasını kısıtlar) yine aynı kararda (demekki yönetim yetkisi, özünde görevlileri atama disiplin cezası verme ve görevden çıkarma yetkilerini içerir. Anayasa'nın değişik 120. maddesinin 2. fıkrasındaki üniversitelerin Devletin gözetim ve denetimi altında kendilerince seçilen organlar eliyle yönetileceği kuralı, atama, disiplin ve görevden çıkarma işlemlerinin, başka organ veya yerin karışması söz konusu olmaksızın ancak üniversitelerce yapılacağını anlatmaktadır) denilmek suretiyle bu konudaki görüşünü açık ve kesin bir biçimde ortaya koymuştur.

Üniversite Denetleme Kurulunun bizzat soruşturmacı saptaması, yönetime açıkça karışma anlamına gelirken bunu Anayasa'nın 120. maddesiyle bağdaştırma olanağı yoktur.

Bu nedenlerle bu yönlere yönelik davanın reddine dair çoğunluk görüşüne karşıyım.

4 - 70. madde açısından;

a) 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 69. maddesinin ikinci fıkrası, yani (Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden herhangi birisinin, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrımına dayanarak Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak maksadıyla kullanılması; hallerinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitenin veya bu üniversiteye bağlı kuruluş ve kurumların veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültenin idaresine belli bir süre ile el koyabilir. El koyma kararı Resmî Gazete'de yayınlanır. Yayınlanmayı müteakip 48 saat içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamına sunulur. El koyma süresi 2 ayı geçemez.) kuralı Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmiş ve iptaline karar verilmiş, aynı maddenin son fıkrası da 44 sayılı Kanunun 28. maddesi uyarınca iptal olunmuştur. Bundan başka 69. maddenin birinci fıkrası da 25/2/1975 günlü E. 1973/38, K. 1975/23 sayılı kararla iptal edilmiş ve bu maddenin bütünüyle iptaline, karar verilmiş bulunmaktadır. Kanunun 69. maddesi bütünüyle iptal edilince, el koyma halinde Bakanlar

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

Kurulunun yetkilerini düzenleyen 70. maddesinin de uygulanma olanağı kalmamış demektir. Çünkü 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin 2. fıkrasında "ancak, eğer müracaat kanun veya içtüzüğün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olup da, bu belirli madde veya hükümlerin iptali kanun veya içtüzüğün diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucu doğuruyorsa, Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartıyla, kanun veya içtüzüğün bahis konusu diğer hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir" denilmektedir.

El koymayı düzenleyen kural iptal edilince, el koyma halinden ve bu hal içindeki yetkilerden söz edilemez. O halde 69 uncu maddenin iptali karşısında 70. maddenin uygulanma yerinin kalmadığı açıktır. Şu yönü de açıklamak gerekir ki kanunun 28. maddesinde "iptaline karar verebilir" sözcüğü ve buyruğu, Anayasa Mahkemesinin takdirine göre değil, maddede öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde iptaline karar verilir biçiminde anlaşılmaya elverişlidir.

Bu nedenlerle 70. maddenin, 28. maddenin ikinci fıkrası uyarınca iptaline yer olmadığı yolundaki çokluk görüşüne karşıyım.

b) Kanunun 70. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi "yönetim görevlerine son verilenlerin yerlerine yenilerini seçmek" yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımaktadır.

Anayasa'nın değişik 120. maddesinin dördüncü fıkrasında "Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır" ve ikinci fıkrasında da "Üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır" ilkeleri yer almaktadır. Görülüyor ki Anayasa elkoyma halinde görevden uzaklaştırmayı istisna olarak kabul etmiş ve fakat yerine yenilerini getirme yetkisini Bakanlar Kuruluna tanımamıştır.

Bu karşı oy yazısının 3. paragrafında belirtilen hususlar bu kısımda da geçerlidir.

Bu nedenlerle bu bölüme yönelen iptal isteminin reddine dair olan çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

c) 70. maddenin 1. fıkrasının (c) bendi "üniversitede ve bağlı kuruluşlarda görevli kişilerden gerekli görülenleri, kovuşturma sonuçlanıncaya kadar veya kovuşturma sonucunun gerekli kıldığı hallerde kesin sonuç alınıncaya kadar görevlerinden uzaklaştırmak" yetkisini Bakanlar Kuruluna vermektedir.

Anayasa'nın 120. maddesinin üçüncü fıkrası, üniversite Öğretim üye ve yardımcılarının üniversite dışı makamlarca görevlerinden uzaklaştırılmıyacağı ilkesine bir ayrıcalık getirmiş, elkoyma halinde bu ilkeye uymayan işlemlerde bulunma olanağını Bakanlar Kuruluna tanımıştır.

Sözü edilen (c) bendi, hiç bir sınırlama ve nitelendirme getirmeksizin "gerekli görülenlerin" görevlerinden uzaklaştırılacağı yolunda bir yetkiyi Bakanlar Kuruluna vermektedir. El koyma kararı verildiği zaman, Bakanlar Kurulu, el koymayı gerektiren olaylarla uzaktan yakından ilgisi ve ilişkisi olmayan öğretim üye ve yardımcıların da bu kuralı uygulamak suretiyle görevlerinden uzaklaştırabilecektir. Bu türlü sınırsız bir yetkinin siyasî bir organa tanınması, bilimsel araştırmayı ve yayında bulunmayı kökünden zedeler ve tahrip eder. Bundan dolayı Üniversitelerin normal çalışma düzeni içinde bulunduğu zamanlarda dahi bu hüküm öğretim üye ve yardımcıların manevi baskı altında tutacak, eğitim, araştırma ve öğretim görevini bir yana iterek siyasî iktidarlara kendisini şirin gösterme çabalarına itecek niteliktedir.

Bu nedenlerle bu bent hükmünü Anayasa'ya uygun bularak davayı reddeden çokluk görüşüne karşıyım..

Esas sayısı:1973/37
Karar sayısı:1975/22

5 - İptal kararının yürürlüğe girmesi için süre verilmesi açısından:

Anayasa Mahkemesi 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun iptaline karar verdiği 5., 6., 22., 38., 43., 52., 56., 61. ve 74. maddeler hakkındaki iptal hükmünün Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

Anayasa'nın değişik 152. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen yetki kullanılırken Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün kapsamını ve iptal hükmü ile bir boşluk oluşup oluşmadığını, bir boşluk oluşuyorsa bunun kamu düzenini tehdit edici bir nitelik taşıyıp taşımadığını araştırmak ve saptamak durumundadır. İptal hükmü ile yasal bir boşluk oluşmadığı hallerde Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ve Resmî Gazete ile de yayınlanmış kanun kurallarının özel haklar üzerinde bir süre daha etkilerini sürdürmesine olanak tanımak Anayasa'nın ilkeleriyle bağdaşan bir görüş değildir.

Bu nedenlerle sözü edilen madde hükümlerinin iptaline dair kararın Resmî Gazete'de yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girmesi hakkındaki çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Ahmet H.
Boyacıoğlu